

MASARYKOVA UNIVERZITA
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Historický ústav

Protipartyzánská operace Tetřev v roce 1944

Magisterská diplomová práce

Bc. Kateřina Suchánková

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Černý, Ph.D.

Brno 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Brně dne

Kateřina Suchánková

Děkuji zejména panu PhDr. Vladimíru Černému, Ph.D. za vedení práce a cenné rady.

Obsah

Úvod	5
1. Kritika pramenů a literatury	6
2. Bezpečnostní složky se zaměřením na protipartyzánskou činnost v Protektorátu Čechy a Morava	11
2.1 Oddíly Miethe, Ruhsam a Burger	13
2.2 Formace oddílů ke zvláštnímu použití	14
3. Partyzánské skupiny v Beskydech v druhé polovině roku 1944.	18
3.1 Vznik partyzánských skupin a činnost paravýsadků na Moravě	18
3.2 Počátek působení 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky v Beskydech	21
4. Protipartyzánská činnost v oblasti Beskyd v první polovině listopadu 1944 a rozbití štábu Žižkova oddílu	26
4.1 Zatýkání pomahačů partyzánů a exemplární tresty	33
4.2 Skupina kolem Ondreje Meleka	37
5. Operace Tetřev a Tetřívěk	42
5.1 Předpoklady protipartyzánské operace Tetřev	42
5.2 Přípravy operace Tetřev	46
5.3 Plán operace Tetřev	48
5.4 Realizace operace Tetřev	52
5.5 První fáze operace Tetřívěk	56
5.6 Dopad protipartyzánského zásahu na civilní obyvatelstvo	59
5.7 Výsledek operace Tetřev a první fáze operace Tetřívěk	60
5.8 Exekuce zadržených podporovatelů partyzánské hnutí a výstraha obyvatelstvu.	61
5.9 Druhá fáze operace Tetřívěk	62
6. Otázka (ne)úspěchu protipartyzánské operace Tetřev	68
Závěr	79
Seznam pramenů a literatury	82
Seznam a původ obrazové přílohy	87
Obrazová příloha	89

Úvod

Povaha činnosti odbojových skupin se mezi lety 1939–1945 zásadně proměňovala. Jejich charakter zejména od roku 1942 nabýval radikálnějšího rázu a začaly vznikat skupiny ryze partyzánské. Tyto, vyskytující se často v horském terénu, svou aktivitou nejen posilovaly nacionalistické cítění místního obyvatelstva, ale sabotážními a diverzními akcemi směřovanými na význačné výrobní podniky a dopravní a telegrafní spojení mířily proti okupantům. Partyzánská činnost spočívala také v samotném otevřeném boji proti německým bezpečnostním složkám, přičemž docházelo k četným ozbrojeným střetům a případům policejních stanic. O potlačení partyzánských aktivit se zasazovaly složky německého bezpečnostního aparátu, který s narůstající partyzánskou činností doznával jistých změn a roku 1944 se dočkal vzniku specializovaných jednotek určených přímo pro protipartyzánský boj. Přes specializaci jednotek nebylo možné stále posilující partyzánské hnutí zdárně potlačovat a situace eskalující na podzim roku 1944 si vyžádala realizaci rozsáhlé protipartyzánské akce.

Operace pod krycím názvem Tetřev měla za úkol potlačit partyzánskou činnost v oblasti Moravskoslezských Beskyd. Akce, které se zúčastnilo na 13 000 mužů, úzce souvisela s vypuknutím Slovenského národního povstání, příchodem 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky na Moravu v měsíci září a tím pádem stoupající partyzánskou aktivitou především v oblasti Beskyd. Práce si klade za cíl nastínit okolnosti a příčiny vedoucí k realizaci akce, zejména se pokusí zmapovat partyzánskou a protipartyzánskou činnost v oblasti Beskyd v období bezprostředně před vypuknutím akce Tetřev a detailně pojednat o plánování operace, a to ze strategického i praktického hlediska. Dále se práce bude věnovat samotnému průběhu operace, a to zejména z pohledu založeného na závěrečných hodnotících zprávách a dochovaných vzpomínkách partyzánů a místního obyvatelstva. Práce si klade za cíl také zodpovězení otázky úspěšnosti operace a jejího vlivu na potlačení partyzánské aktivity v oblasti Beskyd, stejně jako jejího dopadu na civilní obyvatelstvo.

1. Kritika pramenů a literatury

Stěžejní materiály pro obsah práce představují dokumenty z Národního archivu v Praze, zejména pak materiály uložené ve fondu Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu. Protože převážnou část tohoto fondu tvoří dokumenty Německého státního ministerstva, od srpna 1943 nejvyššího orgánu okupační správy v protektorátu, představuje fond klíčový pramen pro výzkum dějin protektorátu v letech 1943–1945, a to v celé jejich šíři.

Dále Národní archiv spravuje fond Paměti bojovníků, obsahující četné archiválie týkající se tematiky odboje. Vzhledem k tendenčním vlivům je však nutné na obsah těchto materiálů nahlížet s kritickou optikou.

Další důležitý pramenný zdroj představují dokumenty uložené v Moravském zemském archivu v Brně. Jedná se především o fond B 252 – Zemský prezident Brno, správa z příkazu říše, obsahující denní hlášení o výskytu a aktivitě partyzánů. Tyto zprávy informující o střetech partyzánů s bezpečnostními složkami, velmi často podrobně popisující nastalou situaci představují základní pramen poznání o výskytu partyzánských jednotek a jejich činnosti.

Fond Moravského zemského archivu v Brně s označením B 72 – Zemské četnické velitelství Brno obsahuje pravidelná hlášení četnických stanic o výskytu a činnosti partyzánů a obdobně jako předešlý fond poskytuje základní informace o partyzánské činnosti na Moravě.

Soubor denních hlášení pojednávajících o všech důležitých událostech, a to nejen týkajících se odbojových a protipartyzánských akcí, ale zpravujících také o kriminálních činech, nehodách či požárech obsahuje i fond B 314 – Velitel pořádkové policie Morava.

Ve fondu C 141 – Mimořádný lidový soud v Brně jsou pak mimo výpovědí obviněných uloženy i protokoly sepsané s účastníky odboje, pomocí nichž lze částečně rekonstruovat události, jimiž se práce zabývá.

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv v Praze spravuje taktéž řadu materiálů vztahujících se k činnosti partyzánských skupin na území Moravy. Zejména fond Partyzánské jednotky obsahuje poválečné prověřovací materiály k partyzánským skupinám, které vznikaly převážně v letech 1946–1947, kdy byly odbojové organizace vyzvány, aby společně s hlášením o činnosti

předložily seznamy jednotlivých členů. Dokumenty se skládají z výpovědí přeživších příslušníků odbojových skupin, z hlášení okresních velitelství národní bezpečnosti a oblastních úřadoven státní bezpečnosti, ze seznamů členů a podporovatelů partyzánů, informací o oblasti působení a činnosti jednotlivých skupin a v některých případech i seznamů konfidentů.

Také ve fondu Domácí odboj lze nalézt informace obdobného rázu, jako jmenné seznamy partyzánů a jejich podporovatelů, písemnosti partyzánských, odbojových a revolučních skupin, zejména zprávy o činnosti, letáky, mapy a nákresy.

Zprávy o vzniku a činnosti partyzánských skupin, jejich vojenské a zpravodajské činnosti obsahuje také fond Partyzánské a odbojové hnutí.

Materiály vztahující se k partyzánským skupinám činným na Moravě spravuje i Historické oddělení Moravského zemského muzea v Brně. Mezi archivními materiály lze nalézt řadu dobových dokumentů a hlášení bezpečnostních složek. Z velké míry jsou však dokumenty tvořeny ze vzpomínek členů odboje a jejich příbuzných, k nimž je však nutné přistupovat značně kriticky.

Již od poloviny 40. let a následně v 50. letech začalo vycházet množství publikací dotýkajících se tematiky partyzánského hnutí. Tyto práce, značně subjektivní, výrazně zveličující zásluhy, založené ponejvíce na vzpomínkách účastníků, je nutné podrobit nejkritičtějšímu pohledu.¹

Na počátku 60. let kolektiv československých historiků vydal jedno z prvních děl komplexně pojednávající o partyzánském odboji v protektorátu, silně tendenční publikace však obsahuje řadu faktografických chyb a nepřesností.² V polovině 60. let také Jiří Radimský publikoval stat' chronologicky pojednávající o partyzánských akcích na Moravě, kterou lze přes některé faktografické chyby stále považovat za víceméně přínosnou.³

¹ Například *Mírová manifestace Zubří 1964. Od minulosti k dnešku – od válek k míru v budování nového života valašského lidu*. Zubří 1946.

² BENČÍK, Antonín a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha 1961.

³ RADIMSKÝ, Jiří: *Chronologie partyzánských a jiných bojových akcí na Moravě 1943–1945*. In: *Sborník archivních prací*, roč. XV, 1965, s. 3–172.

Na počátku 70. let byly vydány dvě edice pramenů zprostředkovávající materiály Státního ústředního archivu v Praze. Skladba dokumentů pocházejících zejména z písemností Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu a Úřadu říšského protektora je sice tendenční, přesto v mnohém přínosná.⁴

V polovině 70. let Miroslav Ivanov publikoval práci *Akce Tetřev* pojednávající sice o průběhu protipartyzánské operace, avšak obsahující celou řadu nepřesností a omylů a nelze ji proto považovat za faktograficky věrohodnou.⁵

Obecně lze říci, že v 70. a 80. letech vznikla řada děl o odbojové problematice, většinou však ideologicky zabarvených a mnohdy obsahujících chybné údaje či zveličujících význam komunistického odboje.⁶ Z tohoto kvalitativního průměru vystupuje publikace Josefa Příkryla zabývající se tematikou 1. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky.⁷ Kniha se detailně věnuje vzniku a působení největšího partyzánského oddílu na Moravě do konce listopadu 1944 a přináší nové, zejména na základě archivních materiálů a výpovědí účastníků vystavěné informace. I přes jisté nepřesnosti a faktografické nesrovnalosti lze knihu považovat za přínosnou.

Obdobně vyznívá i publikace o činnosti gestapa od Oldřicha Sládka, čerpající z rozsáhlého okruhu pramenů pocházejících z činnosti německých okupačních úřadů, bezpečnostních složek a z poválečných vyšetřovacích spisů.⁸

Mnohé cenné údaje týkající se období 1938–1945 obsahuje i rozsáhlá kolektivní práce *Český antifašismus a odboj* podávající informace mimo jiné o domácím i zahraničním odboji, nacistickém bezpečnostním aparátu a protektorátních institucích.⁹

⁴ NOVÁK, Oldřich – SLÁDEK, Oldřich – ŽIŽKA, Jaroslav (ed.): *Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů II*. Praha 1970 a NOVÁK, Oldřich – SLÁDEK, Oldřich – ŽIŽKA, Jaroslav (ed.): *KSČ v boji proti nacismu. KSČ v dokumentech nacistických bezpečnostních a zpravodajských orgánů*. Praha 1971.

⁵ IVANOV, Miroslav: *Akce Tetřev*. Praha 1974.

⁶ Zejména PŘIKRYL, Josef: *Protifašistický odboj v českých zemích v letech 1939–1945*. Olomouc 1975. HALAJ, Dušan: *Protifašistický odboj na Slovensku v letech 1938–1945*. Martin 1980. KOVÁŘ, Josef: *Protifašistický odboj v Pobeskydí*. Frýdek Místek 1981. GEBHART, Jan – ŠIMOVČEK, Ján: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Bratislava 1984. GEBHART, Jan – ŠIMOVČEK, Ján: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha 1985. JELÍNEK, Zdeněk: *Partyzánské organizátorské desanty v českých zemích v letech 1944–1945*. Rostoky u Prahy 1984.

⁷ PŘIKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*. Ostrava 1976.

⁸ SLÁDEK, Oldřich: *Zločinná role gestapa*. Praha 1986.

⁹ *Český antifašismus a odboj. Slovníková příručka*. Praha 1988.

První závažnější práci o protipartyzánském aparátu, tentokrát již bez politické tendenčnosti, představuje publikace Oldřicha Sládka *Ve znamení smrtihlava*.¹⁰ Práce založená na značném množství pramenů představovala první souhrnný popis protipartyzánské činnosti na celém území protektorátu.

Obdobně i encyklopedická publikace *Za obnovu státu Čechů a Slováků* vedle výstižné formulace problematiky let 1938–1945 a biografických medailonů přináší popisy jednotlivých složek nacistického bezpečnostního aparátu a způsobů perzekuce domácího odboje.¹¹

V 90. letech začaly vznikat také úzce zaměřené práce, mezi které patří například *Almanach obětí nacismu v letech 1939–1945 v okrese Vsetín* pojednávající o jednotlivých obětech nacistické okupace, často přínaležejících k partyzánským skupinám či jejich pomocníkům.¹²

Kniha německého historika Detlefa Brandese *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945* se věnuje široké škále témat z období let 1939–1945.¹³ Autor nejenže se zabývá mezinárodními souvislostmi a situací na protektorátním území, ale zaměřuje se i na tematiku vojenské a hospodářské správy. Vzhledem k tomu, že se však jedná o český překlad dvou knih vydaných v Mnichově již v letech 1969 a 1975, existuje již v dnešní době hlubší pohled tuto problematiku a některé autorovy závěry je nutné korigovat.

Jako velmi přínosný lze označit čtvrtý svazek *Dějiny Moravy* věnovaný období 1918–1945 vydaný v edici *Vlastivěda moravská*.¹⁴ Publikace je velmi obsažná a dotýká se mimo jiné i celé škály témat z doby okupace, jako formování odbojových a partyzánských skupin a činnosti nacistického bezpečnostního aparátu.

Činností partyzánských skupin a zejména strukturou a vývojem nacistického bezpečnostního aparátu se zabývá disertační práce Vladimíra Černého.¹⁵ Autor se věnuje aktivitě partyzánských skupin na Moravě a reakcím bezpečnostního aparátu na tuto činnost. Informace založené zejména na pramenné

¹⁰ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*. Praha 1991.

¹¹ *Za obnovu státu Čechů a Slováků. Slovníková příručka*. Praha 1992.

¹² *Almanach obětí nacismu v letech 1939–1945 v okrese Vsetín*. Vsetín 1994.

¹³ BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*. Praha 1999.

¹⁴ BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš: *Dějiny Moravy, díl 4. Svobodný stát a okupace*. Brno 2004.

¹⁵ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Brno 2006.

základně tak poskytují kritický pohled na činnost partyzánů a bezpečnostního aparátu na území Moravy.

Publikace Marie Hrošové zabývající se především 1. čsl. partyzánskou brigádou Jana Žižky sice poskytuje informace o vzniku a činnosti skupiny, nevyužívá však bohaté pramenné základny Moravského zemského archivu v Brně zejména co se týká materiálů z provenience nacistických bezpečnostních složek. Na druhou stranu kniha obsahuje kapitoly o zpravodajské a propagandistické činnosti brigády, spolupracovnících partyzánů a je doplněna o seznamy padlých, popravených, umučených partyzánů a jejich pomocníků.¹⁶

¹⁶ HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj. Historie 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944–květen 1945)*. Vsetín 2012.

2. Bezpečnostní složky se zaměřením na protipartyzánskou činnost v Protektorátu Čechy a Morava

K nejdůležitějším součástem říšské správy v Protektorátu Čechy a Morava patřil rozsáhlý policejní aparát podléhající *SS-Obergruppenführerovi* K. H. Frankovi. Ve struktuře aparátu stál nejvýše velitel bezpečnostní policie a bezpečnostní služby, kterému podléhala tajná státní policie (*Geheime Staatspolizei – Gestapo*), bezpečnostní služba (*Sicherheitsdienst – SD*) a kriminální policie (*Kriminalpolizei – Kripo*). Všechny složky policejního aparátu se podílely také na potlačování odbojových aktivit a účastnily se samotného protipartyzánského boje, přičemž podklady pro represivní zásahy výše jmenovaných policejních složek zajišťovala pořádková policie (*Ordnungspolizei*).¹⁷

Stěžejní složku protipartyzánského aparátu činného na území Moravy pak představovala služebna brněnského gestapa, v jejímž rámci bylo na konci roku 1942 přistoupeno k vytvoření nového oddělení SBF (*Sabotage, Bahnen, Fallschirmagenten*) soustředícího se na boj proti parašutistům a pachatelům diverzí. V polovině července 1943 byly na základě rozhodnutí RSHA vnitřně reorganizovány všechny řídicí úřadovny gestapa. Obecně mělo dojít k přesnému a účelnému rozčlenění jednotlivých referátů, přičemž do nově reorganizovaného systému měla být začleněna nově vytvořená oddělení, jako SBF.

Ze čtyř oddělení, do kterých byly služebny rozděleny, mělo pro potlačování odboje největší význam exekutivní oddělení IV (*Gegnerforschung und Bekämpfung*). Samo oddělení sestávalo ze třinácti referátů, přičemž zejména referát IV 2 (sabotáže) a IV 3 (obranné zpravodajství) se zabýval aktivitami partyzánských skupin. Jednotlivé referáty se dále dělily na podreferáty, z nichž podreferát IV 2 b s názvem „parašutisté a partyzáni, rádiové protihry“ svou činnost soustředil přímo na problematiku partyzánské aktivity. Právě tento úsek řídil kriminální rada *SS-Sturmbannführer* Hugo Römer, který zacíлил svou pozornost především na pronásledování československých parašutistů. Posléze vedení podreferátu IV 2 b převzal kriminální komisař

¹⁷ Pořádková policie, nejpočetnější složka bezpečnostního aparátu, se dělila do kategorií: ochranná policie (*Schutzpolizei*), četnictvo (*Gendarmerie*), obecní ochranná policie (*Schutzpolizei der Gemeinden*), požární ochranná policie (*Feuerschutzpolizei*), protiletectká ochranná policie (*Luftschutzpolizei*) a technická pomocná služba (*Technische Nothilfe*).

SS-Obersturmführer Hans Koch, který se zaměřil zejména na boj s parašutisty a partyzány vysílanými ze Sovětského svazu.

Samotný podreferát IV 2 b se dále organizačně dělil na úzeji specializované sektory. Úkolem sektoru IV 2 b 1 bylo sledovat sabotáže na železnici, telegrafním spojení, v elektrárnách a vodárnách a monitorovat politické vraždy. Sektor IV 2 b 2 se zaměřoval na potírání aktivit parašutistů a partyzánů, stejně jako řešení otázky domácích spolupracovníků partyzánů. Pozornost sektoru IV 2 b 3 byla soustředěna na dešifrování a obranu proti zahraničnímu vysílání. Poslední sektor IV b 4 spravoval kartotéku osob a otisků prstů.¹⁸

Sílicí partyzánská aktivita během roku 1944, kterou gestapo nebylo schopno zejména pro nedostatek jednotek plně pokrýt, si podmínila vznik specializovaných protipartyzánských oddílů. Na základě zkušeností s protipartyzánským bojem na okupovaných územích Sovětského svazu, Jugoslávie, Řecka a Francie vrchní velitelství branné moci (*Oberkommando der Wehrmacht – OKW*) a vrchní velitelství pozemního vojska (*Oberkommando des Heeres – OKH*) vydalo postupně řadu rozkazů a směrnic k usměrnění boje proti partyzánům, v nichž byly zobecňovány zkušenosti a ukládány úkoly k efektivnímu potlačení partyzánské činnosti. Zejména byl kladen důraz na nutnost nejužší spolupráce armády, policejních složek a civilních orgánů. Stejně tak mělo být přistoupeno ke zřízení tzv. *Jagdkommand*, malých operativních útvarů, které by se neustále pohybovaly v problematičtém prostoru, zneklidňovaly partyzány a psychologicky působily na místní obyvatelstvo. Stejně tak bylo doporučováno využívání provokatérů (*Gegenbanden*) vydávajících se za partyzány a provokujících civilní obyvatelstvo.

Směrnice taktéž nařizovaly zastřelit ty zajaté partyzány, kteří byli přistiženi v uniformách německé armády. Do protipartyzánského boje byly nasazeny zejména německé četnické stanice zřízené při okresních úřadech. Tyto byly operativně řízeny plukovníkem četnictva *SS-Standartenführerem* Georgem Attenbergerem. Vedle čistě německých uskupení docházelo také ke zřízení tzv. *Einsatzkommand* četnictva, která vznikala dosazením německých četníků ke stanici protektorátního četnictva, přičemž přidělování německých

¹⁸ Více viz ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*, s. 37–38.

policistů do protektorátních služeben způsobovala zejména malá důvěra velitelů německých bezpečnostních složek v protektorátní četnictvo, neboť řada příslušníků policie odbojové akce podporovala nebo přinejmenším kryla.¹⁹

V rámci potírání partyzánských aktivit docházelo k dílčím reorganizacím policejních jednotek a především k utváření specializovaných policejních oddílů, cíleně formovaných za účelem protipartyzánského boje.

2.1 Oddíly Miethe, Ruhsam a Burger

Nezbytnost mobilních jednotek nacistického policejního aparátu situovaných přímo v partyzány ohrožených oblastech si vynutila vznik zvláštního pohotovostního protipartyzánského útvaru. Ten, o síle 250 mužů, sestavil plukovník četnictva *SS-Standartenführer* Georg Attenberger z rot ochranné policie ke zvláštnímu použití z Moravské Ostravy a Holešova. Oddíl pojmenovaný dle svého velitele, kapitána ochranné policie Paula Mietheho (*Einsatzkommando Miethe*), byl situován do Frýdku. Dle Attenbergerova rozkazu mělo být pro zajištění rozsáhlého operačního prostoru vytvořeno dalších deset menších stíhacích oddílů s psovody (*Jagdkommandos*), které se měly usídlit ve Frýdku, Bludovicích, Starých Hamrech, Čeladné, Raškovících, Krásné, Rychalticích, Tiché, Morávce a Staré Bělé. Velmi malé zkušenosti členů nově zformovaných skupin v protipartyzánském boji a špatná kooperace stíhacích oddílů s pořádkovou policií i s gestapem však zapříčinily prvotní nevalné úspěchy.

V průběhu srpna 1944 došlo k posílení Mietheho oddílů o další rotu ochranné policie a do vedení protipartyzánských jednotek byl dosazen major četnictva *SS-Sturmbannführer* Rudolf Ruhsam, přičemž došlo k přejmenování oddílu na Operační oddíl Ruhsam (*Einsatzkommando Ruhsam*). Ve snaze o pokrytí značně rozlehlé oblasti docházelo k postupnému systematickému zřizování nových stíhacích oddílů, a to ve Velkých Karlovicích, Novém Hrozenkově, Rožnově pod Radhoštěm, Valašském Meziříčí a Frenštátu pod Radhoštěm. V důsledku narůstající partyzánské aktivity na jihovýchodní Moravě přistoupil *SS-Standartenführer* Attenberger ke zformování protipartyzánské jednotky operující také v této oblasti. Posílením 6. roty policejního pluku SS 21

¹⁹ Více viz VAŠEK, František: *Řídící úřadovna gestapa v Brně proti partyzánskému hnutí na severozápadní Moravě*. In: *Sborník vojenské akademie v Brně*, řada C–D, 1997, č. 1, s. 40–43.

pod vedením kapitána ochranné policie Burgera vytvořil v říjnu 1944 Operační oddíl II Burger (*Einsatzkommando II Burger*) se štábem v Uherském Brodě a stíhacími oddíly v Lopeníku, Bojkovicích, Brumově, Zlíně, Velké, Bílovicích, Koryčanech a Strážnici.²⁰

2.2 Formace oddílů ke zvláštnímu použití

Výrazný nárůst partyzánské aktivity v českých zemích a především na Moravě v druhé polovině roku 1944 byl zapříčiněn především propuknutím Slovenského národního povstání a následným příchodem 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky do oblasti východní Moravy. Zvýšení počtu partyzánů v tomto prostoru a zesílení jejich aktivity přinutilo německého státního ministra pro Čechy a Moravu *SS-Obergruppenführera* K. H. Franka k posílení bezpečnostní policie, která situaci dostatečně nezajišťovala, o oddíly policie pořádkové. Současně se ve snaze o vyřešení palčivého problému obrátil na velitelství bezpečnostní policie a SD v Berlíně, které žádal o náležitou personální podporu. Velitele RSHA *SS-Obergruppenführera* dr. Ernsta Kaltenbrunnera v dálnopise z 9. září 1944 seznámil s nastalou situací a možným řešením: „*Vývoj situace na Slovensku v souvislosti s faktem, že se množí náznaky o proniknutí povstání na Moravu, nutí mne k naléhavé prosbě, aby mi byl ihned dán k dispozici jeden pluk pohraniční celní stráže z kontingentů uvolněných na západě k posílení zdejší pohraniční stráže, která je v poměru k činnosti band příliš slabá.*“²¹

Berlínské velitelství sice nemohlo zejména pro potřebu nasazení jednotek na východní frontě požadavkům K. H. Franka vyjít vstříc plnou měrou, poskytlo však pro potřeby posílení moravsko-slovenských hranic bezpečnostní složky, které se uvolnily po porážkách na frontě západní. Jednalo se zejména o bezpečnostní složky bojující s francouzským hnutím odporu, které byly E. Kaltenbrunnerem v září 1944 přeskupovány do oblasti Maďarska, Jugoslávie, Slovenska a protektorátu. Na území Moravy se uplatnily ponejvíce speciální protipartyzánské oddíly ke zvláštnímu použití (*ZbV-Kommandos*) bezpečnostní policie 1 a 9, nasazené nejprve v Sovětském svazu a následně na území Francie, a ve Francii působící oddíl č. 24 sestávající z příslušníků polní policie. Tyto

²⁰ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*, s. 61–62.

²¹ NOVÁK, Oldřich – SLÁDEK, Oldřich – ŽIŽKA, Jaroslav (ed.): *Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů II.*, dokument č. 9, s. 26.

jednotky se postupně během září a počátku října přesouvaly a přeskupovaly na území Moravy.²²

Oddíly ke zvláštnímu použití 1, 9 a 24 dostal přiděleny generální velitel neuniformované protektorátní policie *SS-Standartenführer* dr. Erwin Weinmann v Praze. Dle jeho rozkazu se pak postupně všechny tři oddíly přemístily na severovýchodní Moravu. Početní stav každého seskupení se pohyboval kolem sta mužů vyzbrojených lehkými i těžkými kulomety a samopaly. Jednotky byly motorizovány a disponovaly psovody, kteří se měli uplatnit při dohledávání a pronásledování partyzánů. Úkolem těchto oddílů bylo bezprostředně kooperovat s dalšími složkami jak bezpečnostní, tak pořádkové policie.

Souběžně s příchodem oddílů ke zvláštnímu použití na Moravu probíhalo uzavření moravsko-slovenské hranice. *SS-Obergruppenführer* K. H. Frank dálnopisem z 15. září 1944 oznámil generálu *Waffen SS SS-Obergruppenführerovi* G. Bergerovi, německému vrchnímu veliteli pro Slovensko rozhodnutí o uzavření česko-slovenských hranic: „*Poněvadž se u mne množí případy ilegálních přechodů hranic protektorátními příslušníky k slovenským bandám, vydal jsem dnes nařízení [...], podle něhož se neoprávněný přechod hranic trestá smrtí. Poněvadž tento trestní předpis směřuje i proti těm, kdo ilegálně přejdou ze Slovenska do Protektorátu, je pro výstrahu slovenského obyvatelstva a pro uskutečnění trestní represe v Protektorátě třeba, aby mé nařízení bylo informativně vyhlášeno také ve slovenské pohraniční oblasti podél hranic Protektorátu.*“²³

Nařízení bylo zveřejněno tentýž den rozhlasem, tiskem a současně i formou plakátů vyvěšených v celé pohraniční oblasti. Nabylo účinnosti v poledne 16. září 1944. Neprodyšné uzavření hranic měl zajišťovat vedle řídicí úřadovny gestapa v Brně předně hraniční komisariát ve Zlíně, který ochranu zmíněné hranice obstarával již od začátku ledna 1940.²⁴ Přímo pro tento účel vznikly stanice pohraniční policie (*Grenzpolizei-posten*) v Lanžhotě, Hodoníně, Velké, Bylnici ve Vlárském průsmyku, Horní Lidči a Bílé.

²² SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, s. 79–86.

²³ NOVÁK, Oldřich – SLÁDEK, Oldřich – ŽIŽKA, Jaroslav (ed.): *Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů II.*, dokument č. 10, s. 27–30.

²⁴ Poté co došlo k reorganizaci ve struktuře moravského gestapa, ochranu hranic zajišťoval hraniční komisariát ve Zlíně, následkem čehož došlo k 1. lednu 1940 ke změně hraničních komisariátů v Moravské Ostravě a Uherském Hradišti na venkovní služebny.

Nově přichozí oddíly ke zvláštnímu použití 1, 9 a 24 byly přiřazeny ke zlínskému komisariátu pod velením *SS-Hauptsturmführera* kriminálního rady Hanse Zieglera. Nejdříve se na území Moravy dostavil oddíl ke zvláštnímu použití 1 (*ZbV-Kommando 1*) pod vedením vrchního vládního rady *SS-Obersturmbannführera* Bruno Müllera. Počátkem října dorazil oddíl č. 9 (*ZbV-Kommando 9*) pod velením kriminálního komisaře *SS-Obersturmführera* Hoffmanna a usadil se v Rožnově pod Radhoštěm. Oddíl č. 24 (*ZbV-Kommando 24*) pod vedením kriminálního rady *SS-Obersturmbannführera* Eubena se po krátkém pobytu v Rožnově pod Radhoštěm přemístil do Valašských Klobouk. Počet nově přichozích mužů posilujících hraniční pásmo čítal na 320 mužů s 39 psobody. Vedení všech tří přichozích skupin bylo centralizováno pod velení *SS-Obersturmbannführera* B. Müllera, který společně s kriminálním radou H. Zieglerem stanovil oblast působení každého z oddílů a rozhodl o lokalitách pro zřízení jejich opěrných bodů.

Štáb Müllera *ZbV-Kommando 1* byl situován do Zlína, oblast jeho působnosti pokrývala oblast od jihomoravské Strážnice až po severovýchodní Staré Hamry a jeho opěrné body se nacházely ve Strážnici, Velkých Karlovicích a Starých Hamrech.²⁵ Oblast severní části Beskyd zabezpečovalo *ZbV-Kommando 9* se sídlem štábu v Rožnově pod Radhoštěm a opěrným bodem v Horní Bečvě.²⁶ *ZbV-Kommando 24* usídlené ve Valašských Kloboukách s opěrným bodem v Šumperku mělo zabezpečovat prostor Vizovických vrchů a moravské strany Bílých Karpat.²⁷

Do Zlína bylo mimo Müllera štábu situováno také společné velitelství pod názvem Štáb pro potírání band oddílů ke zvláštnímu použití 1, 9 a 24 ve Zlíně (*Bandenbekämpfungsstab der ZbV-Kommandos 1, 9 und 24, Zlin*), které mělo sloužit lepší koordinaci protipartyzánských jednotek, neboť přímo spolupracovalo se zlínským hraničním komisariátem, který jej neprodleně informoval o výskytu a činnosti partyzánů. Na Moravu přicházející oddíly ke zvláštnímu použití byly *SS-Standartenführerem* dr. E. Weinmannem doplněny o příslušníky gestapa, a to jak z brněnské řídicí úřadovny, tak jí podřízených venkovních služeben. Do útvarů byli přiřazováni také bývalí němečtí občané Československé republiky

²⁵ Od konce listopadu r. 1944 byl zřízen opěrný bod v Hošťálkově.

²⁶ Od prosince r. 1944 byl zřízen opěrný bod ve Starých Hamrech a od února r. 1945 opěrné body v Raškovicích a Lichnově.

²⁷ Od prosince byl zřízen opěrný bod v Horní Lidči, Bojkovicích a od ledna 1945 v Hovězí.

dobře znající český jazyk i místní prostředí, kteří byli nápomocni nejen jako průvodci místním terénem a při výsleších, ale kteří se osvědčili i v roli provokatérů nasazených mezi místní obyvatelstvo. Pro tyto účely docházelo ze strany provokatérských skupin také k nasazení příslušníků ruské národnosti, kteří, vydávající se za partyzány, prověřovali české obyvatele a jejich loajalitu k protektorátnímu zřízení.

3. Partyzánské skupiny v Beskydech v druhé polovině roku 1944

3.1 Vznik partyzánských skupin a činnost paravýsadků na Moravě

Vedle četných odbojových organizací na území protektorátu vznikajících již od roku 1939 lze v letech 1942–1943 nalézt několik skupin, jejichž povahu je možné charakterizovat jako partyzánskou. První partyzánské skupiny se na Moravě objevily již v roce 1942, přičemž jejich vznik úzce souvisel s obdobím heydrichiády. Právě represe vyvolané atentátem na zastupujícího říšského protektora ohrožovaly četné odbojové pracovníky, kteří východiska své situace shledávali v odchodu do ilegality a ukrytí se na venkově a v horských oblastech, kde spoléhali především na pomoc místního obyvatelstva.²⁸

Prvními skupinami partyzánského charakteru byly *Zelený kádr* operující v oblasti Hostýnských vrchů²⁹ a *Jiskra* působící v oblasti Frýdecka a Místecka.³⁰ Obě skupiny vznikly z pronásledovaných odbojových pracovníků a těžiště jejich činnosti spočívalo v udržování spojení s dalšími odbojovými organizacemi, podpoře pronásledovaných osob a realizaci menších sabotážních akcí. Roku 1942 se na území okupovaného pohraničí v župě Sudety zformovala skupina *Štramberští partyzáni*, jejíž činnost spočívala v rozšiřování ilegálního tisku a provádění menších sabotáží.³¹ Další skupinu představuje oddíl *Bílá lvice*, později nazýván *Jan Žižka*, působící na Ostravsku a zasahující do oblastí Hranicka a Přerovska. Činnost skupiny se soustředila na podporu pronásledovaných osob, shromažďování zbraní a provádění sabotážních a destrukčních akcí.³²

²⁸ BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš: *Dějiny Moravy, díl 4. Svobodný stát a okupace*, s. 243–253.

²⁹ Zakladateli byli odbojoví pracovníci z Prostějovska a Kroměřížska František Vychodil a Josef Masný, kteří si vybuodovali na počátku roku 1942 bunkr nedaleko obce Chomýž. Více BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš: *Dějiny Moravy, díl 4. Svobodný stát a okupace*, s. 249 a ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*, s. 54–56.

³⁰ Sestávala z odbojářů pronásledovaných za činnost v ilegální komunistické organizaci ve Fryčovicích, Kateřinicích a Brušperku. Jejimi zakladateli byli Ferdinand Harabiš a Jakub Bílek. K nim se přidali Josef Süser, Adolf Adamovský, Viktor Kononov a Vladimír Alexejev. Více KOVÁŘ, Josef: *Protifašistický odboj v Pobeskydí*, s. 18–22, dále PŘIKRYL, Josef: *Protifašistický odboj v českých zemích v letech 1939–1945*, s. 23.

³¹ Mezi zakládající členy patřili Vladimír Rajnoch, Alois Ledvina, Adolf Sopuch, Ferdinand Holub, Vojtěch Veřmiřovský, Jaroslav Jašek a další. První úkryt si vystavěli pod mostem u cementárny ve Štramberku, další u obce Veřovice a následně si vybudovali stanoviště v lesích nad Bordovicemi u Frenštátu pod Radhoštěm. Na jaře v roce 1944 se Štramberští partyzáni přemístili do blízkosti obce Zubří. Více BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš: *Dějiny Moravy, díl 4. Svobodný stát a okupace*, s. 250–251 a ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*, s. 57–58.

³² Skupina se utvořila v průběhu roku 1941 pod názvem Lvice, a to z popudu ilegální organizace Nemo a z roztržitých skupin vojenského odboje Obrana národa. V čele stáli důstojníci, jako

První ozbrojenou partyzánskou jednotkou na území Moravy se stala skupina pod vedením majora Aloise Petráše. Ta se soustředila na přerušování železniční dopravy a dodávek elektrického proudu do významných továrních provozů v oblasti střední Moravy, zejména pak na Olomoucku.³³

Na Olomoucku byla činná také skupina *Nikolskij – Typner – Sever* (zkráceně *Sever*), která se v průběhu roku 1943 uskupila kolem Rajmunda Typnera. V rámci odbojových aktivit poměrně malé skupiny však partyzánská činnost zaujímal pouze dílčí roli. V roce 1944 došlo v okolí Zábřehu a Šumperka ke zformování několika partyzánských skupin. Nejvýznačnější z nich pak byla vytvořena okolo osob bratří Františka a Leopolda Daňkových. V druhé polovině roku 1944 na Brněnsku zahájila činnost skupina *Prokop Holý*. Jejím základem se staly ilegální buňky v Adamově, Brně a působila také v oblasti Bystřice nad Pernštejnem a Konice. Skupina se zabývala zejména zpravodajskou činností a destrukčními akcemi na tratích v okolí Brna.³⁴

Od počátku dubna 1944 byla do okupovaných českých zemí vyslána nová, v pořadí již třetí vlna výsadkových skupin ze západu, jejichž úkol spočíval v obnovení zpravodajského spojení a v přípravě domácího odboje na závěrečnou etapu války.³⁵ K působení na Moravě byly určeny výsadky: *Clay* pro severovýchodní,³⁶ *Carbon* pro jihovýchodní,³⁷ *Spelter* pro střední Moravu³⁸

por. Jan Bařina, por. Rudolf Ichnovský, por. Josef Čapka, kteří pro ilegální práci získali podporovatele z různých společenských vrstev. Na konci roku 1942 došlo k prozrazení skupiny a zatčení mnohých členů, což vedlo k faktickému rozpadu uskupení. Z fragmentů Lvice se zformovala skupina pod vedením por. Josefa Čapky, k níž se později připojili parašutisté ze Sovětského svazu Rudolf Peschel a Rudolf Procházka. Následně se rozdělila na čtyři skupiny se středisky v Ostravě, Olomouci, Hranicích a Frýdku Místku. Více KOVÁŘ, Josef: *Protifašistický odboj v Pobeskydí*, s. 22–25, JELÍNEK, Zdeněk: *Partyzánské organizátorské desanty v českých zemích v letech 1944–1945*, s. 9–14 a ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*, s. 58–62.

³³ Skupina sestávala ze dvou částí, olomoucké Petrášovy a litovelské skupiny Nazdar, které velel M. Havlíček. Skupina vydávala také ilegální časopis Zteč. Více ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*, s. 62–63.

³⁴ Více ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*, s. 63–68.

³⁵ První vlna výsadků probíhala od podzimu 1941 do jara 1942. Celkem seskočilo 12 skupin: Benjamin, Percentage, Anthropoid, Silver A, Silver B, Out distance, Zinc, Bivouac, Bioscop, Steel, Intransitive a Tin. V druhé vlně, od podzimu 1942 do roku 1943, byly vyslány paravýsadky Antimony, Iridium a Bronse. V třetí vlně výsadků, 1943–1945, byly do protektorátu vyslány skupiny: Calcium, Barium, Sulphur, Chalk, Clay, Carbon, Spelter, Potash, Glucinium, Tungsten, Platinium-Pewter, Bauxite a Wolfram.

³⁶ Tříčlenná skupina byla vysazena 13. dubna 1944 u obce Hostišov v okrese Holešov a měla vytyčený operační prostor Kroměříž – Kojetín – Přerov – Zlín, jejím úkolem bylo navázat spojení s Londýnem a organizovat odbojovou činnost. Velitelem skupiny byl četař aspirant Antonín Bartoš. ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Praha 1991, s. 144–146 a SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993, s. 140–156.

a *Potash* pro Ostravsko.³⁹ Skupiny pověřené především zpravodajskými a spojovacími úkoly po seskoku navázaly kontakt s místním odbojem. Další paraskupinou vysazenou do prostoru severovýchodní Moravy byl *Wolfram*, jehož poslání se od předcházejících výsadků lišilo, neboť skupina měla za úkol organizovat a vést partyzánské hnutí.⁴⁰

Vlna těchto paravýsadků bezprostředně souvisela se situací na frontách, kdy se spojenecká vojska úspěšně vylodila v Normandii a postupovala do vnitrozemí Francie a Rudá armáda podnikla po ofenzívním tažení postup na území Běloruska a Ukrajiny. Situace na frontách se bezprostředně promítla i ve strategii nacistů na území protektorátu a projevila se v potírání odbojových a partyzánských skupin. Tento nový, tvrdší přístup pak byl podepřen zejména vypuknutím národního povstání na Slovensku.

Partyzánská činnost na území protektorátu pak byla přímo podporována Ukrajinským štábem partyzánského hnutí v Kyjevě, který do okupovaného prostoru vysílal organizátorské skupiny cíleně školené pro partyzánský boj a budování partyzánského odboje. Organizátorské výsadky, které operovaly na území Moravy, nesly názvy *Jan Žižka II*, *Jermak*⁴¹ a *Arap*⁴².

³⁷ Čtyřčlenná skupina byla vysazena 13. dubna 1944 u Vacenovic nedaleko Kyjova. Jejím úkolem bylo ve spolupráci s domácím odbojem organizovat zpravodajskou činnost a po přiblížení fronty vyvolat ozbrojené povstání. Velitelem byl kpt. František Bogataj. MAREK, Jindřich: *Poznámky ke vzniku a vývoji odbojového seskupení Carbon na jihovýchodní Moravě v letech 1944–1945*. In: *Morava v boji proti fašismu II*. Brno 1990, s. 101–119. ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*, s. 147–150 a SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe*, s. 140–156.

³⁸ Čtyřčlenná skupina seskočila 5. května u Třebíče. Úkolem byla podpora odbojové činnosti, zpravodajství a udržování spojení s Londýnem. Velitelem byl štábní kapitán Břetislav Chrastina. ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*, s. 153–156 a SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe*, s. 140–156.

³⁹ Čtyřčlenná skupina seskočila 5. května u Slušovic. Měla navázat spolupráci s domácím odbojem a udržovat radiokomunikaci s Londýnem. Velitelem byl nadporučík Jan Bartejs. ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*, s. 150–153 a SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe*, s. 140–156.

⁴⁰ Paraskupinu *Wolfram* tvořilo šest osob: velitel kpt. Josef Otisk, zástupce velitele rtn. Vladimír Řezníček, radiotelegrafista rtn. Karel Svoboda, rtn. Josef Černota, rtn. Josef Bierský a čet. Robert Matula. Skupina byla vysazena 13. září 1944 v prostoru hory Slavíč v Moravskoslezských Beskydech. Po seskoku se členové výsadku vydali k dohodnutému shromaždišti u dvou můstků pod horou Trojačkou, jižně od Čeladné. Až po deseti dnech se v daném prostoru sešlo pět členů výsadku. Poslední Karel Svoboda zakopal po seskoku vysílačku a vydal se ke shromaždišti, byl však zatčen *Jagdkommandem* u Morávky. Skupina posléze navázala spojení se štábem 1. čl. oddílu Jana Žižky, jenž k Wolframůvi přiřadil několik partyzánů. KLINKA, Jan – BŘEČKA, Jan – KOLESA, Václav: *ROBERT MATULA – Parašutista skupiny WOLFRAM*. Zlín 2009.

⁴¹ Patnáctičlenná skupina vysazena 30. září 1944 u obce Račice na Vyškovsku s úkolem soustřeďovat kolem sebe uprchlé sovětské válečné zajatce a utečence z pracovních a koncentračních táborů a vytvářet z nich bojové oddíly. Vytyčen jim byl operační prostor na území Dražanské a Českomoravské vrchoviny. Velitelem se stal por. N. I. Dmitrijev. Více

3.2 Počátek působení 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky v Beskydech

Primární úkol prvních východních paravýsadků spočíval v pokusu o destabilizaci situace na Slovensku a podpoře místních partyzánských skupin. Z hlediska partyzánské činnosti v oblasti Moravy má zásadní význam výsadková skupina Jan Žižka. Na 21 mužů bylo ve dvou skupinách v noci z 21. na 22. srpna a z 30. na 31. srpna 1944 letecky dopraveno na základnu brigády Štefánik ležící u obce Sklabiňa v okrese Turčianský sv. Martin.⁴³ Ozbrojený výsadek byl zastoupen jak sovětskými důstojníky, tak i československými parašutisty. Velitelem výsadku byl určen poručík Ján Ušiak, náčelníkem štábu pak kapitán Dajan Bajanovič Murzin.

Po vysazení se členové skupiny ihned zapojili do bojů v prostoru Martina, Strečna a Vrútek. Od září 1944 se pro nově vzniklou skupinu, která se postupem času stala nejvýznamnější partyzánskou organizací na Moravě, uplatnil název 1. československý partyzánský oddíl Jana Žižky z Trocnova. Po zvýšení početního stavu se od ledna 1945 stal Žižkův oddíl brigádou. Přestože původní záměr spočíval v působení na území Slovenska, Ukrajinský štáb partyzánského hnutí rozhodl o přemístění skupiny na Moravu, kde měla podnítit rozvoj partyzánského odboje.

První pokusy početně velmi rychle narůstajícího uskupení o překročení moravských hranic proběhly ve druhé polovině září, avšak bez větších úspěchů. Partyzáni v noci z 21. na 22. pronikli v počtu asi 40 osob na moravské území u Tíšňav nedaleko Malých Karlovic a napadli hotel Vojvodík, který sloužil jako sídlo německé celní správy. Po přestřelce, při které byli dva příslušníci německé

JELÍNEK, Zdeněk: *Partyzánské organizátorské desanty v českých zemích v letech 1944–1945*, s. 36–48.

⁴² Osmičlenná zpravodajská skupina 1. ukrajinského frontu č. 11650, přistála v noci ze 7. na 8. října 1944 u Makova v Javorníkách pod vedením kpt. RA Adama Jevsejeviče Niščimenka (vystupoval pod krycím jménem Leonid Běljavskij). Primární úkol skupiny spočíval v zajištění zpravodajské činnosti v oblasti severovýchodní Moravy. ŠOLC, Jiří: *Za frontou na východě. Českoslovenští parašutisté ve zvláštních operacích na východní frontě za druhé světové války (1941–1945)*. Cheb 2003, s. 128–130 a KOVÁŘ, Josef: *Protifašistický odboj v Pobeskydí*, s. 45–49.

⁴³ VÚA – VHA, fond Partyzánské a odbojové hnutí, inv. č. 439, s. 3, stručný záznam z historie 1. čsl. partyzánské brigády Jana Žižky. Literatura je v dataci seskoku nejednotná. Na datu prvního seskoku se shoduje, problém ovšem činí určení data druhého seskoku. PŘIKRYL, Josef: *1. čsl. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*, s. 30 uvádí, že druhá část skupiny byla vysazena v noci z 30. na 31. srpna, totéž datum udává *Český antifasismus a odboj. Slovníková příručka*, s. 315. KOVÁŘ, Josef: *Protifašistický odboj v Pobeskydí*, s. 26 datuje druhý seskok k 29. srpnu. ŠOLC, Jiří: *Za frontou na východě*, s. 125, uvádí datum 3. září.

celní správy těžce zranění a jeden utřzil lehčí zranění, se na místo přepadu dostavili příslušníci jedné z čet *Einsatzkommando Ruhsam* a příslušníci Žižkova oddílu se stáhli zpět na Slovensko.⁴⁴

K dalšímu pokusu o přechod došlo 25. září, kdy partyzáni bez větších problémů překonali hranici a pronikli severně od Velkého Javorníku (kóta 1071) k hájovně F. Pitsche. Kolem 10. hodiny k hájovně dorazila také hlídka celní stráže, načež došlo k přestřelce a zranění dvou německých celníků. Po uvědomění bezpečnostního aparátu se do akce zapojil oddíl *SD-Sonderkommando* z Nového Hrozenkova, *Einsatzkommando Ruhsam*, příslušníci *Jagdkommando* z Horní Bečvy a *SD-Sonderkommando* ze Starých Hamrů. Následně došlo k velké přestřelce, do které zasáhla také *Jagdkommando* z Morávky, Raškovic a Krmelína. Ze Vsetína dorazilo několik čet *Wehrmachtu* a také příslušníci *Wehrmachtu* z Makova. Okolo 15. hodiny v údolí Podřatého došlo ke střetu výše zmíněných německých sil se zhruba sto partyzány. Ti se rozdělili do několika skupin a ustoupili zpět na slovenské území.⁴⁵ Jednalo se o největší srážku mezi partyzány a nacistickými bezpečnostními silami na území Moravy, ve které však pouze německá strana na rozdíl od partyzánů utřzila výraznější ztráty.⁴⁶

Po nezdařených pokusech o přesun na území Moravy se por. Ušiak s kpt. Murzinem rozhodli rozdělit početný oddíl do několika menších částí, přičemž každá skupina se měla pokusit o překročení hranic samostatně.

Tento plán se podařilo naplnit 29. září 1944, kdy šedesátičlenná skupina partyzánů v čele s D. B. Murzinem za pomoci učitele z Prostřední Bečvy Františka Haši jako první přešla v oblasti Malých a Velkých Karlovic na území

⁴⁴ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 20, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 743 z 22. září 1944, dále fol. 21, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 757 z 23. září 1944 a fol. 22, denní hlášení ředitelství protektorátní kriminální policie v Brně č. 506 z 23. září 1944. Také fond B 72, kart. 122, inv. č. 459, č. 343, telefonické hlášení četnického oddělení v Hranicích Zemskému četnickému velitelství Brno z 22. září 1944 a fond B 314, kart. 1, hlášení inspektora uniformované protektorátní policie č. 143 z 22. září 1944.

⁴⁵ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 23, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 846 z 25. září 1944 a fol. 24–25, hlášení SS policejního pluku 21 č. 855 z 26. září 1944.

⁴⁶ Na německé straně mělo dojít k 16 zraněním příslušníků celní stráže, smrtelnému zranění Paula Weisse a zranění několika příslušníků bezpečnostní policie. Na straně partyzánů mělo dojít k zastřelení Alexandra Zábojníka a ke zranění šesti mužů. Viz ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*, s. 82–83 a SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, s. 72.

Moravy.⁴⁷ Útočištěm první skupiny se stalo území v blízkosti Kněhyně, zejména pak lovecká chata na svahu Magurky.

Další skupina, tentokrát pod Ušiakovým velením, pronikla na Moravu v průběhu několika dní první poloviny října roku 1944. Při přechodu však došlo k prudkým srážkám s nacistickými bezpečnostními silami v okolí Štiavniku, následkem čehož se oddíl rozptýlil a partyzáni pronikali na Moravu v menších skupinách. Jak Ján Ušiakovi, tak Ondreji Melekovi, Martinu Valaštiakovi, Josefu Vávrovi a jejich skupinám se přechod zdařil.

Po příchodu na Moravu a usídlení oddílu na Magurce dal Murzin příkaz vyslat dvě partyzánské skupiny na Vsetínsko a Valašskomeziříčsko. Obě diverzní skupiny – skupina I. P. Stěpanova a V. G. Ševcova-Grekovského – měly za úkol vedle řady odzbrojovacích, zásobovacích i diverzních akcí také rozšířit operační prostor oddílu a získat nové členy partyzánského hnutí.⁴⁸

V polovině října byl štáb sídlící na Magurce nucen změnit své stanoviště. Přesídlení si vynutil náhodný incident, kdy 14. října kolem poledne nad prostorem Kněhyně bombardovací letadlo spojeneckého bombardovacího svazu pro odlehčení shodilo několik pum. Pravděpodobnost, že se na místě shozu objeví německé jednotky evidující rozsah škod, nutilo partyzány Magurku opustit. Uchýlili se k hajnému Karlu Kurečkovi do lovecké chaty na východním svahu hory Trojačky v prostoru mezi Čeladnou, Horní Bečvou a Ostravicí, kde se také sešli se skupinou vedenou por. Ušiakem.⁴⁹

V první polovině října navázali členové skupiny *Wolfram* kontakt s Žižkovým oddílem a uskutečnilo se setkání kpt. Murzina s kpt. Otiskem. Při této příležitosti bylo paravýsadku, zejména za účelem výpomoci při očekávaném shozu zbraní, poskytnuto z členů Žižkova oddílu několik mužů. Mezi přidělenými muži byl i Stanislav Kotačka, který 19. října 1944 doprovázel člena *Wolframu* Josefa Bierského na schůzku s hajnými Ladislavem Kabilkou a Karlem Kurečkou, přičemž Kotačka Bierského zastřelil, oloupil a následně odjel vlakem do Brna,

⁴⁷ VÚA – VHA, fond Partyzánské jednotky, sign. 157/14, kart. 27, fol. 23–26, protokol sepsaný manželkou Františka Haši.

⁴⁸ Stěpanov šel směrem na Zubří. Usídlil na pasekách v katastru Kateřinic a rozvíjel kontakty v okolních vesnicích. Ševcov-Grekovskij se usídlil mezi Hošťálkovou a Liptálem na vrchu Chléviska a navázal kontakt s místními odbojovými organizacemi a skupinami. Ve druhé polovině října byly štábem vyslány další dvě skupiny, a to do prostoru Vsetínska pod velením mjr. Vasila Čičerina a do oblasti Frenštátu pod Radhoštěm pod velením mjr. Kuzněcova.

⁴⁹ PŘIKRYL, Josef: *I. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*, s. 131–132.

kde byl zajat kriminální policií a předán gestapu. Kotačka posléze brněnské úřadovně gestapa poskytl informace o činnosti oddílu Jana Žižky, *Wolframu* a jejich podporovatelích z řad obyvatelstva.⁵⁰

Na základě těchto informací proběhla 22. října 1944 protipartyzánská akce jižně od Čeladné v prostoru Martiňák – Trojačka. Ze zástupců brněnského gestapa se zásahu zúčastnili kriminální rada Otto Koslowski, kriminální komisař Franz Schauschütz a vrchní kriminální tajemník Rudolf König. Akci provádějící jednotky patřily k oddílu Ruhsam z *Jagdkommando* z Frenštátu pod Radhoštěm a Velkých Karlovic, a také k rotě *Schutzpolizei* z Holešova. Celkově bylo nasazeno na 300 mužů.⁵¹ Cílem zásahu mělo být zajištění místa pobytu Žižkova oddílu, identifikace jeho spolupracovníků a zejména zničení tábora na Trojačce. Akce vedená oddílem Ruhsam započala 22. října o půlnoci a trvala do jedenácté hodiny dopolední. K přestřelce s partyzány došlo ve 4.30 hodin, ztráty však utrpěla pouze rota *Schutzpolizei*, ve které došlo ke čtyřem zraněním.⁵² Partyzánům se podařilo z obklíčení uniknout. Na základě udání konfidentů Stanislava Kotačky a Jaroslava Mézla došlo k zajetí hajných Josefa Faldyny, Františka Kubaly a Karla Kurečky a k zadržení dvou mladíků podezřelých z podpory partyzánů.⁵³

Žižkův oddíl ustoupil směrem na východ do okolí vrchu Javořina (kóta 832). V této oblasti měli stanoviště jak příslušníci paraskupiny *Wolfram*, tak členové zpravodajské skupiny kpt. Niščimenka-Běljavského. Po hromadné poradě velitelů bylo rozhodnuto opustit ohrožený prostor. Skupiny *Wolfram* a kpt. Niščimenka-Bělavského vytvořily společný tábor na hoře Smrk (kóta 1282). Žižkův oddíl odešel do prostoru hory Kněhyně, kde si v blízkosti Čertova mlýna vybudoval lesní bunkr.⁵⁴ Zde, v oblasti kolem Bečev a Čeladné partyzáni našli

⁵⁰ KLINKA, Jan – BŘEČKA, Jan – KOLESA, Václav: *ROBERT MATULA – Parašutista skupiny WOLFRAM*, s. 76–78 a SLÁDEK, Oldřich: *Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945*, s. 329–330.

⁵¹ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*, s. 90.

⁵² Zranění – *Oberleutnant* Goldenbaum, *Meister* Will, *Hauptwachtmeister* Aszmuss a *Wachtmeister* Ludwig – byli převezeni do frýdecké nemocnice. MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 90, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 812 z 22. října 1944 a fol. 93, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 831 z 23. října 1944.

⁵³ MZA, fond C 141, kart. 234, inv. č. 2761, spis Lsp 1877/47 Jan Becker, fol. 88–89, zpráva velitele stanice Sboru národní bezpečnosti v Bílé vrchního strážmistra Černína oblastní úřadovně Státní bezpečnosti v Brně z 5. prosince 1946.

⁵⁴ Pro stavbu bunkru byl využit stavební materiál, dříve určený pro výstavbu hostince. KŘENOVSKÝ, Jan: *Příchod partyzánské skupiny Janko Ušiaka na Moravu*. MZM, HO, inv. č. S 4237, s. 5.

mnoho podporovatelů,⁵⁵ kteří jim, fungující často jako spojky, zajišťovali jak zpravodajskou činnost, možnost úkrytu, zásobování a stravování, zajišťování lékařské pomoci, ale také potřebné praní a šití šatu a opravu obuvi.

⁵⁵ V Horní Bečvě to byl pasekář František Chovančík, obecní tajemník Eduard Roska, v Prostřední Bečvě učitel František Haša, řídicí učitel Robert Malina, manželé Čeněk a Alžběta Divínovi a Bedřich Kubiš, dále František a Jan Bil, zemědělec Cyril Fiurášek a obchodník Oldřich Šimurda. V Dolní Bečvě podporoval partyzány pekař Hynek Tošenovský a z Čeladné řezník Oldřich Machander s pomocníkem Karlem Vinklerem. Místem schůzek partyzánů se spojkami a pomocníky byl hostinec a turistická chata Rudolfa Kubáně na Martiňáku ležícím nad Horní Bečvou. PŘÍKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen – listopad 1944)*, s. 133 a HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj. Historie 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944–květen 1945)*, s. 76–77.

4. Protipartyzánská činnost v oblasti Beskyd v první polovině listopadu 1944 a rozbití štábu Žižkova oddílu

Ostravská venkovní služebna gestapa za účelem zintenzivnění protipartyzánského boje přistoupila v oblasti Beskyd k nasazení několika konfidentů. Právě s jejich pomocí, na základě infiltrace mezi místní obyvatelstvo, měly být oddíly ke zvláštnímu použití nasměrovány na partyzánské tábory a podporovatele odboje v jednotlivých obcích. Počátkem září 1944 byli do prostoru Rožnova pod Radhoštěm nasazení konfidenti Vladimír Hoffmann s Miroslavem Jaškem a pověřeni úkolem proniknout mezi místní odbojové pracovníky, zjistit trasy ilegálních přechodů na Slovensko a lokalizovat partyzánské skupiny. Vladimír Hoffmann, který byl do Rožnova nasazen ze Štramberka, se ubytoval v hotelu Beskyd, přičemž zde navázal kontakt s Miladou Gramerovou z Brna. Ta, taktéž ubytovaná v hotelu, se pravidelně stýkala se svým snoubencem Oldřichem Kyslingerem z Velkých Karlovic, který se, jak Hoffmann zjistil, podílel na převádění osob přes moravsko-slovenskou hranici.⁵⁶

Právě touto dobou se v Rožnově pod Radhoštěm vyskytl také Jan Dvořák z Prahy, který byl hledán pražskou kriminální policií pro majetkové trestné činy a defraudace. Přes M. Gramerovou a O. Kyslingera mu Hoffmann zprostředkoval přechod na Slovensko, do blízkosti Štiavniku, kde se následně Dvořák přidal ke štábu 1. československého partyzánského oddílu Jana Žižky. Miroslav Jašek, druhý konfident z oblasti Štramberka nasazený ostravskou venkovní službou, na služebně ostravského gestapa vedený pod značkou a číslem MO-50, vystupoval pod krycím jménem Ruda a vydával se za ilegálního komunistického pracovníka z Moravské Ostravy. Jašek se nejdříve seznámil s Hoffmannovými kontakty a zorganizoval v průběhu října několik setkání, při nichž poznal blízké spolupracovníky Žižkova oddílu, zejména M. Gramerovou, řezníka O. Kyslingera a Rudolfa Kubáně, hostinského z Martiňáku.⁵⁷ Přes Hoffmanna se seznámil také s příslušníkem oddílu Jana Žižky, již zmíněným J. Dvořákem. Ten po začlenění se do oddílu na Slovensku přešel moravsko-slovenské hranice a opět se vrátil do Beskyd, přičemž navázal kontakt s osobami, které mu umožnily dřívější

⁵⁶ PŘIKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*, s. 217.

⁵⁷ Tamtéž, s. 219.

přechod hranic. Postava J. Dvořáka se však ve světle pramenných zpráv jeví značně rozporuplně. Předně není zcela jisté, zda již v době svého prvního příchodu do Rožnova pod Radhoštěm nebyl konfidentem gestapa.⁵⁸

Cílem ostravské služebny gestapa bylo ovšem dosáhnout přímého spojení konfidenta M. Jaška s vedoucími představiteli 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky, tedy velitelem štábu poručíkem Jánem Ušiakem a náčelníkem štábu kapitánem Rudé armády Dajanem Bajanovičem Murzinem. Jaškovi se podařilo realizovat v průběhu října několik schůzek, a to především s Dvořákem. Na základě Jaškovy práce se zdálo poměrně reálné, že gestapo až ke štábu Žižkova oddílu pronikne. Na 2. listopadu 1944 Jašek domluvil setkání zástupců ostravských komunistů s příslušníky oddílu Jana Žižky, které mělo proběhnout na mýtině u Čertova mlýna v blízkosti Kněhyně.⁵⁹ Účastníky této schůzky, v hlášení SS policejního pluku 21 označené za slabou skupinu partyzánů, shodou okolností napadli kolem 11 hodiny členové roty *Einsatzkommando Ruhsam* z Holešova. Odpoledne, v době od 13.50 do 14.15 hodin, přestřelka v prostoru kolem Čertova mlýna pokračovala. Partyzáni se následně dali na ústup ve směru na kótu 829 Martiňák. Jeden zraněný partyzán slovenské národnosti vyhledal pomoc na lesním úřadu v Horní Čeladné, kde jej následně zajali příslušníci Ruhsamova oddílu, konkrétně členové štábu, kterým velel *Oberleutnant* Goldenbaum. Zatčený byl předán stanovišti SD ve Starých Hamrech. Dle odhadu nacistických bezpečnostních sil byl počet partyzánů účastnících se přestřelky vyčíslen na zhruba 45 osob.⁶⁰ Schůzka zorganizovaná ostravským gestapem, mající umožnit přímé spojení se štábem Žižkova oddílu, tak byla zmařena. Nekoordinovaná činnost složek gestapa a protipartyzánského operačního oddílu způsobila, že plán ostravského gestapa ztroskotal.

Bezpečnostní složky v tomto střetu nezaznamenaly žádné ztráty, velitelská složka partyzánů však utrpěla závažná zranění. Ušiak během přestřelky utrpěl průstřely obou rukou a Murzina německé jednotky zasáhly do nohy.

⁵⁸ Tenkrát ovšem ještě nehrál roli konfidenta, jak mu mnohé práce přisuzují, např. SMUTEK, Jan: *Odboj Valašska a nacistická persekuce bývalého okresu Valašské Meziříčí*. NA, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor, Praha, soutěžní práce č. 840, s. 251, dále KÁŇA, Otakar – MICHŇÁK, Josef: *Ostravsko v době nacistické okupace. Studie a dokumenty*. Ostrava 1962, s. 96, 101–103.

⁵⁹ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*, s. 90.

⁶⁰ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 149, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 90 ze 3. listopadu 1944.

Poručík Ušiak byl přemístěn do Kubáňova hostince na Martiňáku a odtud do chalupy Macurových, kde se mu dostalo základního zdravotního ošetření a v nočních hodinách dne 2. listopadu byl převezen řezníkem Oldřichem Machandrem a jeho pomocníkem Karlem Vinklerem do Čeladné, kde mu měla být poskytnuta důslednější lékařská pomoc. Ušiaka jako osobní stráž velitele doprovázel J. Dvořák. V ranních hodinách zraněného ošetřil MUC. Oldřich Friedl. Konfident M. Jašek se mezi tím na Martiňáku dozvěděl, že Ušiak při přestřelce utrpěl zranění a je přechodně léčen u Machandrových v Čeladné a společně s ostravským gestapem zosnoval plán přepravy zraněného Ušiaka na léčení do Moravské Ostravy. Plán byl ale překažen velitelem opěrného bodu oddílu ke zvláštnímu použití 1 ve Starých Hamrech Heinrichem Meierem. Shodou okolností totiž služebna SD ve Starých Hamrech, kde byl převezen zadržený, v přestřelce zraněný partyzán, představovala opěrný bod Müllerova oddílu ke zvláštnímu použití 1. Velitel *SS-Untersturmführer* Heinrich Meier byl obeznámen a informován o činnosti Žižkova oddílu a nastalá situace z jeho pohledu představovala možnou příležitost zásahu. Na základě zatčení zraněného partyzána z Horní Čeladné se uchýlil k předpokladu, že ve vsi by se mohli ukrývat ještě další příslušníci Žižkova oddílu a v odpoledních hodinách 3. listopadu provedl v podezřelé obci asi s 20 muži domovní prohlídky. V domě Machandrových zastihli Ušiaka a Dvořáka. Velitel 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky v bezvýhodné situaci zvolil dobrovolnou smrt vlastní pistolí, Dvořák se bez odporu vzdal. Okamžitě byl přepraven do Starých Hamrů k výslechu, kde vypověděl vše o vlastní partyzánské jednotce, svých spolubojovnících a zřejmě zde navázal spolupráci s gestapem.

Zraněný Murzin dorazil do hájovny Jana Křenovského v Ráztoce, odkud se po vnějším ošetření rány vypravil k rodině Tkáčových na Znajce, kde byl léčen již v průběhu října 1944.⁶¹ Hajný Křenovský k těmto událostem ve svých vzpomínkách uvedl: *„Tak ted' k těm tragickým událostem. Tehdy byla strašná noc. Předtím měli partyzáni schůzku u Čertova mlýna, venku v lese. Přitom se srazili s německými hlídkami. A potom to bylo tak. Murzin se po srážce a po zranění dostal na Záhořanskou stranu, jak se říká, a Ušiak na Bečvanskou stranu.*

⁶¹ ŠTĚPÁNEK, Zdeněk: *Nacifikace a moravští lékaři (1939–1945)*. Brno 2004, s. 218–219.

Ušiak se dostal k Macurové – měla syny Josefa, Slávka a ještě jednoho, ten dělal u mne v lese.

Murzin skočil do lesního úvozu a dostal se k Bernátkům. Ptal se, kde bydlí hajný. Dostal se tedy ke mně, k hajnému (Křenovskému). Přišel ke mně se zraněnou nohou, bouří na dveře. Měl střelu v noze. Co teď? Tak tedy vyzout boty, ránu vyčistit, něco pojíst a do baráku – do postele. Ráno však bývaly přepady. Věděl jsem, že to s přepadem u Čertových mlýnů neskončilo. Tak jsem mu dal ráno plášť gumový, botu na zdravou nohu obul a tak jsme šmatlali tedy směrem ke Znajce. Tam byla po cestě velká seč a v ní byl velký krmelec pro vysokou, kam se vešlo 30–40 metráků sena. Byla to tedy bouda. Ale i ty krmelce velké měli Němci zakreslené na mapách, podobně jako turistické chaty apod.

Sem jsem tedy Murzina nejdříve přivedl a ukryl. Říkal jsem si ale, že sem však nemohu tahat lopaty, krompáče, motyky a další nářadí. Znajka byla ještě tak asi dvě stě metrů a tam byla jenom jedna chalupa. Bydlel tam Jindra Tkáč, hajný (v knize Černý generál psáno stále Tkadlec-Kadlec). Já jsem mu věřil, jinak bych to nedělal a za ním nešel. Byl takový slabý, stále nemocný, jak jsem už říkal, ale spolehlivý. Povídám mu, Jindro, je tu taková věc, musíme něco zařídit, vemte motyky, lopaty a pojd'te. Ale nic neříkat, ani doma ne. Tak jsme tedy šli a vykopali takový malý šikovní bunkříček, ale maximálně jen tak na sezení. A to byla Murzinova záchrana, jinak dnes nežil. Mohl se posadit, v nejlepšíh případě položit. Zakryli a zamaskovali jsme to smrčky, bylo to zároveň s terénem, v husté seči. Tak jsme ho přestěhovali a domluvili jsme se s Tkáčem, že tam budeme chodit každý jeden den. Vždycky mu tam doneseme potravu. Ošetřování jsem si vzal na starost sám, protože jsem tomu tak trochu hověl. V bunkru-zemljance byl Murzin asi tak týden. Nato přišlo to známé velké obklíčení.⁶²

Manželka Jindřicha Tkáče Anežka popsala tyto události následovně: „Dne 2. listopadu 1944 byla na Kněhyni přestřelka. 3. listopadu 1944 ráno o půl třetí k nám Murzin přišel znovu. Bylo to v noci, měsíček svítil. Měli jsme kolem chalupy dřevěnou ohradu, dokola byl les. Měli jsme psa a ten stále štěkal. Říkali jsme si, co jenom kdesi se stalo. Vstala jsem a dívám se z okna. Pak jsem uviděla nějakého člověka, jak se belhá přes louku, o holi, k našemu stavení. Nepoznala jsem, kdo to byl. Byl zamuchlaný. Šel dokola chalupy, obešel hnojiště, přišel až k nízkému oknu

⁶² KŘENOVSKÝ, Jan: *Příchod partyzánské skupiny Janko Ušiaka na Moravu*, s. 5–6.

dřevěnice a z boku zaklepal. Vzbudila jsem svého muže, že někdo tady je. Můj muž otevřel okno a ptá se, kdo to je. Na to muž povídá: Tkáč, otevři, pusť mne! Manžel ho poznal po hlase, poznal, že je to Murzin. Otevřel mu a pustil ho dovnitř. Murzin byl pak od té třetí hodiny do půl šesté ráno u nás. Měl trochu horečku, noha ho bolela. Jestli ji měl ošetřenou, nevíme. Měl ji ovázanou, křičel, že to bolí. Říkal nám, že byl u Křenovského, že zabloudil, že chtěl jít k nám. Z Magury šly však chodníky dva, jeden šel k našemu, druhý, kterým se dal ho zavedl k Bernátkovi, bylo to deset minut přes les, který ho zavedl ke Křenovskému. Jak dlouho u něho byl, nevíme. Ráno pak přišel Křenovský k nám a povídá manželovi: Jindro, musíme něco udělat. Tak ho oba zavedli do krmelce pro zvěř, aby přes den už nebyl v chalupě, abychom byli kryti, kdyby pátrali Němci. Pak se rozhodli udělat mu bunkr. Manžel chtěl bunkr udělat hned za našim, chalupy tam žádné nebyly, jen samý les. Křenovský říkal, že ne, že bunkr udělají dále mezi domem Tkáčovým a Křenovského. Bylo to tak čtvrt hodiny. Dokola byl samý les, hustý les. Můj manžel byl vyhledat místo. [...] Celý den na tom pracovali. Od rána do třech hodin odpoledne. Až se zešerilo, tak šli do krmelce a Murzina přivedli – víc na hřbetě než po nohách do bunkru. Manžel mu donesl horké mléko. Jíst Murzin nic nechtěl, vzal si jenom trochu mléka.“⁶³

V téže době, kdy probíhala výše zmíněná schůzka vedoucích představitelů Žižkova oddílu se zástupci ostravských komunistů, byl ze strany partyzánů podniknut další útok. Ten, odehrávající se 21 kilometrů jihovýchodně od Frýdku v prostoru kóty 1055 Slavíč, byl veden proti devítičlenné polovojenské pracovní

⁶³ TKÁČOVÁ, Anežka: Přechovávání velitele 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky D. B. Murzina. MZM, HO, inv. č. S 4253, s. 1–2. V korespondenci, kterou si mezi sebou vyměnili Jan Křenovský s Josefem Příkrylem, se nachází dopis ze 30. srpna 1976, v němž J. Křenovský na adresu Anežky Tkáčové uvádí: „Velice mě překvapuje, že se stále někde v pozadí plete do toho úseku záchranění Murzina. Nemám žádný osobní zájem a ani si nepřeji žádné chvalořeči o tomto skutečně na tehdejší dobu šikovném činu, ale když budete dobře uvažovat tak musíte zapochybovat o výpovědi paní Tkáčové, přece není možné, aby se u Klepáča nezeptal na chodník ku Tkáčům, když byl u něho 10 m a ptal se na hájenku, dále jak je možné že chodil ráno ještě za šera kolem plotu, když jsme za šera opustili hájenku a po velké námaze jsme teprve za světla dorazili k vyhlédnutému krmelci. Musel se upravit pro ubytování a toto zamaskovat. Pak teprve jsem uvažoval co dál. Byl jsem přesvědčen, že v krmelci nemůže dlouho se schovávat. Protože na Podolánkách nebylo mnoho svědomitých lidí, byla těžká volba, pak jsem se rozhodl pro J. Tkáče, člověk dobrý, jak se říká beton. [...] Tak jsem za ním zašel a úkryt se připravil. Jen jsem mu několikrát říkal ať nikomu se nesvěřuje protože jde o krk, ani doma né. Velice dobrý příklad byl s por. Ušiakem, kde se moc namluvilo a výsledek se velmi brzy dostavil.“ Korespondence Jana Křenovského s Josefem Příkrylem viz MZM, HO, inv. č. S 12 541.

skupině *Organisation Todt* a byl při něm jeden ze členů Todtovy organizace zabit a další těžce zraněn.⁶⁴

Hned druhého dne, 3. listopadu 1944, pokračovalo *Einsatzkommando Ruhsam* v pátrání po partyzánech. Členové roty *Schutzpolizei* a část 11. roty SS policejního pluku 20 prohledávalo okolí Čertova mlýna. Zde, devět kilometrů jihovýchodně od Frenštátu pod Radhoštěm, došlo v době od 10.30 do 12 hodin k přestřelce se členy Žižkova oddílu, kteří zde měli vybudován bunkr. V boji padli čtyři partyzáni (z toho jedna žena) a ze dvou zajatých partyzánů byl jeden zraněný. Z usmrcených osob byli identifikováni pouze Boris Rabenstein původem z Užhorodu a Růžena Valentová pocházející z Olomouce.⁶⁵ Lze předpokládat, že jedním ze zajatců byl velitel rozvědky Žižkova oddílu Stanislav Koza.⁶⁶ Na rozdíl od strany partyzánů neutrpěli příslušníci bezpečnostních sil žádné ztráty a navíc se jim podařilo ukořistit čtyři vojenské pušky, karabiny a trhaviny.⁶⁷

*„Kolem 12. hodiny v poledne přiběhl strážný s hlášením, že místo obkličují Němci. Vyběhl jsem ven a zjistil, že hlaveň německého kulometu je namířena přímo na východ z bunkru. Vrátil jsem se a rozkázal provalit spodní desky a odchod jinou stranou. Někteří z partyzánů se vzdali, já asi s pětadvaceti partyzány jsem ustoupil směrem k Čeladné. Tam jsme se rozešli a já jsem odešel asi s dvanácti muži směrem na rožnovské paseky.“*⁶⁸ Napsal krátce po válce František Molo.

V téže době oddíl *Schutzpolizei* z Moravské Ostravy vedený *SS-Hauptsturmführerem* Miethem podnikl protipartyzánskou operaci v prostoru zhruba dva kilometry jižně od hory Smrk a jeden kilometr severně od kóty 861. Jednalo se o akci, při níž byl přepaden společný tábor skupiny *Wolfram* a partyzánů ze zpravodajské skupiny kapitána A. J. Niščimenka-Běljavského. Zejména díky včasnému varování hlídky obě skupiny po krátkém souboji beze ztrát ustoupily jihovýchodním směrem, přičemž oddíl *Schutzpolizei* v táboře

⁶⁴ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 148, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 98 ze 3. listopadu 1944 a VÚA – VHA, fond Partyzánské jednotky, sign. PJ 157, kart. 28a, fol. 52, rozkaz sboru národní bezpečnosti okresního velitelství Místek č. 1790/1946 z 18. května 1946.

⁶⁵ SMUTEK, Jan: *Odboj Valašska a nacistická persekuce bývalého okresu Valašské Meziříčí*, s. 233, dále *Almanach obětí nacismu v letech 1939–1945 v okrese Vsetín*, s. 31.

⁶⁶ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*, s. 97.

⁶⁷ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 150, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 108 ze 3. listopadu 1944.

⁶⁸ PEŠA, Václav: *Vznik a činnost partyzánského oddílu „Olga“*. *Sborník dokumentů*. Brno 1968/69. NA, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor, Praha, soutěžní práce č. 1407, s. 37.

zajistil na dvě stě kilogramů výbušnin, dvě bedny s časovanými rozbuškami, dynamo, nekompletní vysílací stanici, samopal a dvě pistole s tlumiči, raketovou signální pistolí, bohatou zásobu munice, padákové hedvábí, uniformy příslušníků slovenské armády, zdravotnický materiál, nádobí, potraviny, průkazy, fotografie a 4760 říšských marek v bankovkách. Munice a výbušniny byly příslušníky *Schutzpolizei* zlikvidovány. Podle množství nalezeného materiálu byl počet přítomných partyzánů odhadnut na patnáct až dvacet osob.⁶⁹

Miethého oddíl pokračoval v pronásledování partyzánů i v nočních hodinách, přičemž ve 2.45 hodin došlo k další přestřelce. Ta se odehrála u lesní chaty v revíru Hutě v prostoru kóty 1173 Malý Smrk, kde příslušníci jedné z čet *Schutzpolizei* chtěli přenocovat. Přestřelku vyvolal příslušník *Wolframu* četař Robert Matula: „Vydali jsme se s Pešlem k chatě Hubertka. U chaty slyšíme, jak někdo štípe dříví, jenže teprve na vzdálenost asi 10 až 20 metrů rozpoznáme polosvlečeného německého vojáka. Jakmile nás zahlédl, všeho nechal a běžel do chaty, odkud se vzápětí vynořilo několik dalších se zbraněmi v rukou, kteří do míst, kde jsme před několika okamžiky stáli, spustili palbu. Naštěstí jsme se už přemístili o pár metrů výše. V rychlosti jsem odpověděl pořádnou dávkou ze stengunu a oba jsme skokem zmizeli v lesním porostu.“⁷⁰ Střelba četaře Matuly byla natolik intenzivní, že se příslušníci *Schutzpolizei* domnívali, že proti nim stojí čtyři partyzáni.⁷¹

Po přepadení tábora na Smrku se paraskupina *Wolfram*, stejně jako zpravodajská skupina kapitána A. J. Niščimenka-Běljavského, uchýlila do srubu hajného Kabilky na Samčance. Nejbližší okolí Samčanky však stále kontrolovali příslušníci německých protipartyzánských oddílů a od svých informátorů z řad četnictva se partyzáni dozvěděli, že nacisté v Beskydech v brzké době připravují rozsáhlou razii. Tato informace byla postoupena také Murzinovi, načež velitel *Wolframu* Josef Otisk a kpt. Niščimenko se následně přiklonili k oddělení skupin. Josef Otisk také propustil osoby, které byly k jeho skupině přiřazeny velitelem štábu 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky, a se třemi původními členy

⁶⁹ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 159–161, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 177 ze 4. listopadu 1944.

⁷⁰ KLINKA, Jan – BŘEČKA, Jan – KOLESA, Václav: *ROBERT MATULA – Parašutista skupiny WOLFRAM*, s. 87.

⁷¹ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 159–161, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 177 ze 4. listopadu 1944.

paravýsadku se odebral do Kunčic pod Ondřejníkem k rodičům parašutisty Řezníčka. Do Kunčic dorazili 9. listopadu a následně se ukryli v holubníku.⁷²

„Napadlo mnoho sněhu. Bylo vyhlášeno stanné právo. Na silnicích stály co sto metrů nacistické kulometry. Pod střechou holubníku, jehož podlaha byla vystlána listím, byli namačkáni čtyři Otiskovi partyzáni včetně Otiska. Krytým zamaskovaným otvorem, kterým se dalo stěží protáhnout, jim Řezníčkova matka donášela jídlo. Silně mrzlo. Němci se ohřívali v domě. Během těchto dnů Řezníčkova matka zešedivěla.“⁷³

Wolfram se rozhodl po ukončení protipartyzánské operace odejít na konci listopadu k Brnu do Líšně, kde vyhledal pomoc u Otiskových příbuzných. Zpravodajská skupina kapitána A. J. Niščimenka-Běljavského se rozhodla k odchodu na Slovensko. Vybuodovala si tábor přímo na moravsko-slovenském pomezí v osadě Dibalka u Vysoké nad Kysucou, kde rozsáhlou protipartyzánskou operací Tetřev přečkala.

4.1 Zatýkání pomahačů partyzánů a exemplární tresty

Počátkem listopadu došlo k zatčení řady spolupracovníků a pomahačů partyzánů. Nacistický okupační aparát se ve snaze omezit jakoukoli spolupráci protektorátních občanů s odbojem přiklonil k metodě zavražďování obyvatelstva. Způsob perzekuce nejen samotných partyzánů, ale také jejich pomocníků stanovil státní ministr pro Čechy a Moravu *SS-Obergruppenführer* K. H. Frank, který 3. listopadu 1944 vydal následující rozkaz určený velitelům bezpečnostní policie na východní Moravě: *„Jako odstrašující prostředek proti banditům v pohraniční oblasti je nutno ihned podrobit krátkému řízení větší počet banditů polapených v pohraniční oblasti, jakož i jejich pomahačů nebo osob, které uprchly z práce a o kterých se dá předpokládat, že se chtějí přidat k banditům a veřejně je pověsit v místech nebo v okolí míst, ve kterých se bandité dopustili přepadu. Popravení zůstanou viset veřejně na šibenici 48 hodin a budou nyní po patřičném oznámení hlídáni českým četnictvem, aby se v každém případě zabránilo jejich odříznutí.“⁷⁴*

⁷² SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945*, s. 93.

⁷³ VÁVROVSKÝ, Emil: *Partyzánská Morávka ústy Moravčanů*. Frýdek-Místek 1982, s. 89.

⁷⁴ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv.č. 252, fol. 56, rozkaz pro velitele bezpečnosti z 3. listopadu 1944. Také v NOVÁK, Oldřich – SLÁDEK, Oldřich – ŽIŽKA, Jaroslav (ed.): *Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů II.*, dokument č. 20, s. 58–59.

V souvislosti se zatčením a následnou spoluprací bývalého partyzána J. Dvořáka,⁷⁵ zadrženého 3. listopadu 1944 v Čeladné oddílem ke zvláštnímu použití 1, se rozběhla vlna zatýkání v síti podporovatelů oddílu Jana Žižky. Na zatýkání se podílelo jak *ZbV-Kommando 1* a *ZbV-Kommando 9*, tak *Jagdkommando* z Horní Bečvy. V neděli 5. listopadu došlo v Horní Bečvě k zatčení Františka Tkáče č. 120, Josefa Kubáně a Rudolfa Kubáně č. 364, Františka Chovančíka č. 338 a Eduarda Roska č. 550.⁷⁶

V Prostřední Bečvě bylo zatčeno celkem sedm lidí. Mezi ně patřili manželé Božena a Vladimír Kubáňovi č. 17, Oldřich Šimurda č. 301, dále pak Michal Bernátek č. 194, František Bil č. 1, Jan Bil č. 58 a Arnošt Ladovský č. 17.⁷⁷ Uprchnout se podařilo Václavu Pavelkovi, manželům Vincenci a Alžbětě Divínovým a Františku Hašovi.⁷⁸

V Dolní Bečvě došlo k zatčení pekaře Hynka Tošenovského č. 261, Cyrila Ručky č. 132 a Metoděje Ručky č. 288.⁷⁹

Příštího dne, 6. listopadu 1944, pokračovalo zatýkání ve Velkých Karlovicích, kde z řad místního obyvatelstva byli zatčeni spolupracovníci Žižkova oddílu Dobromil Kovář, Oldřich Kyslinger, Josef a Jiří Janíkové, Bohumil Jakeš

⁷⁵ Více PEŠA, Václav: *Vznik a činnost partyzánského oddílu „Olga“*, s. 38.

⁷⁶ František Tkáč byl vězněn do 25. dubna 1945. Josef Kubáň zahynul 15. března 1945 na pochodu smrti z koncentračního tábora Flossenbürg. Rudolf Kubáň a Eduard Roska byli zastřeleni 9. ledna 1945 na dvoře Kounicových kolejí. František Chovančík byl popraven 23. února 1945 v Brně. Viz Hlášení velitele stanice SNB v Horní Bečvě štábního strážmistra Straky oblastní úřadovně StB v Brně z 18. prosince 1946. MZM, HO, inv. č. S 7970, fol. 86. Dále *Almanach obětí nacismu v letech 1939–1945 v okrese Vsetín*, s. 29–31 a také PŘIKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*, s. 238–239.

⁷⁷ V kronice obce Prostřední Bečva jsou uvedeni zatčení Jan Bil č. 58, Jan a František Bilovi č. 1, Vladimír Kubáň č. 17, Arnošt Ladovský č. 17, Michal Bernátek č. 194, Josef Kubáň č. 17, Božena Kubáňová č. 17, Ludmila Šimurdova č. 301, Drozd č. 4. Z těchto osob se vrátili pouze Drozd č. 4, Michal Bernátek č. 194 a Jan Bil č. 58. Viz <http://www.prostrednibecva.cz/files/dokumenty/rok-1939-1945.pdf>. Božena Kubáňová zahynula 10. dubna 1945 v koncentračním táboře Mauthausen. Vladimír Kubáň byl zastřelen již 9. listopadu 1944 při výslechu příslušníky gestapa v Bílé. Oldřich Šimurda byl 23. listopadu 1944 byl oběšen v Prostřední Bečvě. Michal Bernátek byl 12. listopadu propuštěn z pohraniční stanice gestapa v Bílé. František Bil byl popraven 3. ledna 1945 v Brně. Jan Bil byl propuštěn 28. ledna 1945 z vězení v Brně. Arnošt Ladovský byl vězněn do 28. dubna 1945. Viz Hlášení velitele stanice SNB v Horní Bečvě štábního strážmistra Straky oblastní úřadovně StB v Brně z 18. prosince 1946. MZM, HO, inv. č. S 7970, fol. 86. Dále *Almanach obětí nacismu v letech 1939–1945 v okrese Vsetín*, s. 29–31 a také PŘIKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*, s. 238–239.

⁷⁸ Václav Pavelka se ukrýval až do konce války. Vincenc Divín, Alžběta Divínová a František Haša si vybudovali u obce Prostřední Bečva bunkr, v němž byli při protipartyzánské operaci Tetřev 20. listopadu 1944 obklíčeni. Vincenc Divín byl popraven v Praze na Pankráci 13. března 1945. František Haša se 20. listopadu zastřelil. Alžběta Divínová pronásledovatelům unikla.

⁷⁹ Hynek Tošenovský byl 23. listopadu 1944 byl oběšen v Dolní Bečvě. Cyril a Metoděj Ručka byli věznění, avšak válku přežili. Viz *Almanach obětí nacismu v letech 1939–1945 v okrese Vsetín*, s. 28–31, také PŘIKRYL, Josef: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*, s. 238–239.

a Antonín Surovčák.⁸⁰ Vlna zatýkání probíhala v Bečvách až do 13. listopadu 1944.

Obdobné stíhací akce se uskutečnily i v jiných lokalitách, například již 4. listopadu došlo k zatčení MUC. Oldřicha Friedla, který ošetřoval zraněného por. Ušiaka. Dále byl 7. listopadu ve Frýdlantu nad Ostravicí zatčen MUDr. Vladimír Vašíček, který koncem října 1944 léčil kpt. Murzina ze začínajícího zápalu plic.⁸¹

Z opěrných bodů oddílů ke zvláštnímu použití 1 a 9 byli vězni převáženi k dalším výslechům na pohraniční stanici gestapa v Bílé. V budově lesního úřadu a sousedních stájí si Meierův oddíl ze Starých Hamrů zřídil prozatímní věznici. Po ukončení předběžných výslechů došlo k převozu zatčených na venkovní služebnu gestapa v Moravské Ostravě, kde vyšetřování, v mnoha případech doplněno fyzickým nátlakem, pokračovalo. Někteří z vězňů byli vybráni k veřejným popravám ve svých obcích, většina zadržovaných však byla transportována do brněnských Kounicových kolejí, kde byli z valné části popraveni nebo odkud je čekal transport do koncentračních táborů.⁸²

Pro první veřejnou popravu určili nacisté obec Zubří, a to v souvislosti s partyzánským přepadem tamní četnické stanice 15. října 1944.⁸³ Dne 5. listopadu v 6 hodin ráno do Zubří přijela vlakem četa protektorátní policie. V 8 hodin pak dorazila dvě policejní auta se čtyřmi členy gestapa, dvěma popravčími, lékařem a dvěma odsouzenými muži – Václavem Sedlákem z Lipníku nad Bečvou a Václavem Procházkou z Prahy. Následně došlo k výběru místa pro popravu a zajištění dostatečného počtu obecního obyvatelstva. Odsouzeným byl přečten rozsudek, který nařizoval okamžité vykonání trestu smrti. Václavu Sedlákovi se podařilo přetrhnout pouta a pokusil se o útěk, při kterém byl příslušníky gestapa zastřelen. Druhý odsouzený, Václav

⁸⁰ Dobromil Kovář byl 23. listopadu 1944 veřejně popraven ve Velkých Karlovicích. Oldřich Kyslinger byl popraven 21. ledna 1945 v Brně. Josefu Janíkovi se podařilo po zatčení v Bílé uprchnout. Bohumil Jakeš byl popraven 16. ledna 1945 v Brně. Jiří Janík a Antonín Surovčák byli po provedeném výslechu propuštěni, jelikož jim gestapo nemohlo spolupráci s partyzány dokázat.

⁸¹ O. Friedl byl týden vězněn v sídle *Jagdkommando* v Bílé, poté byl převezen do Moravské Ostravy a 22. listopadu byl propuštěn. V. Vašíček byl propuštěn 21. listopadu 1944 na zákrok vládního rady dr. Gustava Jonáka z Moravské Ostravy s odůvodněním, že je nedostatek lékařů. Viz ŠTĚPÁNEK, Zdeněk: *Nacifikace a moravští lékaři*, s. 218–219.

⁸² SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, s. 96.

⁸³ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 67–68, dálňopis SS policejního pluku 21 č. 568 z 16. října 1944. K události dále fol. 70, hlášení ředitelství protektorátní kriminální policie Brno č. 525 z 16. října 1944 a také fond B 314, kart. 1, hlášení inspektora uniformované protektorátní policie č. 109 z téhož dne.

Procházka, byl oběšen na lípě u okresní silnice a jeho tělo zde zůstalo pro výstrahu obyvatelstvu viset určených 48 hodin.⁸⁴ Veřejná poprava oběšením se uskutečnila také 8. listopadu 1944 v Ostravici, kde byl za převádění osob přes moravsko-slovenské hranice odsouzen horník Jan Rogovský z Ostravy-Přívozu.⁸⁵ Dne 9. listopadu přivezlo zlínské gestapo do obce Růžďka pět mužů dopadených při pokusu o ilegální přechod moravsko-slovenských hranic. Příkaz k popravě všech pěti mužů v této obci vydal dálnopisem K. H. Frank. Exekuční komando vedl Johann Kraiger, zbylími členy popravčí skupiny byli Erich Zacharias, Max Tschöp a Karl Ulrich, kterým asistoval na místo dopravený židovský vězeň. Odsouzení byli na místo popravky přivezeni z věznice okresního soudu ve Zlíně a rozsudek jim přečetl Josef Urbánek. Poté došlo k oběšení Zdeňka Dvořáka ze Svitávky, Václava Indrucha z Hranic, Jiřího Krále z Přerova, Svatopluka Prokeše z Brumova a Aloise Zouhara z Lipovce. Průběhu popravky bylo nuceno asistovat asi dvacet protektorátních četníků, přičemž jejich velitel dostal rozkaz držet hlídky u popravených, veřejnosti vystavených těl.⁸⁶

Tentýž den se uskutečnily popravky v Dolní Bečvě, kam byli dovezeni čtyři muži obvinění z pokusu o ilegální přechod moravsko-slovenských hranic. Jednalo se o Karla Bublů a Jana Jurču ze Žamberka, Štěpána Králíčka z Bratčic a Viktora Kolandu ze Vsetína. Postup popravky se opakoval jako u předchozí exekuce; po přečtení rozsudku byli odsouzení oběšeni v centru vsi na dřevěném rámu u hřiště před místní školou a ponecháni na místě popravky do večera následujícího dne.

Dne 9. listopadu 1944 se konaly exekuce v Kunovicích u Valašského Meziříčí. Zde byli k popravě dovezeni tři podporovatelé partyzánů z řad hajných – Josef Faldyna z Trojanovic, František Kubala a Karel Kurečka z Ostravice – a jeden zraněný slovenský partyzán Karel Šuchta z Holíče. Všichni čtyři

⁸⁴ MARTÍNEK, Ludvík: *Vzpomínky na odboj v Zubří*. MZM, HO, inv. č. S 5122. Dále MARTÍNEK, Ludvík – SATINSKÝ, Bohuslav: *Odboj v Zubří. Vzpomínky a dokumenty*. Valašské Meziříčí 1970 a také NA, fond ÚV SPB, kart. soutěž 1545.

⁸⁵ KÁŇA, Otakar – MICHŇÁK, Josef: *Ostravsko v době nacistické okupace*, s. 102.

⁸⁶ Více ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*, s. 102. Dále SMUTEK, Jan: *Odboj Valašska a nacistická persekuce bývalého okresu Valašské Meziříčí*, s. 89–91.

odsouzení byli oběšeni na lípách a pro výstrahu obyvatelstvu ponecháni na místě po osmačtyřicet hodin.⁸⁷

Poslední poprava první poloviny listopadu byla vykonána 12. listopadu 1944 v Poličné u Valašského Meziříčí, kde došlo k oběšení partyzánů Jana Mazala a Miroslava Ondrášika.⁸⁸

4.2 Skupina kolem Ondreje Meleka

Po přepadení a rozbití štábu Žižkova oddílu hledali partyzáni východisko situace v opuštění ohroženého prostoru, a to jednotlivě nebo v malých skupinkách. Jednu z prvních skupin sestavil slovenský desátník Ondrej Melek. Rozhodl se zachovat spojení Žižkova oddílu s partyzánským štábem v Kyjevě tím, že si předsevzal odvést dva sovětské radisty – Alexandru Michailovnu Timochovovou a Vladimíra Kolomackého – společně s radiostanicí do bezpečí, k čemuž si vybral skupinu jedenácti partyzánů.⁸⁹

„K večeru asi kolem 5. hodiny (2. listopadu 1944, pozn. autorky) se sešly zbytky partyzánů kolem bunkru. Čekali jsme rozkazy. Poněvadž nepřišly, z obavy, že je bunkr vyzrazen, odešel poručík Melek s dvanácti (!) muži a s vysílačkou směrem k chatě Leopoldka. Bylo ujednáno, nepřijde-li rozkaz do 6. hodiny večer, že se dáme na pochod směrem do Hostýnských hor, kam se měl přesunout celý štáb. Zůstal jsem asi s třiceti muži v bunkru a okolí.“⁹⁰ Napsal krátce po válce František Molo.

Skupina přešla z prostoru Kněhyně na Vsetínsko a 8. listopadu dorazila do Malé Bystřice, kde se její členové ukryli v tamních staveních, přičemž někteří se uchýlili do stodoly Josefa Štůska.

„Začal padat sneh s dažďom. Všetkých som nechal v blízkom lesíku a šiel som ho poprosiť či by nemal niečo na zjedenie. On sa ma hneď opýtal, či nás nie je viacej, že môžeme ísť k nemu do stodoly, pokiaľ prestane pršať, že u neho budeme v bezpečí, nemosíme sa ničeho obávať. Povedal mi, že on je obuvník a že nám pospravuje topánky, aby nám cez zimu vydržoli. Myslel som, že nám chce

⁸⁷ Památná místa protifašistického odboje na okrese Vsetín – korespondence J. Příkryla s místními MNV. MZM, HO, inv. č. S 7944.

⁸⁸ Almanach obětí nacismu v letech 1939 – 1945 v okrese Vsetín, s. 74.

⁸⁹ Dopis O. Meleka Josefu Příkrylovi z 20. října 1974, MZM, HO, inv. č. S 7246, s. 1.

⁹⁰ Více PEŠA, Václav: *Vznik a činnost partyzánského oddílu „Olga“*. Sborník dokumentů. Brno 1968/69. NA, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor, Praha, soutěžní práce č. 1407, s. 36.

skutečně pomôcť a tak som mu povedal, že zostaneme u neho pár dní a potom odídeme.“⁹¹

Ondrej Melek s plánem najít útočiště pro radisty a zjistit informace o pobytu Ušiaka a Murzina navečer pokračoval se dvěma sovětskými partyzány v další cestě. Dne 9. listopadu v pět hodin ráno došli do Velké Lhoty, kde chtěli požádat v jednom stavení o jídlo. Uviděl je však třináctiletý syn hospodáře, který se při cestě do školy zastavil na četnické stanici oznámit, že viděl tři partyzány.

„No, našťastie na žandórske stanici nebol ani jeden Nemec, ale bol tam náš človek. [...] Ten prišiel k rodičom chlapca, nepustil ho ani do školy a doma pred jeho rodičmi ho poriadne spucoval. Povedal mu, že či vie, že by aj jeho rodičov zobrali, keby to bol ohlásil Nemcom. Chlapec sa celý zháčil a viac otom nerozprával.“⁹²

Melek s partyzány našli vhodné útočiště pro radisty ve stavení na kopci nad Velkou Lhotou. Zde se ovšem dozvěděl o srážce u Štůska ubytovaných partyzánů s Němci v Malé Bystřici. Po odchodu O. Meleka z Malé Bystřice bylo obyvatelstvo donuceno k několika případům vynuceného zásobování.

Dne 11. listopadu o půl dvanácté dopoledne přišli tři ozbrojení partyzáni do domu hajného Františka Vlčka v Malé Bystřici č. 58 a žádali po jeho manželce, aby jim vydala zbraně a holínky. Když však v domě nic nenalezli, ukradli dalekohled a odpojili telefon.⁹³ K Janu Petruželovi do Valašské Bystřice č. 199 přišlo 12. listopadu v půl jedenácté dopoledne šest partyzánů a ukradli mu kilo másla, chleba, hrací karty, svetr, batoh a vypili mu zbylé mléko. Petružela dostal potvrzení na odebrané potraviny s podpisem „partyzáni“. Titíž útočníci přišli v témže domě do bytu Jana Dorotíka, od něhož si odnesli různé oblečení.⁹⁴

Místní obyvatelé nahlásili protektorátním četníkům výše zmíněné případy a ti je dle obvyklého postupu předali německým orgánům. Četnost hlášení se stala důvodem rozsáhlé pátrací akce v okolí Malé Bystřice, které se zúčastnili příslušníci 10. a 11. roty SS policejního pluku 20.⁹⁵ Oddíl mužů z 11. roty při prohlídce domů v obci ve 12.10 hodin narazil na šest partyzánů z Melekovy

⁹¹ Dopis O. Meleka Josefu Přikrylovi z 20. října 1974, MZM, HO, inv. č. S 7246, s. 2.

⁹² Dopis O. Meleka Josefu Přikrylovi z 20. října 1974, MZM, HO, inv. č. S 7246, s. 4.

⁹³ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 209, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 483 z 11. listopadu 1944.

⁹⁴ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 214–216, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 488 z 12. listopadu 1944.

⁹⁵ Tamtéž.

skupiny, kteří se ukrývali ve stodole Josefa Štůska. Stodolu příslušníci policejních pluků ze všech stran obklíčili a došlo k prudké přestřelce, při které se stodola vzňala. Partyzáni se pokusili uprchnout do blízkého lesa. Výsledkem policejního přepadu bylo usmrcení dvou a zatčení tří partyzánů. Na straně německé policie nedošlo k žádným ztrátám, naopak k zisku vysílací stanice. Josef Štůsek s rodinou byli zatčeni a se třemi zajatými partyzány předáni SD v Horní Bečvě, přičemž partyzáni doznali svou příslušnost k Murzinově skupině.⁹⁶ Totožnost zajatých ruských partyzánů není známa, později však byli všichni tři odvezeni přes Brno do koncentračního tábora Flossenbürg.⁹⁷ Oba radisté partyzánského oddílu Jana Žižky – Alexandra Timochovová i Vladimír Kolomackij – byli při obléhání stodoly zastřeleni.

Skupina Ondreje Meleka tak byla rozbita, i když nedošlo k zadržení jejího velitele, který se v době zátahu ve stodole nenacházel, a jemuž se podařilo uniknout. Ještě tentýž den došlo k propuštění Josefa Štůska s rodinou, což zavadalo příčinu k podezření, že spolupracoval s Němci a k následnému tajnému vyšetřování ze strany partyzánů. Přestože tvrzení o udavačství nebylo podloženo důkazy, rozhodli se partyzáni Štůska usmrtit. Dne 12. ledna 1945 okolo deváté hodiny večer byl zastřelen přes okno svého domu. Hlášení o této události uvádí, že šlo zřejmě o odplatu za událost z 12. listopadu 1944, kdy byli v jeho stodole zastřeleni dva partyzáni a tři další zajati.⁹⁸

Josef Štůsek nebyl jediným informátorem, a to jak skutečným, tak pouze domnělým, kterého příslušníci partyzánského oddílu Jana Žižky zlikvidovali. Dne 26. října 1944 přišli k Josefu Vizinovi z Růžďky č. 23 tři ozbrojení němečtí zběhové, kteří se již dříve přidali k partyzánům, a u Viziny hledali ubytování v přestrojení za německou hlídku. Tomáš Kladňák, Vizinův tchán, se příštího dne zastaven pravou německou hlídkou prořekl a vyzradil přítomnost domnělé policejní hlídky v domě svého zetě. Následně byl donucen velitelem čtyřiceti členné policejní skupiny k tomu, aby je zavedl do domu Viziny. V domě byl

⁹⁶ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 220, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 516 z 12. listopadu 1944.

⁹⁷ *Almanach obětí nacismu v letech 1939–1945 v okrese Vsetín*, s. 59.

⁹⁸ MZA, fond B 252, kart. 103, fol. 115–116, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 648 ze 13. ledna 1945, dále fond B 314, kart. 2, hlášení inspektora uniformované protektorátní policie č. 119 z téhož dne.

v tu chvíli přítomen pouze jeden z partyzánů, kterého hlídka ihned zajala, přičemž zbylí dva byli zastřeleni na útěku. V sobotu 4. listopadu 1944 kolem deváté hodiny ranní za T. Kladňákem přišli dva muži, partyzáni v německých vojenských uniformách, kteří jej odvedli.⁹⁹

„Právě jsem strouhal zelí do škopku, [...] když jsem uslyšel nedaleko mojí samoty jeden výstřel. Přistoupil jsem k oknu a viděl jsem prchajícího muže (civilista) a za ním běžícího partyzána. Jelikož to bylo asi 20 kroků, viděl jsem jasně, jak pronásledovaný z levého boku krvácí, o čemž jsem usoudil, že jest postřelen. Oba muži – pronásledovaný i partyzán – dostali se až celkem k mojí chalupě, kde se prchající, v němž moje dcera poznala Tomáše Kladňáka z Růždky, již vysílen, opřel ramenem o zeď domku a pravil partyzánu: „Kamaráde, nech mne, neboť slábnu!“ Načež mu partyzán odpověděl: „Ty kurvo, to máš za to, žeš zradil naše kamarády!“ Poté přispěchal ještě jeden partyzán z nedalekého lesa, uchopili oba Kladňáka pod paže a odvedli jej na kraj protilehlého lesa, kde jim Kladňák upadl a již nevstal. Pak mu ještě jeden z partyzánů střelil, patrně pistolí, do hlavy.“¹⁰⁰

Dle výpovědi Františka Vrábela z Malé Bystřice byl T. Kladňák o půl jedenácté dopoledne zastřelen na Bystřičce. Podle policejního hlášení byla u jeho těla nalezena cedule s nápisem *„kdo bude zrazovat partyzány, každý tak dopadne.“¹⁰¹*

Dále byl 13. listopadu partyzány zastřelen Karel Drechsler, strážce v Baťových závodech ve Zlíně, který bydlel v podnájmu u manželů Holíkových v Držkové č. 94. Drechsler v lese poblíž této vsi narazil 6. května 1944 na čtyři parašutisty (členy výsadku *Potash*), načež událost ohlásil na policejní stanici v Lukově. Následně doprovodil příslušníky zlínského gestapa do míst úkrytu výsadců. Došlo k přestřelce, během níž nebyl nikdo zraněn, a parašutistům se podařilo uniknout. Drechsler posléze působil také jako průvodce při zátahu

⁹⁹ VÚA – VHA, fond Partyzánské jednotky, sign. PJ 157, kart. 28a, fol. 243–255, žádost Národního výboru v Růžďce Ministerstvu národní obrany v Praze ze dne 31. března 1946.

¹⁰⁰ VÚA – VHA, fond Partyzánské jednotky, sign. PJ 157, kart. 28a, fol. 253, protokol sepsaný 9. srpna 1946 s Františkem Vrábem na stanici SNB v Hrádku.

¹⁰¹ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 162, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 184 ze 4. listopadu 1944, také fol. 176–177, hlášení ředitelství protektorátní kriminální policie Brno č. 543 ze dne 5. listopadu a dále kart. 101, fol. 365, telefonické hlášení policejního ředitelství Brno z téhož dne.

v lesích u Držkové konaného 5. listopadu 1944. Právě spolupráce Drechslera s policií vedla k odvetě a následnému zastřelení ze strany partyzánů.¹⁰²

¹⁰² ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944-1945*, s. 103.

5. Operace Tetřev a Tetřívek

5.1 Předpoklady protipartyzánské operace Tetřev

Proti partyzánským výbojům na území severovýchodní Moravy, úzce souvisejícím s poražením Slovenského národního povstání, zatlačením odpůrců do hor a jejich následným přechodem hranic na území protektorátu, bylo *SS-Obergruppenführerem* K. H. Frankem přistoupeno k radikálnímu řešení situace. To spočívalo v rozsáhlém vojensko-policejním zásahu, na němž se měly podílet jak složky pořádkové a bezpečnostní policie, tak branné moci, a který měl v krátkém časovém úseku razantně zakročit především proti stále sílícím aktivitám příslušníků 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky. Tuto aktivitu pak lze shledávat jak v nárůstu počtů nuceného zásobování a přeпадů, tak v četnosti sabotáží na železnici. Tyto se vyskytovaly zpočátku ojediněle a nekoordinovaně, počátkem listopadu však došlo k sérii pěti sabotáží, které během dvou dnů ochromily dopravu na spojích v oblasti Valašského Meziříčí a Vsetína.¹⁰³

Patrně v reakci na zmíněné události obdržel generálporučík policie *SS-Gruppenführer* Ernst Hitzegrad 3. listopadu 1944 Frankův rozkaz, který obsahoval řadu předběžných opatření, jež měla v rámci přípravy protipartyzánské operace redukovat možnosti partyzánské činnosti: „*Mosty na železniční trati Valašské Meziříčí – Vlárský průsmyk, mezi nimiž je osm mostů s rozpětím přes 20 metrů a dále mosty na železniční trati Staré město – Velehrad – Vlárský průsmyk, mezi nimiž je 9 mostů s rozpětím přes 20 metrů, je třeba okamžitě zajistit odpovídajícími silami. [...] Je třeba sestavit destrukční a požární oddíly, které musí zjistit v celém pohraničním území všechny osaměle stojící horské hotely, horské restaurace a hostince, boudy, myslivny, hájovny, objekty všeho druhu sloužící k ubytování, kůlny a na samotě ležící selská stavení a musí připravit destrukci případně zničení těchto objektů ohněm. Dobu zničení těchto objektů určím sám. Z akce jsou vyňaty pouze ty objekty, které jsou obsazeny německými jednotkami, nebo které lze obsadit a využít i v zimě. [...] S velkou*

¹⁰³ Dne 1. listopadu ve 23.00 hodin došlo k výbuchu na trati v Lešné. Dne 2. listopadu partyzáni v 1.30 hodin výbušninami přerušili provoz na trase mezi Vsetínem a Horní Lidčí, dále ve 2.30 hodin na trati v Lužné a v ten samý čas v Hostašovicích. Exploze také poničila trať v 8.10 hodin mezi stanicemi Růžďka a Jablůnka. MZA, fond B 252, kart. 101, fol. 127 a 129, hlášení policejního ředitelství v Brně (Dr. Krampf) z 2. listopadu 1944, dále fol. 128, hlášení o partyzánské činnosti ze dne 2. listopadu 1944.

pravděpodobností jsou toho času rozloženy tábory a ubytovací objekty band v okrese Valašské Meziříčí – Vsetín a tam zase v prostoru Lysé hory (kóta 1325), Smrku (kóta 1282), Čertova mlýna (kóta 1207), Radhoště (kóta 1129) a Velkého Javorníku (kóta 919). Plukovník Attenberger má okamžitě připravit velkou obkličovací akci, při které se ze všech světových stran zmíněný horský masív a zalesněná oblast pročeše vhodnými silami. Počet sil potřebných pro tuto akci musí být propočten tak, aby bandy z tohoto území nemohly vůbec uniknout. Příslušné síly a pohonné hmoty si vyžádejte u mne.“¹⁰⁴

Počátek listopadu se nesl ve znamení silící partyzánské činnosti v oblasti severovýchodní Moravy, přičemž mimo zpráv o sabotážích byla na denním pořádku mnohá hlášení o vynuceném zásobování a odzbrojování hajných i příslušníků policie. Kupříkladu 2. listopadu přepadli tři ozbrojení partyzáni v Kateřinicích postupně dva hajné a vyžádali si na nich zbraně.¹⁰⁵ V obci Zubří 3. listopadu vtrhlo pět ozbrojených partyzánů jak do obchodu se smíšeným zbožím, tak do trafiky a odcizilo velké množství potravin a kuřiva.¹⁰⁶ V Dolní Bečvě dne 4. listopadu přišlo na dvacet ozbrojených partyzánů do hostince, přičemž si útočníci na hostinském vyžádali jídlo a pití.¹⁰⁷ V mnohých případech poškození obdrželi rusky psaná potvrzení o příslušnosti útočníků. Téhož dne partyzáni napadli strážníci uniformované obecní výkonné policie ve Valašském Meziříčí a vymohli si na přítomných policistech vydání dvou služebních pistolí.¹⁰⁸ Následujícího dne byl v osm hodin večer dvěma partyzány při výkonu služby před místním kinem zastřelen štábní strážmistr František Halas z četnické stanice

¹⁰⁴ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 50–51, rozkaz pro velitele pořádkové policie z 3. listopadu 1944. Také v NOVÁK, Oldřich – SLÁDEK, Oldřich – ŽIŽKA, Jaroslav (ed.): *Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů II.*, dokument č. 21, s. 59–61. Dodatek Frankova rozkazu jasně udává, že objekty určené k destrukci se nachází zejména v blízkosti lokalit Lysé hory, Smrku, Čertova mlýna a Velkého Javorníku. Viz NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 52.

¹⁰⁵ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 151, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 121 z 3. listopadu 1944.

¹⁰⁶ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 152, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 141 z 4. listopadu 1944.

¹⁰⁷ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 162, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 184 z 4. listopadu 1944

¹⁰⁸ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 163–164, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 188 z 5. listopadu 1944.

v Soběchlebech.¹⁰⁹ Dne 6. listopadu partyzáni zaútočili na četnickou stanici v nedalekých Všechovicích, přičemž akce zakončené divokou přestřelkou se zúčastnilo na padesát útočníků. Dva četníci byli odzbrojeni, partyzáni se zmocnili munice a hotovosti.¹¹⁰

Proti stále čtenějším případům činnosti mnohdy značně početných skupin partyzánů stály nejen místní policejní jednotky, ale docházelo také k nasazení speciálních oddílů, z jejichž strany došlo na počátku listopadu k několika zásadním protipartyzánským podnikům. Zejména rozbití štábu Žižkova oddílu u Čertova mlýna a zničení společného tábora skupiny *Wolfram* a zpravodajské skupiny kapitána Niščimenka-Běljavského na Smrku značnou měrou narušilo soudržnost některých seskupení a ochromilo možnost kooperace partyzánských jednotek. Obecně lze však nasazení proti partyzánům shledávat za málo efektivní, jak ilustruje další protipartyzánská akce z 6. listopadu v prostoru kóty 1028 Uhorská, nacházející se tři kilometry jihovýchodně od Bílého kříže v těsné blízkosti slovenských hranic. Akce *Einstzkommando Ruhsam* pod velením P. Mietheho se účastnilo *ZbV-Kommando 1* – konkrétně oddíl opěrného bodu ve Starých Hamrech, 11. rota SS policejního pluku 20 a nacistické bezpečnostní složky ze slovenské Turzovky. Útok vedený proti lokalizovanému táboru partyzánů skončil pouze zajištěním jednoho muže ruské národnosti a zajištěním četné munice, rozbušek a trhavin, s jejichž pomocí byl tábor následně vyhozen do povětří.¹¹¹

Obecné důvody nízké efektivity v potírání partyzánské činnosti osvětluje *SS-Obersturmbannführer* Gustav Jonak v dálnopise z 6. listopadu: „*Potírání band na východní Moravě je málo přizpůsobeno místním poměrům. Nedocílilo se jednotného předávání zpráv a rozkazů. Styk policejního velitelství s místním obyvatelstvem je sporný. Jedině služebny státní policie mají dobré důvěrníky (informátory). Nasazené (Einsatz-) a stíhací oddíly (Jagdkommandos) si samy stěžují na nedostatečné domácí vedení. Moravská domobrana byla zřízena teprve tehdy, až se činnost band velmi rozrostla a kdy víra v německou autoritu byla*

¹⁰⁹ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 169, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 224 z 5. listopadu 1944, dále fol. 176–177 hlášení ředitelství protektorátní kriminální policie Brno č. 543 z téhož dne.

¹¹⁰ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 172–173, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 231 ze 6. listopadu 1944, dále fol. 176–177, hlášení ředitelství protektorátní kriminální policie Brno č. 543 z téhož dne.

¹¹¹ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 181, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 277 ze 7. listopadu 1944.

na mnoha místech ztracena. Domobrana je málo vyškolená, bez dostatečného vyzbrojení může fungovat jen jako hlásná služba. Není správné, že české obyvatelstvo neinformuje. Častěji příjem (informací) od německých orgánů znalých míst. Přirozeně, že obyvatelé samot ap. udržují dobré styky s bandami. (Tato) skutečnost je důkazem toho, že německá autorita byla částečně ztracena.“¹¹²

Inspektor uniformované policie na Moravě a velitel policejního pluku *SS-Standartenführer* Georg Attenberger na příkaz německého státního ministra pro Čechy a Moravu K. H. Franka počátkem listopadu započal s přípravou velké obkličovací akce Moravskoslezských Beskyd pod krycím názvem „Tetřev“. Průběh příprav byl řízen K. H. Frankem, který za tímto účelem přesunul do Brna v době od 7. do 24. listopadu celý svůj štáb.¹¹³ Dne 8. listopadu se v Brně uskutečnila porada, na níž se Frank seznámil s Attenbergerovým plánem. O schůzce velení, stejně jako o změně sídla Frankova štábu, sekundárně vypovídá dálnopis odeslaný *SS-Standartenführerem* Erwinem Weinmannem z brněnského velitelského stanoviště (*Kommandostelle Brünn des höheren SS und Polizeiführers Böhmen und Mähren*) pro RSHA do Berlína, zpravující o činnosti partyzánů v pohraniční oblasti a žádající o posílení místních policejních jednotek:

„Situace na Moravě, zvláště pak v pohraničním území se dále přiosťřila. Denně četné přepady malých band, přičemž se loupi především potraviny, zbraně a šatstvo. Po rozdrčení velkých band na Slovensku dá se očekávat, že se další skupiny pokusí přejít do Protektorátu. K tomu přistupuje ještě vysazování ruských padákových agentů. Bezpečnostně-policejní akce, provedené oddíly pro zvláštní účely mají dosud opravdový úspěch. Dnes se koná porada v Brně. Považují za naléhavě nutné, aby se zvláštní oddíly bezpečnostní policie neustále zdržovaly v prohledávaných lesních oblastech a aby se tam ubytovaly v boudách, rekreačních chatách atd., měnice ovšem místa svého pobytu. Úkol: hlídání, běžná kontrola všech podezřelých osamělých objektů v lesích atd. a tím neustálé zneklidňování band. Pro tuto činnost navíc však síly nedostačují, prosím proto další posily, zpočátku asi 50 mužů s příslušnou výzbrojí, především se samopaly.

¹¹² NOVÁK, Oldřich – SLÁDEK, Oldřich – ŽIŽKA, Jaroslav (ed.): *Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů II.*, dokument č. 23, s. 63–65, dálnopis *Oberlandrata* v Moravské Ostravě *SS-Obersturmbannführera* Gustava Jonaka z 6. listopadu 1944.

¹¹³ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, s. 99 uvádí pobyt Frankova štábu v Brně od 8. do 24. listopadu 1944.

Navrhuji přidělit sem ty příslušníky bezpečnostní policie, kteří byli odsouzeni, jimž byl ale výkon trestu odložen, aby měli možnost osvědčit se při bezpečnostně-politických akcích. [...] Současně třeba přidělit dva osvědčené a energické velitele.“¹¹⁴

5.2 Přípravy operace Tetřev

Na poradách v Brně, konaných 8., 9. a 11. listopadu, došlo k vytyčení strategie a naplánování jednotlivých organizačních záležitostí připravované akce, přičemž již 12. listopadu byly vydány závazné rozkazy týkající se mobilizace a dopravy jednotek na místo určení. Dne 9. listopadu v Brně přítomný *General der Infanterie* Rudolf Toussaint přijal společně s *Generalleutnantem* Hansem Windeckem potřebné rozkazy týkající se plánované operace. Windeck byl Frankem pověřen velením všech nasazených sil branné moci a policie s výhradou, že nasazení policejních sil při operaci bude řídit *SS-Standartenführer* Georg Attenberger. Rozkaz nařizoval H. Windeckovi provedení operace směrem z východu na západ, přičemž na základě tohoto rozkazu generál přistoupil k přípravě všech opatření pro zajištění dopravy jednotek na místo a soustředění vojska v nástupním prostoru. Postup přípravných prací zajišťujících plynulou dopravu vojska a policie do prostoru nasazení byl opětovně H. Windeckem a G. Attenbergerem projednáván 11. listopadu a s plány seznámený K. H. Frank průběh zamýšlené akce odsouhlasil.

Příštího dne došlo k obeznámení podřízených velitelských jednotek wehrmachtu a nacistické policie s plánem protipartyzánské obkličovací akce a k vydání prvních rozkazů pro operaci Tetřev, jejíž začátek byl stanoven na 16. a zakončení plánováno k 22. listopadu.¹¹⁵ Do připravované akce byly nasazeny jak vojenské, tak policejní jednotky a útvary: prapory wehrmachtu z 540. divize a příslušníci zbraní SS v celkovém počtu cca 12 000 mužů, příslušníci zvláštních policejních stíhacích oddílů Ruhsam a Burger o celkovém počtu 700 mužů a úředníci řídicí úřadovny gestapa na Moravě v Brně a příslušníci *ZbV-Kommand*

¹¹⁴ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 16, inv. č. 232, fol. 39, dálnopis *SS-Standartenführera* E. Weinmanna z 8. listopadu 1944. Také v *Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů II*, dokument č. 26, s. 70–71.

¹¹⁵ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 3, stanovisko *Generalleutnanta* Windecka ke zprávě policejního pluku SS 21 (datované k 1. prosinci 1944) z 26. prosince 1944. ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*, s. 201 chybně datuje operaci Tetřev do října 1944.

1, 9 a 24 pod společným vedením *SS-Obersturmbannführera* B. Müllera o síle 320 mužů s 39 psůvody.

Dne 11. listopadu byl zformulován předběžný, H. Windeckem signovaný rozkaz, který se dotýkal personální, materiálové a praktické stránky plánované operace. Akce se měl zúčastnit:

a) plukovní štáb záložního pluku granátníků 131 zastoupený:

- praporem I/134
- dvěma prapory II/486
- ženijní rotou 131. pluku

b) plukovní štáb záložního a výcvikového pluku pancéřových granátníků 82 s majorem Kellinghusenem jako velitelem pluku a škola nadpraporčíků 2 pancéřových vojsk zastoupená:

- praporem záložního a výcvikového praporu 2 pancéřových granátníků
- praporem záložního a výcvikového praporu 10 pancéřových granátníků
- ženijní rotou 82 pluku pancéřových granátníků

c) výcvikový a záložní prapor pěchoty 500, s plukovním štábem a třemi prapory (prapor z Brna a dva prapory z Olomouce), k tomu:

- četa lehkého pěchotního dělostřelectva a četa protitankového dělostřelectva (obě z Brna)

d) škola praporčíků 1 pancéřového vojska s plukovním štábem a dvěma prapory

e) polní škola poddůstojníků pancéřového vojska s plukovním štábem a dvěma prapory

f) technická škola letectva 5 s plukovním štábem a dvěma prapory

g) polní škola přísunového vojska s praporním štábem a dvěma rotami

h) velitel přísunového vojska 576 s rotou

i) záložní a výcvikový oddíl 25 protiletectvého dělostřelectva s dvěma rotami

j) záložní a výcvikový motorizovaný oddíl 17 s praporním štábem a třemi rotami

k) záložní a výcvikový prapor I/17 zeměbrany s rotou

l) přísunová rota zeměbrany 540¹¹⁶

Početní stavy všech rot se měly zvýšit na sto padesát mužů a každému muži bylo nařízeno zaopatření povinnou výstrojí a výzbrojí. Skladba jak výstroje,

¹¹⁶ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 26–28a, předběžný rozkaz *Generalleutnanta* H. Windecka k operaci Tetřev z 11. listopadu 1944.

tak výzbroje odpovídala určenému nasazení v terénních podmínkách, zahrnovala výbavu pro několikadenní pobyt bez pevného zázemí i výzbroj strojními puškami příhodnými pro boj v hustém lesním terénu.¹¹⁷ Plukovním a praporečným štábům rozkaz nařizoval výbavu rádiovými a telefonními přístroji (z vlastních zásob). Dále se rozkaz věnoval otázce stravování a zásobování jednotek v terénu, které, jak se později ukázalo, jistým způsobem ovlivnilo průběh akce. Jestliže stravu v zázemí zajišťovaly železniční a automobilové kuchyně, jednotky v terénu byly odkázány na polní kuchyni. Ta byla přepravovaná pomocí koňského potahu. Ten byl přidělen každé jednotce odkázané na polní kuchyni. Koně i motorizaci s patřičnými zásobami pohonných hmot měly jednotky pokud možno obstarat z vlastních zásob. Zdravotní péči měli zajišťovat smluvení lékaři z Brna, Olomouce a Kroměříže. Rozkaz v závěru kladl důraz na přísné utajení operace a zákaz telefonních hovorů vztahujících se k plánované akci.¹¹⁸

5.3 Plán operace Tetřev

Dne 13. listopadu *Generalleutnant* H. Windeck vydal rozkaz pro operaci Tetřev. Mobilizace jednotek účastnících se operace, jejíž cíl spočíval v zásahu proti skupinám partyzánů lokalizovaných východně od trasy Rožnov – Frenštát, měla být zahájena 15. listopadu. Za účelem utajení měl být vůči železnici předstírán transport na Slovensko. Z téhož důvodu se příslušníci gestapa z Moravské Ostravy nejprve dopravili na řídicí úřadovnu gestapa na Moravě v Brně a následně přistoupili k transportu do Frenštátu pod Radhoštěm. Protože úspěch akce podmiňoval předpoklad rychlého a nečekaného nasazení v daném prostoru, došlo k přesunu vojenských a policejních jednotek na místo určení až 15. listopadu. Přeprava vojska proběhla zejména pomocí železnice.¹¹⁹

Dle plánu se měl jeden brněnský prapor záložního a výcvikového praporu 500. pěšího pluku přesunout do Karlovic, dát se na pochod údolím směrem

¹¹⁷ Výstroj se měla skládat z: polního úboru, polní a spotřební soupravy (včetně zimního vybavení), pláště, dvou příkrývek, cely, přilby, torny, chlebníku, polní lahve, jídelního nádobí, lékárníčky, plynové masky a kompasu. Výzbroj měla sestávat dle příslušnosti k rotě z: karabin, strojních pušek (na výzbroj strojními puškami klade předběžný rozkaz důraz), lehkých kulometů. Příslušníci specializovaných rot se měli vybavit těžkými kulomety, minomety, děly a plamenomety.

¹¹⁸ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 26–28a, předběžný rozkaz *Generalleutnanta* H. Windecka k operaci Tetřev z 11. listopadu 1944.

¹¹⁹ Přeprava probíhala zejména v krytých nákladních vagoněch (jen částečně vybavených kamny), jen z části byly využity osobní vozy.

na východ a utábořit se v blízkosti slovenských hranic.¹²⁰ Dva prapory téhož záložního a výcvikového praporu 500. pěšího pluku, tentokrát z Olomouce, bylo plánováno přesunout do Bílé a utábořit asi 1–2 km jižně od vesnice.¹²¹ Jeden prapor záložního a výcvikového 131. pluku granátníků z Kroměříže měl být vysazen v Karlovicích a připojen k výše zmíněnému brněnskému praporu. Dva prapory záložního a výcvikového 131. pluku granátníků bylo plánováno transportovat do Rožnova pod Radhoštěm. Koně s povozy, které tyto jednotky ve Valašském Meziříčí vyloží, se měli na místa určení odebrat po vlastní ose.¹²² Dva prapory 5. pluku technické letecké školy z Vyškova,¹²³ náhradní a výcvikový prapor oddíl 17 z Hodonína,¹²⁴ spolu s rotou zeměbrany ze Starého Města-Velehradu výcvikového praporu I/17 bylo plánováno transportovat do Rožnova pod Radhoštěm.¹²⁵ Jeden prapor 5. pluku technické letecké školy z Vyškova,¹²⁶ výcvikový prapor 2. pluku pancéřových granátníků z Hranic na Moravě,¹²⁷ plukovní školu polních poddůstojníků¹²⁸ a 82. motorizovanou ženijní rotu z Kroměříže¹²⁹ bylo v plánu vyložit ve Frenštátu pod Radhoštěm. Oddíly výcvikového praporu 10. pluku pancéřových granátníků z Frýdku-Místku se měly dostavit do Kunovic.¹³⁰ Rota 576. přísunového vojska¹³¹ a půl praporu školy přísunového vojska z Frýdku,¹³² stejně jako náhradní oddíl 25. protiletadlového dělostřelectva¹³³ měl být vyložen v Ostravici. Rota aspirantské školy 1. pluku z Vyškova měla zaujmout pozici ve Starých Hamrech-Hutích.¹³⁴

Cíl operace spočíval v uzavření prostoru vytyčeného lokalitami: Rožnov pod Radhoštěm, Frenštát pod Radhoštěm, Kunčice pod Ondřejníkem, Čeladná, Frýdlant nad Ostravicí, Ostravice, Staré Hamry, Bílá, Horní Bečva, Makov, Bečvice, Prostřední Bečva a Dolní Bečva, přičemž obkličovací linie měla

¹²⁰ Transport č. 322 201 z Brna s odjezdem 15. listopadu v 4.42 hodin.

¹²¹ Transport č. 322 203 z Olomouce s odjezdem 15. listopadu v 10.46 hodin.

¹²² Transport č. 322 205 z Kroměříže s odjezdem 15. listopadu ve 20.03 hodin.

¹²³ Transport č. 322 210/11 z Vyškova s odjezdem 15. listopadu v 18.47 hodin.

¹²⁴ Transport č. 322 219 z Hodonína s odjezdem 15. listopadu v 22.11 hodin.

¹²⁵ Transport č. 322 220 ze Starého Města-Velehradu s odjezdem 16. listopadu v 00.07 hodin.

¹²⁶ Transport č. 322 215 z Vyškova s odjezdem 15. listopadu v 13.34 hodin.

¹²⁷ Transport č. 322 218 z Hranic na Moravě s odjezdem 15. listopadu ve 22.25 hodin.

¹²⁸ Transport č. 322 221 z Blanska s odjezdem 15. listopadu ve 19.15 hodin.

¹²⁹ Transport č. 322 216 z Kroměříže s odjezdem 15. listopadu v 17.03 hodin.

¹³⁰ Transport č. 322 214 z Frýdku s odjezdem 16. listopadu v 1.16 hodin.

¹³¹ Transport č. 322 217 z Lipníku nad Bečvou s odjezdem 15. listopadu v 20.34 hodin.

¹³² Transport č. 322 213 z Frýdku s odjezdem 16. listopadu v 1.16 hodin.

¹³³ Transport č. 322 212 z Moravské Ostravy s odjezdem 15. listopadu v 22.50 hodin.

¹³⁴ Transport č. 322 208 z Vyškova s odjezdem 15. listopadu v 13.57 hodin.

dosáhnout délky 55 kilometrů.¹³⁵ Plán ukládal, že dne 16. listopadu v 6 hodin veškeré jednotky zaujmou v terénu vytyčené pozice. Těch však nemělo být pro utajení akce dosaženo předčasně a zaujmutí stanoviště se mělo ohlásit plukovníckému stanu. Rozkaz kladl důraz na hermetické uzavření oblasti a neprostupnost jakékoli vnější i vnitřní dopravy. Uzávěra oblasti neměla dovolit žádné osobě překročit uzavřenou linii bez osobní kontroly. Jediné prostupné body v hustě vystavěné uzavírací linii představovalo dvanáct střežených průchodů.

Všechny zúčastněné jednotky se před nasazením patřičně seznámily se zásadami boje s partyzány a také s praktickými postupy při nasazení. Důraz byl ze strany vedení kladen na správné užívání denních hesel, která měla zabránit průniku partyzánů v přestrojení za německé jednotky. Tato hesla závazně platila jak pro přímo nasazené muže, tak i pro nezúčastněné příslušníky armády nacházející se v prostoru akce.¹³⁶ Stejně tak měli nasazení muži přistupovat s nedůvěrou k místnímu obyvatelstvu, které dle očekávání nebude německým jednotkám nápomocno a bude stranit partyzánům. Všichni zajatci měli být ihned po odzbrojení předáni jednotkám SD, jejichž úkol spočíval v okamžitém transportu zadržené osoby bezpečnostní policii k výslechu. Poučení pro boj s partyzány stanovovalo také velmi podrobný postup pro prohlídky domů a útoky na partyzánské bunkry.¹³⁷

Samotná akce s již zajištěným obklíčením vytyčeného prostoru měla započít o půl sedmé ráno.¹³⁸ V této době mělo dojít v místě zásahu k přerušení veškerého provozu na silnicích. Pročesávání prostoru a zajištění dvanácti

¹³⁵ Viz NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 3a, stanovisko *Generalleutnanta* Windecka ke zprávě policejního pluku SS 21 (datované k 1. prosinci 1944) z 26. prosince 1944. SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, s. 102 uvádí délku obkličovací linie 52 km.

¹³⁶ Na každý den bylo stanoveno heslo. Např. pro 15.–16. listopadu heslo bažina – písek, pro 16.–17. listopadu heslo čeření – vlna. Bylo využíváno i světelných signálů. Např. červená značila nouzový signál.

¹³⁷ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 9–9a a fol. 90–92, zásady pro boj s bandity. Devátý bod zásad pro boj s bandity instruuje způsob provádění domovní prohlídky: „*Před prohledáním domů, musí se nejprve zajistiti veškeré vchody a východy. Střecha a okna musí zůstat pozorována. Počítej s tím, že v bytě se zdržují bandité, kteří jsou schopni hájit se až do posledního, neboť vědí, že v případě zatčení budou tak jako tak zastřeleni! Vstupuj s odjištěnou a ke střelbě připravenou zbraní, kterou máš zalícenu. Všichni obyvatelé domu mají být staženi do jedné prostory a zde mají být drženi pod stálým pozorováním. Prohlídka prostorů musí být podrobná. Nezapomeň, že musí být prohlédnuta mimo bytu také půda, sklep, stáje, stodoly, kůlny atd. Prozkoumej s nasazeným bajonetem nebo vidlemi namátkovými zkouškami seno nebo slámu!*“

¹³⁸ IVANOV, Miroslav: *Akce Tetřev*, s. 125 chybně uvádí zahájení akce Tetřev na 16. hodinu 15. listopadu 1944.

kontrolních bodů zajišťovaly předně dva policejní oddíly složené z policejních rot, *Allgemeine SS*, gestapa, kriminální policie a doplněné zejména o operační oddíl Ruhsam a operační oddíl II Burger. Akce měla započít u Frenštátu v severozápadní části prostoru a v protilehlé jihovýchodní lokalitě. Provedením akce v severozápadním území byl pověřen velitel 82. záložního a výcvikového pluku pancéřových granátníků, kterému byl připojen oddíl II Burger. Provedení akce v jihovýchodní oblasti zajišťoval velitel 131. záložního a výcvikového pluku pancéřových granátníků s podřízenými prapory 500. pěšího pluku a přiděleným oddílem Ruhsam. Ke každé policejní skupině byly navíc přiděleny destrukční oddíly ženijní roty.¹³⁹ Činnost obou skupin se řídila dle ústně udělených směrnic, obecně však bylo stanoveno, že prohledávání uzavřeného území zajišťovala policie a mělo se postupovat dle jejích zásad.

Velitelský štáb byl zřízen ve Frenštátě pod Radhoštěm. V jeho čele stál vedoucí brněnské řídicí úřadovny gestapa *SS-Obersturmbannführer* dr. Ernst Rennau a po jeho boku působili příslušníci brněnského gestapa kriminální rada *SS-Hauptsturmführer* Otto Koslowski a kriminální rada *SS-Sturmbannführer* Hugo Römer. Z důvodu nasazení jednotek *ZbV Kommand 1, 9 a 24* při akci Tetřev přenesl *SS-Obersturmbannführer* Müller stanoviště svého štábu (*Bandenbekämpfungsstab der ZbV-Kommandos 1, 9 und 24, Zlin*) ze Zlína do Rožnova pod Radhoštěm, kde se svým štábem sídlil také *Generalleutnant* H. Windeck.

Plánovaná akce Tetřev představovala operaci kotlového typu, kdy mělo dojít k neprodyšnému zajištění vytyčeného území a k jeho postupnému pročištění. Celý prostor rozdělený na devět dílců byl systematicky po jednom až dvou dílech denně prozkoumáván.¹⁴⁰ Obkličovací linii zajišťovaly zejména vojenské jednotky, policejní jednotky měly na starost především domovní prohlídky a průzkum terénu. Postup obkličovací linie směřoval z východu na západ a na základě této, již v Brně při přípravě akce stanovené strategie, byly do operačního prostoru rozmístěny příslušné jednotky. Na západní a jihozápadní obkličovací linii byly *Generalleutnantem* Windeckem dosazeny prapory s nejslabším pěším výcvikem,

¹³⁹ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 30–33a, rozkaz *Generalleutnanta* H. Windecka pro operaci Tetřev z 13. listopadu 1944.

¹⁴⁰ SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, s. 102 uvádí, že prostor byl rozdělen na deset dílů.

věkově pokročilejšími a fyzicky méně zdatnými muži, a také prapory letectva a zásobování. Naopak do východní části linie byly dosazeny nejschopnější prapory wehrmachtu, a to zejména pro nutnost vypořádání se s neustálými přesuny umocněnými velmi obtížnými povětrnostními a terénními podmínkami.

Jednotky východní linie musely také disponovat polními kuchyněmi, neboť možnost stravování i zásobování nepříznivý terén zásadně omezoval. Stejně tak i otázka ubytování jednotek zde představovala závažný problém a nezdárka byli muži odkázáni na vlastnoručně vybudované přístřešky. Rozhodnutí provést akci směrem z východu na západ pak bylo vzneseno především na základě terénních podmínek, kdy východní linie probíhající hustým lesem s bujným podrostem v očích *Generalleutnanta* Windecka představovala velmi obtížně střežitelnou oblast. Zatahovací linie tak měla postupovat od východu a donutit partyzány k ústupu do přehlednějšího, lépe přístupnějšího terénu na západě. Veškeré osoby zadržené v operačním prostoru, které nebyly schopny dostatečně prokázat svou totožnost, měly být zajaty a předvedeny výsledkovému komandu sídlícímu ve Frenštátě pod Radhoštěm. Personál výsledkového komanda představoval zejména úřednický aparát ze služebny brněnského gestapa. Mezi členy výsledkové skupiny patřili kriminální inspektor Karl Enderl, kriminální komisař *SS-Untersturmführer* Anton Mondorf, kriminální vrchní tajemník Jaroslav Pekny, kriminální tajemník Bedřich Lacina a kriminální asistent Johann Golda.¹⁴¹

5.4 Realizace operace Tetřev

Rozmístění jednotek i zaujmutí pozic v obkličovací linii 16. listopadu v 6 hodin bylo vcelku dodrženo, i když pro dopravní komplikace došlo k dočasnému neuzavření linie v oblasti východně od Dolní Bečvy. Prapor zajišťující tuto oblast přijel do Rožnova pod Radhoštěm díky komplikacím na železnici s dvouhodinovým zpožděním a až kolem desáté hodiny zaujal v obkličovací linii stanovené pozice, které za jeho nepřítomnosti zajišťovaly provizorní hlídky. Prapor určený pro oblast západně od Horní Bečvy se potýkal také s časovou tísň, neboť do Karlovic dorazil teprve pozdě večer a to již dosti

¹⁴¹ MZM, HO, inv. č. S 7969, protokol sepsaný s Leopoldem Hüblerem ze 14. listopadu 1946.

zmožený celodenní jízdou v nevytápěném vlaku, pochodem v nočních hodinách však dorazil do stanoveného úseku včas.¹⁴²

Dne 16. listopadu započala koordinovaná akce a prostor byl hermeticky uzavřen. Po zajištění lokality bylo 17. listopadu vyhlášeno stanné právo trvajícím po dobu akce, vztahující se na všechny obyvatele v obklíčené oblasti. Od 16.00 do 6.30 hodin platil zákaz vycházení z domů, přičemž neuposlechnutí zákazu bylo považováno za nepřátelskou aktivitu.¹⁴³ Obecně byl provoz obcí a činnost obyvatelstva omezena: lidé nedocházeli do práce, ve školách se nevyučovalo, lidé mohli chodit pouze po vymezených cestách. Dne 17. listopadu se do velitelského štábu dostavil iniciátor celé akce, *SS-Obergruppenführer* K. H. Frank, který se zde setkal s veliteli policejních i vojenských jednotek *SS-Standartenführerem* Attenbergerem, *Generalleutnantem* Windeckem a *SS-Obersturmbannführerem* Müllerem. Ti mu referovali o probíhající operaci, přičemž jej H. Windeck seznámil s nastalou situací a následujícím plánem, K. H. Frankem posléze schváleným.¹⁴⁴ Dosavadní úspěchy oddílů nebyly nikterak valné. Partyzáni byli odhaleni pouze operačním oddílem Ruhsam zhruba šest kilometrů severovýchodním směrem od Horní Bečvy. Operační oddíl partyzány sice pronásledoval, avšak pátrání ustalo se setměním a nedošlo k žádnému zadržení.¹⁴⁵ Téhož dne ve 20 hodin došlo k ohlášení přítomnosti partyzánů v Morávce-Vlaský, kde se dva ozbrojení muži dožadovali u rodin Josefa a Františka Zelinových stravy.¹⁴⁶

Během 17. listopadu došlo k prvním vážnějším střetům s partyzány i k prvním incidentům mezi německými jednotkami a místními obyvateli. V 10.15 hodin došlo kilometr západně od myslivny Lhotská Louka a zhruba šest kilometrů východním směrem od Horní Bečvy, v místě zvaném Kladnatá, k odhalení

¹⁴² NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 3a, stanovisko *Generalleutnanta* Windecka ke zprávě policejního pluku SS 21 (datované k 1. prosinci 1944) z 26. prosince 1944.

¹⁴³ MZM, HO, inv. č. S 4189 výpis z divizního denního rozkazu č. 3 ze 17. listopadu 1944. SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, s. 102 a HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj. Historie I. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944–květen 1945)*, s. 97 uvádí zákaz vycházení v době od 16 do 8 hodin.

¹⁴⁴ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 4a, stanovisko *Generalleutnanta* Windecka ke zprávě policejního pluku SS 21 (datované k 1. prosinci 1944) z 26. prosince 1944.

¹⁴⁵ MZA, fond B 252, fol. 259, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 746 z 18. listopadu 1944.

¹⁴⁶ MZA, fond B 314, kart. 1, fol. 135, hlášení inspektora uniformované protektorátní policie č. 211 z 17. listopadu 1944, dále MZA, fond B 72, kart. 122, fol. 354, hlášení četnické stanice Morávka Zemskému četnickému velitelství Brno č. 2837/25/44 ze 17. listopadu 1944.

skupiny asi 15 partyzánů. V domě Františka Tkáče došlo k přestřelce mezi ukrytými partyzány a příslušníky policie vykonávajícími domovní prohlídku. Pět partyzánů bylo zastřeleno a jeden zajat, zbylí utekli do lesa.¹⁴⁷ Mezi padlé partyzány patřil kapitán Zachar Sirotin, nadporučík Grigorij Pankevič, poručík Pavel Kudelja, František Vala a ruský partyzán Fedor.¹⁴⁸ Zajatcem byl zřejmě partyzán „Luboš“.¹⁴⁹ Při přestřelce přišel o život důstojník *Wehrmachtu* poručík Johannes Geyerhofer s pěti muži a dva policisté utrpěli zranění.¹⁵⁰ V domě přítomná Kamila Tkáčová se svými dvěma dětmi byla zatčena a druhého dne spáchala ve vazbě sebevraždu.

„Pak to bylo strašné u Tkáčů. Byli to Tkáčovi na Lhotské Louce, ne Jindra Tkáč. Bylo tam v obklíčení asi osm partyzánů. Přišli tehdy ke Tkáčové. A jak to bývá ve valašské chalupě, přejde se do síně, pak je vchod do jedné světnice, do druhé a tak. Partyzáni tam tedy přišli a nechali stát v síni kulometry – dva lehké kulometry; sami se schovali nahoře na hůře. Tkáčová už měla manžela zavřeného. To byl Tkáč, který byl tehdy také na schůzce na Trojačce. S Jindrou Tkáčem byli nějakí příbuzní, snad. Tak ti partyzáni, když viděli z okna u Tkáčové, že jde německá hlídka, nechali kulometry stát na síni a hurá na hůru. Němci přišli. Tkáčová otevřela – na zabouchání – a zprvu nic neviděli. Málem by se nic nestalo. Měla děcko v náruči, řekla, že partyzáni tam už dávno nebyli. V tom jak se rozkoukali, uviděli v síni kulometry. Tak co, namířili pistole a nahoru. Začala střelba. Tehdy je tam Němci skoro všechny dostali, až na tři. Jednoho dokonce chytli živého na útěku. Tkáčovou zatkli, ta se pak ve vězení oběsila. Chalupu Němci vypálili.“¹⁵¹

¹⁴⁷ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 250, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 686 ze 17. listopadu 1944. NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 16, inv. č. 232, fol. 21, ranní hlášení policejního pluku 21 č. 1683 z 19. listopadu 1944.

¹⁴⁸ ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*, s. 108.

¹⁴⁹ Archiválie i literatura se jak v počtu zabitých partyzánů, tak v jejich identitě rozchází. *Almanach obětí nacismu v letech 1939–1945 v okrese Vsetín*, s. 30 uvádí 4 mrtvé a 1 zajatého partyzána. SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, s. 104 identifikuje zajatého partyzána jako kapitána Sirotina, který byl doveden k hájence Plucnarka, kde byl následně ubit. MZA, fond C 141, kart. 234, inv. č. 2761, spis Lsp 1877 Jan Becker, fol. 86–87, zpráva štábního strážmistra Straky z 18. prosince 1946 uvádí, že německé jednotky střelbou zapálili dům Tkáčů a do něj vhodili tři zraněné partyzány. Čtvrtý, zraněný partyzán, byl uvázan koni za ocas a vlečen po zemi, až byl k smrti usmýkán.

¹⁵⁰ MZA, fond B 252, fol. 261, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 759 z 18. listopadu 1944.

¹⁵¹ KŘENOVSKÝ, Jan: *Příchod partyzánské skupiny Janko Ušiaka na Moravu*, s. 6–7.

Téhož dne v 17.45 hodin byl oznámen přepad trafikanta třemi ozbrojenými muži v Rožnově pod Radhoštěm-Dolních Pasekách¹⁵² a 18. listopadu došlo k ohlášení přítomnosti partyzánů v Trojanovicích, kde si dvojice ozbrojených mužů po Josefu Doležalovi vyžádala oblečení a stravu.¹⁵³ Dne 19. listopadu ve 20.30 hodin byl výskyt partyzánů hlášen v Morávce, kde do bytu Štěpána Kubáta přišli dva ozbrojení muži a vynutili si vydání jídla.¹⁵⁴ Titíž pachatelé o hodinu později zavítali do bytu Ignáce Hradišťana, kde sebrali tabák, a následně se vydali do hospody Sofie Skotnicové a dožadovali se stravy a nápojů.¹⁵⁵

K dalšímu významnějšímu střetu s partyzány, respektive jejich podporovateli došlo až 20. listopadu u obce Prostřední Bečva. Zde byl odhalen bunkr, ve kterém se ukrývali již dříve policií hledaní spolupracovníci partyzánů František Haša, Bedřich Kubiš a manželé Čeněk a Alžběta Divínovi. Bunkr byl obklíčen, došlo k přestřelce a následné kapitulaci ukrývajících se osob, přičemž Haša se zastřelil a Alžběta Divínová se během přestřelky ukryla v závěji a zatčení unikla.¹⁵⁶ Oba zajatci směřovali k výslechovému komandu ve Frýdlantu a následně na služebnu gestapa do Moravské Ostravy. Poté byli převezeni ke zvláštnímu soudu v Brně, kde 31. ledna 1945 státní návladní Schäper sepsal žalobu Č. Divína:

„Obviněný nebyl nikdy politicky činným a nebyl též členem žádné politické organisace. Začátkem října 1944 objevil se u něj v bytě učitel Háša s 11 muži. Háša mu prohlásil, že jsou to partyzáni a žádal, aby se jim postaral o potravu. Obviněný tomuto příkazu vyhověl a opatřil partyzány chlebem a bramborami. Tito banditi sestávali z Rusů, Slováků a Čechů. V krátké době nato se takoví bandité objevili u obviněného ještě třikrát a on jim dal potraviny. Předal jim též akumulátor a baterie ze svého radiového přijímače. Koncem října objevili se u něj znovu 4 partyzáni, kteří jej požádali, aby je dovedl k obchodníku Šimurdovi. Obviněný této žádosti ihned vyhověl. Tito se s ním pak opět vrátili a on je nechal

¹⁵² Přepadu se účastnilo dohromady osm partyzánů, protože před trafikou čekalo dalších pět ozbrojených mužů. MZA, fond B 72, kart. 122, fol. 405, hlášení četnické stanice Rožnov Zemskému četnickému velitelství Brno č. 3064/1944 z 18. listopadu 1944.

¹⁵³ MZA, fond B 72, kart. 122, fol. 419, hlášení četnické stanice Trojanovice Zemskému četnickému velitelství Brno č. 10014/47/44 z 19. listopadu 1944.

¹⁵⁴ MZA, fond B 314, kart. 1, fol. 152, hlášení inspektora uniformované protektorátní policie č. 247 z 20. listopadu 1944.

¹⁵⁵ MZA, fond B 72, kart. 122, fol. 410, hlášení četnické stanice Morávka Zemskému četnickému velitelství Brno č. 3581/15/44 z 20. listopadu 1944.

¹⁵⁶ MZM, HO, inv. č. S 7969, fol. 86, zpráva zasláná strážmistrem Strakou z 18. prosince 1946, dále inv. č. S 3840, přepad úkrytu Cípková.

i následující noc u sebe přespati. Později přišli k obviněnému ještě několikrát jednotliví bandité. Potravu nebo jinou podporu jim již neposkytl. 5. 11. 1944 dověděl se obviněný, že jest hledán tajnou státní policií. Vzal si tudíž teplý oděv a odebral se ke švagru Kubišovi, který je stíhán pod č. 3 Js 781/44 a který rovněž podporoval partyzány různým způsobem. Oba se rozhodli, že uprchnou do lesů a tam se budou ukrývat. V lese zřídili si podzemní úkryt. Příštího dne objevil se u nich učitel Háša s 3 puškami, 3 pistolemi a s patřičnou municí. Když 20. 11. 1944 konal německý vojenský oddíl obhlídku úseku lesa, ve kterém se ukrývali obviněný, jeho švagr Kubiš a učitel Háša a byli obklíčeni, Divín s Kubišem zbraně odhodili, zatím co Háša nejdříve po vojácích střílel a pak se sám usmrtil. Obviněný tento stav věcí u tajné státní policie a před vyšetřujícím soudcem původně doznal. Při pozdějším soudním jednání však tvrdil, že jednal pouze ze strachu před partyzány. Učitelem Hášou přinesené zbraně a munice byly upotřebitelné. Udání nebylo Divínem učiněno.“¹⁵⁷ Na základě žaloby byli Čeněk Divín s Bedřichem Kubišem odsouzeni k smrti a popraveni v Praze na Pankráci 13. března 1945 v 16.00 hodin.¹⁵⁸

V průběhu protipartyzánské operace byli nedaleko Prostřední Bečvy u Báčova zastřeleni také Václav Mašek z Moravské Ostravy a Ludvík Wasserbauer z Prahy, členové skupiny 1. čsl. partyzánské oddílu Jana Žižky, které velel kapitán V. G. Ševcov-Grekovský. Dále 10. rota policejního pluku zadržela blíže neidentifikovaného zraněného partyzána.

5.5 První fáze operace Tetřívek

Mimo hermeticky uzavřenou oblast v rámci operace Tetřev probíhala souběžně také pátrací akce v nedalekých obcích Zubří a Zašová.¹⁵⁹ Protipartyzánský zásah, jehož se zúčastnilo gestapo, oddíly ke zvláštnímu použití 1 a 9 a vojenské jednotky, nesl název Tetřívek. V prostoru Zubří a Zašové docházelo k četným protinacistickým akcím partyzánů. Příkladně 15. října, měsíc před vypuknutím operace Tetřev, došlo v Zubří k přepadení četnické stanice

¹⁵⁷ KAREL, R.: *Žaluji. Pankrácká kalvárie, díl II.* Praha 1946, s. 816.

¹⁵⁸ Tamtéž, příloha *Rejstřík odsouzených k smrti*, s. IV a XII.

¹⁵⁹ V této oblasti působila skupina Štramberských partyzánů. Byl zde vybudován již v roce 1942 bunkr, v němž se ukrýval před gestapem za činnost v ilegální odbojové skupině František Holíš ze Zubří. V květnu 1944 se připojil ke Štramberským partyzánům a vystavěli spolu v okolí obce další bunkry. Více *Národní odboj v Zubří*. Strojopis, MZM, HO, inv. č. S 8609, s. 3. Dále ČVANDA, František: *Noční akce*. Ostrava 1965, s. 139–140.

a o dva dny později se tentýž scénář opakoval také v Zašově.¹⁶⁰ V prostoru hodném prověření došlo dle zprávy vrchního strážmistra Dolejše k první listopadové policejní razii 15. listopadu, bezprostředně před rozsáhlou akcí Tetřev. Toho dne zde „*Němci dělali prohlídku u pasekářů a vůči občanům se chovali drze a hrubě. Když při prohlídkách narazili na jídlo, tak si ho brali, také husy a slepice.*“¹⁶¹

Dne 20. listopadu byly vyslány hlídky bezpečnostní policie, aby v Zubří provedly podrobnou kontrolu obce, prohlídku domů a stodol, přičemž došlo k zatčení Aloise Křesaly, Josefa Hermanna a majora Vasilije Michajlova Čičerina.¹⁶² O jejím průběhu Alois Křesala po válce vypověděl: „*Dne 20. listopadu 1944 prováděly německé uniformované jednotky, jichž rozčlenění jsem neznal, vím však, že tam bylo mnoho těch, kteří měli černé vyložení a na čepici odznak s umrlčí hlavou, v obci Zubří výhradně na pasekách honičku na partyzány. Týž den byl právě u mne jistý Josef Herman a jeho kamarád Rus Vasil, jehož bližší jméno neznám. Herman ke mně chodíval často a po 2 roky bydlel delší dobu v létě s jistou Chmelovou na letním bytě. Rusa Vasila jsem před tím nikdy neznal a také u mne nikdy nebyl. Přišel ke mně dne 19. listopadu 1944 a to za Hermanem a hned druhý den chtěli spolu odjet pryč.*

Oba odešli ode mne po 8 hod. a já jsem pak šel do blízkého lesa na dřevo. Poněvadž Němci celé paseky obklíčené a do centrum obce Zubří nikoho nepustili museli se Herman s Vasilem vrátiti zpět. Také já jsem se musel z lesa vrátiti. Při mém příchodu byl u mne ve světnici pouze Vasil, a proto jsem se ho ptal na Hermana. Vasil mě řekl, že je venku. Šel jsem ho proto zavolati. On se mě však ozval až po několika opakovaném zavolání a sice ze stodoly. Vyzýval jsem ho k návratu do světnice, on však neuposlechl. V tom již k mému domku přicházela asi 50 členná skupina Němců, obsadila celý domek a počali jej prohledávati. Při této prohlídce našli pak ve stodole v rošti schovaného Hermana.

¹⁶⁰ MZA, fond B 252, kart. 102, fol. 67–68, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 568 ze 16. října 1944 a fol. 77–78, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 676 z 19. října 1944. Dále VÚA – VHA, fond Partyzánské jednotky, sign. PJ 157, kart. 28a, fol. 76, protokol sepsaný s Ludvíkem Kubjátkem 24. května 1946 na stanici SNB v Zašově.

¹⁶¹ MZM, HO, inv. č. S 7969, fol. 80, zpráva zasláná vrchním strážmistrem Dolejšem z 8. prosince 1946.

¹⁶² *Almanach obětí nacismu v letech 1939–1945 v okrese Vsetín*, s. 103.

Za chvíli mě vyvolali ze světnice ven a Hermana vyvedli ze stodoly též na dvůr. Při tom ho Němci tloukli pěstmi do obličeje a viděl jsem, že měl Herman od bití oči úplně krvavé.

Na to nás pak hned Němci všechny, to je mne, Hermana a Vasila zatkli a odvezli do Frenštátu p. R. Tam nás uvěznilo každého zvlášť a vyslýchali. Z výsledků se mnou vedených jsem vystihl, že Hermana považují za partyzána, případně ho podezřívají ze spojení s partyzány. Já jsem byl vyslýchán ve Frenštátě 2 Němci, kteří byli bez blůz a měli žluté košile. Při tomto výslechu jsem byl nemilosrdně bit obuškem hlavně do zadnice, fackován a zároveň mi tloukli hlavou o zed'. Výslech se mnou byl prováděn dne 20. 11. 1944 asi 3 hodiny a příštího dne celý den.

Třetí den to bylo 22. 11. 1944 byl jsem pak s Vasilem převezen do Ostravy, odtud do Brna, z Brna pak do Flosinkurgu (Flossenbürgu, pozn. autorky) v Bavorsku. Hermana jsem již více neviděl. Proto jsem se ptal po něm Vasila a on mě řekl, že Herman byl ještě ve Frenštátě zastřelen Němci, dostal prý 5 zásahů. Vasilovi to měli říct němečtí vojáci ve Frenštátě, kteří tam stáli na stráži.

Vasil, který byl sice původem Rus, bydlel již asi 10 roků v Praze a měl prý tam i domovské právo, byl asi v únoru 1945 z Flosinburgu odvezen a co se s ním stalo nevím. Já jsem se vrátil domů dne 14. května 1945. Podotýkám ještě, že Němci při prohlídce u mne v bytě se chovali drze a nanejvýš hrubě. Stále nám hrozili zastřelením. Byl-li Herman ve spojení s partyzány nevím, ježto mně nikdy nic neřekl. Policejně byl v Zubří řádně přihlášen a dodnes si nemohu vysvětliti, proč se tehdy před Němci ukryl.¹⁶³

O výsledku prohlídky v obci Zubří K. H. Franka informoval SS-Gruppenführer Ernst Hitzegrad. Tomu plukovník četnictva Attenberger 20. listopadu ve 23.30 hodin z Rožnova pod radhoštěm telefonicky ohlásil denní výsledek protipartyzánského boje: Při akci Tetřívek v Zubří došlo k zadržení tří mužů, zřejmě černých obchodníků z Prahy, jejichž příslušnost k partyzánům však nebyla objasněna. Při akci Tetřev došlo k zastřelení jednoho muže a k zadržení

¹⁶³ MZA, fond C 141, kart. 234, inv. č. 2761, spis Lsp 1877 Jan Becker, fol. 81, protokol sepsaný 8. prosince 1946 na stanici SNB v Zubří s Aloisem Křesalou. IVANOV, Miroslav: *Akce Tetřev*, s. 130, chybně datuje akci v Zubří do 23. listopadu 1944. Dále PŘIKRYL, Josef: *I. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*, s. 281 mylně uvádí, že k zatčení Křesaly, Hermanna a partyzána Vasila došlo dne 24. listopadu 1944. Tento údaj chybně přebírá také SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, s. 112–114.

dalších dvou, které lze spojit s Žižkovým oddílem. Jedna žena zatčení unikla.¹⁶⁴ Informace z akce Tetřev lze vztáhnout k odhalení bunkru, v němž se ukrývali manželé Čeněk a Alžběta Divínovi, František Haša a Bedřich Kubiš.

5.6 Dopad protipartyzánského zásahu na civilní obyvatelstvo

Značný počet usmrcených a zraněných osob stranou německých jednotek lze sledovat na straně civilního obyvatelstva. To bylo policií i vojskem utlačováno opakovanými domovními prohlídkami, během nichž museli obyvatelé domu často spoře oblečení stát venku několik hodin, a to i za velmi nepříznivého počasí. Za vyhlášení stanného práva, ale i mimo tuto dobu, docházelo ze strany německých jednotek k palbě vyprovokované sebemenšími podněty, a obyvatelé domů ve snaze vyhnout se zbloudilým kulkám zaujímalí ležící pozice u zdí svých domů. Obecně postup kontroly obyvatel dobová hlášení popisují za dosti nevybíravý. Kontrolám se nevyhnuly ani děti, které byly příslušníky policie zadržovány a vyslýchány. Velmi často se vyskytly případy, že německé jednotky zadržené osoby při kontrole bez sebemenšího důvodu fyzicky napadaly. Při jakémkoli neodůvodněném podezření byl podezřelý transportován do budovy soudu velitelství SD a zde bez příčiny po několik dnů vězněn, vyslýchán a fyzicky trýzněn. Největší počet zadržovaných a výslechu podrobených civilistů pocházel z oblasti Horní, Prostřední a Dolní Bečvy.

Dne 17. listopadu došlo k usmrcení dvou dívek, které nedodržely zákaz vycházení. Ve 22.00 hodin byly Růžena Brožová a Alžběta Slováková zastřeleny nedaleko hostince Bača v Trojanovicích. Brožová podlehla střelnému zranění na místě, Slováková zemřela při převozu do nemocnice.¹⁶⁵ Dne 19. listopadu v 9.30 hodin vojsko zastřelilo Jindřicha Frňka z Prostřední Bečvy, který vyběhl z domu za svým synem,¹⁶⁶ a ve stejné obci se stal terčem útoku i dům rodiny Farkovi, při které byl zraněn chlapec Josef Farka.¹⁶⁷ Dne 21. listopadu byl vojáky

¹⁶⁴ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 20, hlášení velitele bezpečnostní policie Hitzegrada z 21. listopadu 1944. SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava*, s. 111 má uveden nesprávný čas 20.30 hodin.

¹⁶⁵ MZA, fond C 141, kart. 234, inv. č. 2761, spis Lsp 1877/46 J. Becker, fol. 82–83, zpráva zasláná vrchním strážmistrem Kortou ze dne 10. listopadu 1946, dále MZA, fond B 252, fol. 274, dálnopis SS policejního pluku 21 č. 805 z 20. listopadu 1944.

¹⁶⁶ MZA, fond C 141, kart. 234, inv. č. 2761, spis Lsp 1877/46 J. Becker, fol. 85–87, zpráva zasláná strážmistrem Strakou z 18. prosince 1946.

¹⁶⁷ Tamtéž.

při vyjití z domu postřelen František Lid'ák z Trojanovic.¹⁶⁸ V Horní Bečvě došlo k postřelení do práce směřujícího Ludvíka Maliny, který údajně o stanném právu nevěděl, hluchoněmého Cyrila Vašuta, který ne(vy)slyšel výzvy policie a Veroniky Ondruchové.¹⁶⁹ V obci Dolní Bečva došlo k postřelení Cyrila Růžičky a zapálení usedlosti Jindřicha Vojkůvky.¹⁷⁰

5.7 Výsledek operace Tetřev a první fáze operace Tetřívěk

Protipartyzánská operace Tetřev byla ukončena 22. listopadu 1944. Tažení německých jednotek zejména proti partyzánskému oddílu Jana Žižky v oblasti Beskyd však nepodaló kýžené výsledky. Předpoklad neúspěchu akce již po prvních dnech prozrazuje také výpověď kriminálního tajemníka Jana Beckera, který přiznává, že účinek akce byl minimální.

„Becker byl přidělen ke skupině čítající 10–12 mužů a prováděl kontrolu v určeném úseku, avšak k nějakému zákroku nebo střelbě prý vůbec nedošlo. Po skončení jim přikázaného úkolu, vrátili se zpět do Frenštátu, kde i s ostatními přenocoval, načež příštího dne akce pokračovala. Další akce se Becker následkem onemocnění prý již nezúčastnil a zůstal v ubikacích. Tato akce trvala 4 dny a dle tvrzení Beckera se minula účinkem.“¹⁷¹

Dle celkového sestavení ztrát a zatčení přiloženého k závěrečné zprávě *SS-Standartenführera* Attenbergera, které však uvedenými hodnotami ne vždy koresponduje s povědomím o provedených akcích, lze do jisté míry rekonstruovat průběh operace. Neúplnost informací o celkovém výsledku, způsobená neposkytnutím údajů ze strany státní policie z Brna, však jakoukoli plnou identifikaci získaných dat s jednotlivými událostmi znemožňuje.

Dne 17. listopadu došlo *Einsatzkommandem* II Burger k zatčení sedmi osob. Na straně německých jednotek v témže dni došlo k usmrcení příslušníka vojska, člena praporu II/486 ze záložního pluku granátníků 131, a příslušníka letectva z 2. roty leteckého pluku 5. Zraněn byl příslušník vojska z motorizovaného záložního praporu 540. divize.

¹⁶⁸ MZA, fond C 141, kart. 234, inv. č. 2761, spis Lsp 1877/46 J. Becker, fol. 82–83, zpráva zasláná vrchním strážmistrem Kortou ze dne 10. listopadu 1946.

¹⁶⁹ MZA, fond C 141, kart. 234, inv. č. 2761, spis Lsp 1877/46 J. Becker, fol. 85–87, zpráva zasláná strážmistrem Strakou z 18. prosince 1946.

¹⁷⁰ PŘIKRYL, Josef: *I. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*, s. 271.

¹⁷¹ MZA, fond C 141, kart. 234, inv. č. 2761, spis Lsp 1877/46 J. Becker, fol. 3–4, konečná zpráva Oblastní úřadovny státní bezpečnosti v Brně z 3. října 1946.

Dne 18. listopadu I. stíhací oddíl praporu 500 usmrtil pět partyzánů. Jeden partyzán a jedna žena byli zajati. Na straně I. stíhacího oddílu praporu 500 bylo pět mrtvých (z toho jedna oběť střelby do vlastních řad) a dva ranění. Téhož dne došlo k jednomu zabití a jednomu zranění na straně civilistů, které způsobil III. letecký pluk 5. V dokumentu obsažená data pojednávající o zastřelení partyzánů a také zajetí ženy lze pravděpodobně ztotožnit s přepadem partyzánů ve Lhotské Louce ze dne 17. listopadu.

Dne 19. listopadu 7. SS-policejní pluk 21 provedl zatčení dvou osob. Jedna civilní osoba byla III. leteckým plukem 5. zraněna. Dne 20. listopadu byl jeden partyzán 5. četou důstojnické školy 1 zabit a dva partyzáni zajati. Tři zatčení provedlo *Einsatzkommando* II Burger. Na straně německých jednotek došlo k zastřelení příslušníka letectva z leteckého pluku 5 (střelba do vlastních řad). S údaji z tohoto dne lze identifikovat jak zatčené při operaci Tetřívky, tedy zajištění Aloise Křesaly, Josefa Hermanna a majora Vasilije Michajlova Čičerina, tak zatčení Bedřicha Kubiše a Čeňka Divína při operaci Tetřev.

Dne 21. listopadu granátnický pluk č. 131 zastřelil dva partyzány, přičemž lze tento údaj ztotožnit se zastřelením Václava Maška a Ludvíka Wasserbauera nedaleko Prostřední Bečvy. Dne 22. listopadu byl 10. policejním plukem zraněn a zajat jeden partyzán.

Mezi 16. a 22. listopadem tedy došlo k zastřelení nejméně osmi a zajetí čtyř partyzánů, usmrcení jedné a poranění dvou civilních osob. Na straně policie a vojska došlo k osmi ztrátám na životech a čtyřem zraněním. Ze strany výslechového komanda došlo k zadržení tří osob pro příslušnost k partyzánům, tři osob pro napomáhání partyzánům a dalších deset osob bylo zadrženo pro podezření z napomáhání. Deset osob bylo také zatčeno za přerušení pracovního poměru, jedna osoba zadržena na základě podezření z dezerce a jedna za nepřátelský postoj vůči Říši.¹⁷²

5.8 Exekuce zadržených podporovatelů partyzánského hnutí a výstraha obyvatelstvu

Po oficiálním ukončení ne zcela úspěšné protipartyzánské operace Tetřev došlo z německé strany k demonstrativnímu předvedení moci formou zastrašování

¹⁷² NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 13 a fol. 99, závěrečná zpráva *SS-Standartenführera* G. Attenbergera z 1. prosince 1944.

obyvatelstva. To spočívalo v provedení hromadných poprav pomocníků a spolupracovníků partyzánů Žižkova oddílu, a to v obcích, z nichž obvinění pocházeli. Jednalo se především o muže zatčené na základě udání bývalého partyzána Jana Dvořáka, kteří byli zadrženi 5. a 6. listopadu. Vězně obviněné zejména ze zásobování partyzánů odsoudila k trestu smrti zvláštní soudní instance (*Sondergericht*) v Brně. Dne 23. listopadu byly provedeny exekuce Hynka Tošenovského, Oldřicha Šimurdy, Oldřicha Machandra a Karla Vinklera.

Vykonáním poprav pověřil vedoucí služebny gestapa v Ostravě vládní rada *SS-Hauptsturmführer* Wilhelm Lehmann skupinu pod vedením vrchního kriminálního tajemníka Paula Dittricha a kriminálního tajemníka Karla Hitringera. Nejprve byli za poskytnutí pomoci zraněnému veliteli 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky oběšeni K. Vinkler a O. Machander, a to na lípě u silnice v Čeladné. Následně byl v Dolní Bečvě v blízkosti svého domku popraven H. Tošenovský. Poslední popravený z věznice v Moravské Ostravě, O. Šimurda z Prostřední Bečvy, byl oběšen na telefonním sloupu nedaleko svého obchodu, kam si partyzáni chodili pro zásoby potravin. Poslední exemplární poprava proběhla v dopoledních hodinách 23. listopadu ve Velkých Karlovicích. Jednalo se o místního obchodníka Dobromila Kováře odsouzeného taktéž za zásobování partyzánů, který byl oběšen na jasanu u místního kostela.¹⁷³ Popraveným, jejichž těla musela zůstat viset na místě po dobu čtyřiceti osmi hodin,¹⁷⁴ a která po celou dobu střežily hlídky četnictva, byla na hrud' umístěna cedule s nápisem „*Pomáhal jsem partyzánům*“. Po sejmutí byla těla popravených odvezena ke zpopelnění do ostravského krematoria.

5.9 Druhá fáze operace Tetřívěk

Druhá vlna zatýkání pomahačů partyzánů, jež lze označit za druhou fázi operace Tetřívěk, byla iniciována s protipartyzánskou akcí nesouvisející činností bezpečnostních jednotek, kdy protektorátní četníci shodou okolností 20. listopadu 1944 zatkli sedmnáctiletého partyzána z Žižkova oddílu v jeho rodišti v Moravských Loděnicích. Mladík, který se po rozpadu 2. Štefánikovy brigády a následně také štábu 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky rozhodl pro návrat

¹⁷³ Více SMUTEK, Jan: *Odboj Valašska a nacistická persekuce bývalého okresu Valašské Meziříčí*, s. 227–228.

¹⁷⁴ Z výše zmíněných popravených osob pouze tělo D. Kováře bylo ponecháno viset po dobu 24 hodin.

do rodného domu, byl zajat při naivním pokusu o legální přihlášení k pobytu. Zajatec obeznámený s činností partyzánů v oblasti Beskyd byl ihned transportován k Müllerovu Štábu pro potírání band a oddílů ke zvláštnímu použití 1, 9 a 24 do Rožnova pod Radhoštěm, kde po zostřeném výslechu začal vypovídat. V době, kdy operace Tetřev nepřinášela kýžený výsledek, výpověď mladého muže identifikujícího místa, kde partyzáni nacházeli podporu ve formě stravování a noclehů, představovala pro německé velící složky značně důležité informace. Na základě výpovědi, která odhalila silnou podporu partyzánského hnutí ve vesnicích Zubří a Zašová, mohl *SS-Obersturmbannführer* B. Müller rozvinout v rámci operace Tetřívka další obkličovací akci, kterou stanovil na 24. listopadu 1944.

Toho dne kolem šesté hodiny ráno policejní a vojenské oddíly obklíčily a uzavřely obec Zubří a začaly v jednotlivých částech obce s prohlídkou stavení.

„Dne 24. 11. 1944 v časných ranních hodinách dostavil se do školy německý důstojník v průvodu několika ozbrojených vojáků a žádal po prohlédnutí školy sedm vytopených místností. Brzy nato přiváděli vojáci německé policie místní muže, buď ve skupinách nebo ojedinele, jak je posbírali cestou do práce i v domovech. Podotýkám, že obec byla uzavřena a obklíčena celou trestní divísi vojáků, takže cestující do vesnice propustili, ale z vesnice se nedostal žádný. Odváděli je do jedné místnosti, kde zjišťovali za přítomnosti obecních úředníků jejich totožnost. Nato je shromažďovali do jednotlivých místností ve škole. Brzy dopoledne přijelo několik aut s dalšími vojáky a důstojníky, kteří se ubytovali v místnostech u vchodu. Chodby poté obsadili ozbrojení vojáci i civilisté.“¹⁷⁵

Všichni muži od patnácti do šedesáti let byli shromážděni v místní měšťanské škole, kde probíhala kontrola legitimací a kde si *SS-Obersturmbannführer* B. Müller zřídil svůj štáb. *„Asi v osm hodin začala kontrola. Občané byli asi po deseti pouštěni do učebny, kde se prováděla kontrola – napřed ke stolu, kde byla policejní kartotéka, odtud k jinému stolu k prohlídce občanských legitimací, případně Kennkarty, a kde byl zkoumán každý jednotlivec, proč není v práci, proč se zdržuje doma apod.“¹⁷⁶*

¹⁷⁵ PILEČKA, Gustav: *K. H. Frank v měšťanské škole v Zubří*. Strojopis datovaný v Zubří 21. června 1945. MZM, HO, inv. č. S 8608.

¹⁷⁶ PERNICA, Alois: *Zpráva o řádění K. H. Franka v Zubří*. Strojopis, MZM, HO, inv. č. S 8609.

Kolem desáté hodiny přijel do Zubří K. H. Frank, který zde přijal hlášení a nechal si referovat o způsobu provádění kontrol. Pro osvětlení situace v obci Frank podrobil výslechu ředitele školy Gustava Pilečku. „*Najednou zazněly krátké rozkazy, všechny civilní osoby musely opustit chodby, které obsadilo vojsko s policií se zbraní v pohotovosti. Němci mezitím z ředitelny zmizeli. Zanedlouho mne volal důstojník a předvedl mne do místnosti se shromážděným důstojnictvem. Při vstupu jsem poznal ihned v kruhu důstojníků K. H. Franka. Po chvíli přistoupil ke mně a po dotazu, zdali jsem ředitelem školy a po vybídnutí k posazení dával mi německé otázky, týkající se mé osoby, mého otce, mého studia, působení ve službě, tázal se na učitelstvo, životní podmínky v obci, na sociální poměry v obci. [...] Pak odbočil řeč na partyzány, zda jsou v okolí nebo v obci, viděl-li jsem je, co o nich vím, jak se k nim chová obyvatelstvo. Když jsem mu řekl, že zde partyzáni nejsou, že jsem žádné neviděl, že o nich ničeho nevím, nebyl s odpovědí spokojen. Požádal jsem jej, abych mohl mluvit česky. Dal ihned zavolat tlumočnicka, který mi v překladu kladl otázky, na které jsem odpovídal a tyto mu tlumočnick překládal. Týkaly se partyzánů, proč jim lidé poskytují přístřeší, proč jejich objevení se nehlásí na obci, co děti o nich vyprávějí ve škole, co vím o krádežích, které se staly v té době apod. Po záporných odpovědích dal mi několik otázek ještě německy. Pak mne propustil. Po odchodu přišel za mnou tajný policista a tázal se mně, zda vím, s kým jsem mluvil. Řekl jsem, že ano.*“¹⁷⁷

Do Zubří B. Müller nechal dopravit také mladého partyzána, na základě jehož výpovědi byla akce realizována. Kolem poledne K. H. Frank odjel do sousední obce Zašová, kde taktéž proběhla pátrací akce. Oddíl ke zvláštnímu použití se vydal v doprovodu mladého zajatce do lesů nad obec, kde se nacházel jeden z partyzánských bunkrů. Byl však prázdný a na Frankův příkaz došlo alespoň k jeho vyhození do vzduchu. K. H. Frank se v Zašové dlouho nezdržel a po neúspěšném přepadu bunkru se vrátil do Zubří. Policejní oddíl v Zašové následně na mladíkovo udání, za poskytnutí stravy partyzánům, zatkl Bernarda Macháčka a jeho syna Vojtěcha.

Vypovídající mladík byl kolem třetí hodiny odpolední vyzván, aby policejní oddíl zavedl k domku, kde mu a jeho dvěma druhům byla v Zubří

¹⁷⁷ PILEČKA, Gustav: *K. H. Frank v měšťanské škole v Zubří*. Strojopis datovaný v Zubří 21. června 1945. MZM, HO, inv. č. S 8608.

29. října 1944 poskytnuta strava a nocleh. Přivedl je k domku manželů Josefa a Františky Holišových.¹⁷⁸ Vyslýcháný Holiš zpočátku popřel, že by u sebe nechal nocovat cizí osoby, avšak po konfrontaci s mladým partyzánem svou spolupráci doznal. Manželé se čtyřmi dětmi pak byli odvedeni do měšťanské školy.

„Bylo ke čtvrté hodině odpoledne, když Holišovu rodinu přivedli do školy. Odvedli je nahoru k vyšetřování. Za soumraku přivedli celou Holišovu rodinu dolů na schody do suterénu. Když tam sestoupil v průvodu ozbrojených mužů i K. H. Frank, byli na chodbě v suterénu shromážděni všichni muži (asi 850). Za hrobového ticha promluvil K. H. Frank řeč plnou varování a výhrůžek a vyřkl nad Holišovou rodinou rozsudek. Každá jeho věta byla překládána do češtiny. [...]

„Muži zuberští! My dobře víme, že mezi vámi jsou takoví, kteří smýšlejí nepřátelsky s Říší a kteří všemožným způsobem podporují bandity, hlavně partyzány, ukrývají je, poskytují jim jídlo, jako tento pes!“ Hlouček se rozestoupil a vpřed byl postrčen Josef Holiš. Byl bledý a opíral se o hůl. Důstojník zvýšil hlas: „Propadl hrdlem, poněvadž dobrovolně, bez nucení dne 29. října tohoto roku podporoval jemu neznámé muže, partyzány, a neuvědomil úřady, když jim poskytl nocleh a jídlo. Pro výstrahu vám, mužové ze Zubří, bude jeho majetek zničen a tak se bude dít všem, kdož se protíví Říši.“¹⁷⁹

O dalším vývoji událostí ve zprávě informuje zuberský starosta Alois Pernica: *„Asi o čtyřech hodinách odpoledne dostal jsem rozkaz od zástupce velitele, který řídil kontrolu, abych vybral deset mladých mužů na práci. Šel jsem do přízemí, abych to zařídil. Mužů se mi hlásilo mnohem více v důsledku nejistoty a stísněnosti, která se u většiny projevila (celkem bylo ve škole asi 850 osob), zvláště když někteří z nich byli bez jídla po celý den. Vojín odpočítal pouze deset mužů a odešel s nimi k hasičské zbrojnici. Hned nato dostal jsem druhý rozkaz, abych vybral hasiče; vybral jsem asi dvacet, víc mi povolit nechtěli. Zavolal jsem z obecní kanceláře velitele hasičského sboru Josefa Pšenicu a odešel jsem se všemi před zbrojnici. Poddůstojník z hasičské zbrojnice dal rozkaz, aby se hasiči oblékli do hasičských úborů a vytáhli dvě stříkačky. Další rozkaz byl odchod do horní části obce. Mně poručil, abych si sedl s ním do auta a jeli jsme také do horní části obce. Před budovou Domoviny zahlédl jsem letmo Josefa Holiše, čp. 125, jak je veden se ženou a dětmi pod bodáky německých vojáků vesnicí.*

¹⁷⁸ Bydleli v Zubří č. 125.

¹⁷⁹ MARTÍNEK, Ludvík: *Vzpomínky na odboj v Zubří*. Strojopis, MZM, HO, inv. č. S 5122, s. 30.

Holiš kulhal, na kterou nohu, nevím. Přijížděli jsme k horní části obce asi ve 4 hodiny 20 minut odpoledne. Šofér nevěděl, kde má zůstat stát, stále vyhlížel vpravo a něco hledal. Konečně zastavil před stavením č. 129 a šel zpět se mnou k číslu 125, majetku to Josefa Holiše. Tam již stál druhý oddíl i s našimi 10 muži. Teprve nyní mi řekl, oč se jedná, totiž že chalupa Josefa Holiše má být pro výstrahu vypálena a hasičský sbor že má hájit jen domky sousedů. Dostal jsem další rozkaz pro oněch deset mužů, že musím ze stavení Holišových odstranit veškerý nábytek, peřiny a jiný inventář, dobytek, drůbež a všechno, co se dá odnést i z hospodářské části budovy. Všechno se vynášelo na zahradu, kde jeden muž všechno hlídal, neb prý svým krkem ručím za to, že se nic neztratí – hlavně obilniny. [...]

Slámu naporučili vojáci nanosit do místností ve stavení a do jiných částí budovy, aby vše bylo připraveno k zapálení. Čekalo se do šesti hodin. Přesně v šest hodin večer přijelo asi šest osobních aut, mezi nimi i sám K. H. Frank. Zůstali stát u silnice a pak šli asi 50 m ke stavení, načež vešli dovnitř. Před vstupem do stavení zvolal Frank: „Kde je starosta?“ Ptal se, zda je všechno odklizeno. Než jsem mohl odpovědět, prohlásil onen poddůstojník německy za mne, neb Frank mluvil německy, že ano. Nato Frank první a za ním jeho průvodci prolezli celým stavením a po prohlídce venku dal Frank rozkaz: „Los!“ Nato vojáci zapálili na různých místech slámu. Chalupa začala hořet a když byl požár již větší, odešel Frank i s průvodci k autům a požár z povzdálí pozorovali. Asi za dvacet minut popošel znovu k chalupě a prohlížel si zděnou část obytného stavení, kde byla omítka, která málo hořela a pozoroval znovu, zdali shoří. Po zjištění, že i ta shoří, spokojen odjel se svým štábem v 6,30 hod. večer.“¹⁸⁰

Zatčeného Bernarda a Vojtěcha Macháčkovy ze Zašové přivezli do Zubří, ukázali jim hořící Holišův dům a následně je odvezli do Rožnova pod Radhoštěm ke štábu B. Müllera. Tam byli dopraveni i manželé Holišovi. Děti Holišových ještě téhož dne večer opustily školu a obecní úřad zařídil druhého dne jejich umístění u příbuzných. Josefa Holiše brněnský *Sondergericht* odsoudil k trestu smrti, který byl vykonán setnutím gilotinou 12. ledna 1945 v 16 hodin v Praze na Pankráci.¹⁸¹ Františka Holišová věznění přežila. Bernard a Vojtěch Macháček prošli postupně věznicemi v Rožnově pod Radhoštěm, Vsetíně, Brně

¹⁸⁰ PERNICA, Alois: *Zpráva o řádění K. H. Franka v Zubří*. Strojopis, MZM, HO, inv. č. S 8609.

¹⁸¹ KAREL, R.: *Žaluji, díl II*. příloha *Rejstřík odsouzených k smrti*, s. VII.

a v Mirošově, odkud byli propuštěni až po oficiálním ukončení druhé světové války.¹⁸²

V rámci akce Tetřívka, 20. a 24. listopadu, došlo k zatčení dvou partyzánů šesti jejich podporovatelů a tří černých obchodníků.

¹⁸² PŘIKRYL, Josef: *I. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944)*, s. 281.

6. Otázka (ne)úspěchu protipartyzánské operace Tetřev

K výsledku protipartyzánských operací konaných v měsíci listopadu na území Beskyd, které lze při srovnání poměru nasazeným sil a dosažených cílů označit ze strany německých jednotek za neúspěšný, se vyjádřili zástupci nejvyššího velení. Jak *SS-Standartenführer* Georg Attenberger, *SS-Obersturmbannführer* Bruno Müller, tak *Generalleutnant* Hans Windeck se v závěrečných zprávách vyjádřili k průběhu akce a také naznačili důvody jejího neúspěchu. Tyto zprávy pak nepředstavují jen výčet okolností, které do průběhu akce zasáhly, ale svým podrobným popisem a vyhraněnými postoji na způsob vedení dávají mnohem hlouběji porozumět dosud nepoznané rovině názorových rozbrojů a konfliktů mezi příslušníky policejního a vojenského útvaru.

Strana policie příčiny neúspěchu operace shledávala v chybně zvolené strategii pročesávání obklíčeného území a v nedostatečně uzavřeném území ze strany wehrmachtu. Zpráva velitele oddílu pro zvláštní určení 1, 9 a 24, *SS-Obersturmbannführera* Müllera zasláná *SS-Standartenführerovi* dr. Weinmannovi 29. listopadu 1944 zřetelně poukazuje na nedostačující provedení operace ze strany vojska, které v mnoha případech nekorespondovalo s požadavky kladenými stranou policie. Nedostatečná a neúplná uzávěra obklíčeného prostoru provedená 16. listopadu v 6.30 hodin, která měla všechny osoby uzavřít ve vytyčeném operačním prostoru, nebyla z pohledu policie stranou vojenských jednotek učiněna bezchybně. Dle hlášení nedošlo k hermetickému uzavření oblasti až do poledních hodin, což mohlo vést k pravděpodobnému úniku partyzánů. Oslabená nebo zcela vojenskými složkami nejištěná místa se nacházela v údolí mezi Rožnovem pod Radhoštěm a Horní Bečvou, kudy mohli místní krajinu dobře znající a včas varovaní partyzáni ze střežené oblasti uniknout.

Nedostatečnou ostrahu uzavírací linie strana policie shledávala také u nočních hlídek, které často řídké rozestavěné nemohly za zhoršených světelných podmínek uzávěru dostatečně zajistit. Přestože zpráva pojednávala o pochybení jednotek wehrmachtu, největší díl na neúspěchu akce přisuzovala strategickému způsobu provedení akce pod vedením velitele 540. pěší divize *Generalleutnanta* Windecka. Z pohledu policejního velení nepředstavovalo Windeckovo rozdělení pročesávaného území na devět dílců a jejich následné systematické pročesávání vhodnou strategií především pro místní terénní podmínky, skladbu krajiny

a vegetace, a také pro aktuální nepříznivou povětrnostní situaci. V důsledku nepříznivého počasí a obtížného terénu docházelo k neúplnému uzavření stahovací linie jednotlivých pročešávaných úseků. Strana policie na počátku akce s ohledem na aktuální povětrnostní situaci podala návrh k odlišnému provedení akce. Oproti Windeckově strategii pročešávat oblast systematicky z východu na západ, upřednostňovalo četnictvo možnost nejprve provést pročešání hustě obydleného území v severní a jižní části kotliny (oblast Frenštátu pod Radhoštěm a Horní, Dolní a Prostřední Bečvy) a posléze přistoupit k nasazení v náročnějších a těžce přístupných horských částech krajiny. Přistoupením na tuto strategii by se dle názoru nejvyššího policejního velení jednotky wehrmachtu vystříhaly dlouhému stání na pozicích, často ve vysokém sněhu a obtížném terénu, které hlídky značně vyčerpávalo a ve výsledku mohlo vést k oslabení jejich pozornosti.

Kritice ze strany B. Müllera, stejně jako *SS-Standartenführera* G. Attenbergera ve zprávě z 1. prosince 1944, neunikla ani obecně špatná kooperace ze strany vojska a jeho špatná palebná disciplína. Spojení vojska s operačními oddíly Ruhsam a Burger se jevílo uspokojivěji, i když i tuto spolupráci doprovázela častá nedorozumění, zejména při špatném poučení při společném nasazení, kdy vojsko ostřelovalo příslušníky policie v domnění, že se jedná o partyzány.

Utajení akce B. Müller považoval za dostatečné, jak se dle jeho názoru dalo vytušit z reakcí místního obyvatelstva na příchod německých jednotek. Vysvětlení nastalé situace obyvatelstvu a jeho ujištění o příhodnosti německého zásahu pak bylo provedeno plně v souladu s německou propagandou.

„Obyvatelstvo bylo operací nejprve zřejmě velmi překvapeno. Pokud tedy byly přípravy dle možností utajeny. V prvním okamžiku věřily široké masy, že se jedná o trestnou výpravu, neboť v tomto území se až dosud pohybovalo velmi mnoho band, které také nacházely u obyvatel přístřešek. [...] Propagandisté, kteří byli na můj podnět do akce zapojeni a současně s sebou přivezli letáky, působili zde velmi uklidňujícím a vysvětlujícím způsobem. Obyvatelstvo poté všeobecně schvalovalo německá opatření; vyjádřilo se, že je tímto mimořádně

drastickým projevem německé moci naprosto uklidněno, neboť nyní není již žádná pochyby o tom, že nikoliv bandité, nýbrž Němci mají situaci pevně v rukou.“¹⁸³

Konečný výsledek operace lze dle B. Müllera považovat za úspěšný, neboť na území zásahu nedošlo v následujících dnech k ohlášení jakékoli partyzánské činnosti, což se nedá říci o sousedních lokalitách, zejména pak o území mezi Vsetínem, Vizovicemi, Holešovem, Valašským Meziříčím a Hranicemi na Moravě, kde činnost partyzánů vykazuje naopak vzrůstající tendenci. Obecně pak výsledek akce shrnul *SS-Standartenführer* Attenberger, který neopomenul zdůraznit psychologický účinek německé přítomnosti v problematické lokalitě a demonstrace síly místnímu obyvatelstvu: „*I když celkový výsledek této velké akce, nestojí v žádoucím poměru k nasazení, přece jen vynaložení těchto mocenských prostředků, jako důkaz síly německé moci na Moravě, měl pro domácí obyvatelstvo po psychologické stránce svou cenu, která nemůže být podceňována.*“¹⁸⁴

Názorům policejní strany zásadně oponovala zpráva *Generalleutnanta* Windecka z 26. prosince 1944, sepsaná v reakci na vyřčená nařčení. Z pohledu velitele 540. pěší divize představovaly výše zmíněné výtky vůči jednotkám wehrmachtu pouze svévolně vykonstruované stížnosti, které měly obhájit neuspokojivý výsledek akce a také zakrýt nedostatky na straně policie.

Policejní zpráva popisuje, že zajištění celé oblasti vojskem se odehrálo pozvolna a nedokonale s velkými mezerami vzniklými opožděním některých oddílů, a že partyzánské skupiny mohly při včasném varování z obklíčeného prostoru uniknout. Toto tvrzení se však dle *Generalleutnanta* Windecka nezakládá na skutečnosti a samo o sobě si protirečí. Na jedné straně totiž byla akce, jak i policejní hlášení potvrzuje, velmi dobře utajena a varovat partyzány nebylo možné. Na druhé straně se zaujmutí pozic ze strany vojska událo náhle. Pouze prapor západně od Horní Bečvy nebyl na svém stanovišti zcela připraven, k čemuž došlo díky zpoždění vlaku a pozdnímu příjezdu praporu do Karlovic. Během nočního pochodu však prapor místa nasazení dosáhl a již v 10.00 byl připraven na pozicích. Tato časová prodleva a nestřežený úsek dlouhý tři

¹⁸³ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 15 a fol. 103, závěrečná zpráva o operaci Tetřev *SS-Obersturmbannführera* B. Müllera z 29. listopadu 1944.

¹⁸⁴ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 12 a fol. 97, závěrečná zpráva *SS-Standartenführera* G. Attenbergera z 1. prosince 1944.

kilometry v celkové délce kordonu 55 kilometrů však tvrzení policie o nezdařilém vybudování uzávěrové linie neopodstatňuje.

Windeckova zpráva se však obšírně staví především proti nařčení z chybně zvolené strategie a způsobu provedení akce. *Generalleutnant* nejprve poukázal na příkazy vyššího velení, kterými byl průběh akce pevně stanoven: „*Když mne SS-Obergruppenführer Frank pověřil velením všem nasazeným silám branné moci a policie s výhradou, že nasazení policejních sil při operaci bude řídit plukovník Attenberger, dal mi za přítomnosti generála pěchoty Toussainta jasný a srozumitelný rozkaz, abych provedl operaci směrem z východu na západ.*“¹⁸⁵ Na základě těchto jasně daných rozkazů bylo ze strany *Generalleutnanta* Windecka přistoupeno k opatřením zajišťujícím přípravu akce a především dopravu vojska na místo určení.

Při poradě 11. listopadu *Generalleutnant* Windeck, se souhlasem *SS-Standartenführera* Attenbergera, navrhl K. H. Frankovi postup akce, která měla souběžně započít jak ve východní, tak v severní části zajištěného území a seznámil jej s plánovaným průběhem prvních dvou dnů obklíčovací akce. K. H. Frank seznámen s Windeckovým plánem průběh akce odsouhlasil. Na základě Frankova posvěcení plánů operace *Generalleutnant* Windeck vyhodnotil Attenbergerovy výtky vůči strategii prvních dvou dnů akce jako kritiku nejvyššího velení, že „*kritika velitele policejního pluku SS [...] je tedy kritikou rozkazu SS-Obergruppenführera Franka.*“¹⁸⁶ Nejenže s plány na společné schůzi seznámený *SS-Standartenführer* Attenberger své pochybnosti o postupu zásahu nevyjádřil ještě před započítím akce, ani následně při Frankově návštěvě štábu ve Frenštátě pod Radhoštěm 17. listopadu, ale i veškeré další návrhy velitele policejního pluku na změnu strategie byly vyřčeny až po započítí přípravných akcí a po vydání závazných rozkazů pro přesun vojsk. „*Teprve 12. 11., když již byly vydány rozkazy týkající se dopravy a nástupiště vojska a kdy již nebylo možné něco změnit, navrhovali na poradě velitelů wehrmachtu a vedoucí policie plukovník Attenberger a SS-Obersturmbannführer Müller, aby byl horský masív pročesán až na konec.*“¹⁸⁷

¹⁸⁵ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 3 a fol. 76, stanovisko *Generalleutnanta* Windecka ke zprávě policejního pluku SS 21 (datované k 1. prosinci 1944) z 26. prosince 1944.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Tamtéž.

V této době však všeobecný průběh operace byl již stanoven a přesuny vojska v závislosti na jejich přesně určené funkci v průběhu operace byly započaty. Na základě nařízení pročešávat prostor z východu směrem na západ, které se Windeckovi pro terénní podmínky jevílo jako nejpříhodnější, došlo k patřičnému rozmístění skupin do jednotlivých úseků s přihlédnutím na jejich schopnosti a zkušenosti v pěším výcviku. Stejně tak došlo i k přerozdělení výbavy a zajištění zásobování, především k rozhodnutí, že uzavírací linie na východě, která bude neustále v pohybu, bude odkázána na polní kuchyni.

Attenbergerova opakovaná výzva k přehodnocení strategie vznesená 16. listopadu vyžadující přeskupení jednotek, vyvolávající komplikace se zásobováním a v konečném důsledku prodlužující trvání akce, tak u *Generalleutnanta* Windecka narazila na nepochopení. *SS-Standartenführer* G. Attenberger usiloval opětovně o přesunutí jednotek do jižního kotle. Přesun by však musely prapory většinou provést pochodem, neboť velitelství nemělo k dispozici dostatečné množství automobilů. I Attenbergerův další návrh vybudovat na jižním svahu horského masivu další uzávěrovou linii se nesetkal s přijetím, neboť vytvořit novou uzávěru v oblasti bez cest, s výškovými rozdíly až 300 metrů, v rozeklaném, obtížně střežitelném terénu bez možnosti zásobování se jevílo v očích *Generalleutnanta* Windecka jako nanejvýš nerozumné. Tato strategická změna by si pak také vyžádala pro zdlouhavé přesuny vojska prodloužení trvání operace o jeden den, po který by vojenské jednotky uzavírající ostatní linie musely setrvávat na svých místech v otevřeném terénu. Zásahy do již vytyčené strategie, stejně jako značné zatížení jednotek zbytečným přesunem, byly pro vývoj operace kontraproduktivní a *Generalleutnant* Windeck je nepovažoval za pádně opodstatněné. „*Pádné důvody, které by činily změnu mého plánu potřebnou, nebyly mi předneseny, nýbrž pouze všeobecné zdůvodnění – ,v zájmu policie*‘.“¹⁸⁸

Výtky vznesené *SS-Standartenführerem* Attenbergerem vůči kooperaci a palebné disciplíně jednotek wehrmachtu došly ve zprávě *Generalleutnanta* Windecka taktéž jisté odezvě. Sice byla stranou velitele 540. pěší divize uznána pochybení ze strany jednotek wehrmachtu, nicméně tyto nesprávné úsudky jednotlivců a chybná vyhodnocení situací pramenila z malých zkušeností

¹⁸⁸ Tamtéž, fol. 4a a fol. 80.

účastníků akce. Dle Windecka je nutné přihlédnout také k tomu, že výcvikové prapory byly složeny výhradně téměř z branců, kteří prošli z velké míry pouze pětítýdenním výcvikem. Stejně tak i všechny ostatní prapory byly sestaveny kvapně a sestávaly z ne zcela vycvičených nováčků, kterým velelo nedostatečné množství důstojníků. Příkladně praporu 500. složenému z velké části z ne plně vycvičených trestanců veleli mladí posluchači aspirantské školy tankistů. Proto lze z pohledu velitele shledávat některé incidenty sice za politováníhodné, ale z hlediska skladby účastníků akce a podmínek realizace za zcela obvyklé.

Dle *Generalleutnanta* Windecka nelze klást neúspěch akce na bedra vojska a zpráva se ostře, často však v ironickém vyznění, vyjádřila vůči postupům a morálce policie a jejich velitelů. *„Že byla policie při pročesávání terénu vojáky letectva, kteří nebyli dostatečně instruováni, ostřelována několika ranami, je velmi politováníhodné a také jsem za tento případ vyslovil patřičnou důtku. Ale právě včera jsem četl zprávu, podle které policie ostřelovala 3 děti několika dávkami z kulometu v domnění, že se jedná o bandity. To je důkazem toho, že i u policie dochází k nedopatřením. Ještě štěstí, že tento kulometník byl patrně slabším střelcem, protože nezasáhl děti.“*¹⁸⁹

Obecně byla Windeckova kritika policejních složek soustředěna na míru požadavků, které policie kladla na své členy na straně jedné a na příslušníky wehrmachtu na straně druhé. Na rozdíl od velitelů vojska, kteří v nasazení mužů spatřovali vhodnou příležitost k výcviku jednotek, *SS-Standartenführer* Attenberger preferoval odlišné priority a kladl na své svěřence zcela odlišné nároky. *„Že velitel policejního pluku SS nemá pro tuto skutečnost (význam akce pro výcvik vojska, pozn. autorky) absolutně pochopení, vyplývá již z toho, jak zachází se svými vlastními muži a co od nich požaduje. Domnívá se patrně, že péče o vojsko je hlavní věcí a že není třeba za žádných okolností požadovat zvláštní výkony. Jeho jednotka byla prvního a druhého dne již při setmění, v dalších dnech již v časných odpoledních hodinách a v posledních dnech dokonce již v poledne ve svých stálých ubikacích, kde měla hojnou a dobrou stravu. Jeho jednotky mohly denně spát 10–12 hodin, a přesto určil plukovník Attenberger pro tuto ohromně přetíženou policii ještě den klidu, přičemž ovšem nebral ohled*

¹⁸⁹ Tamtéž, fol. 4a–5 a fol. 81.

na to, že za to musel stát voják o jeden den déle na svém místě, patrně proto, že pohodlí a potřeba klidu pro policii byla rozhodně důležitější.“¹⁹⁰

Obdobná příkoří ze strany policie vůči vojsku *Generalleutnant* Windeck postřehl také v případech, kdy policisté byli přepravováni automobily, kdežto vojsko se muselo přesouvat pochodem, nebo kdy jednotky policie v předstihu uzmuly vydatné přiděly jídla na úkor vojenských jednotek. Obdobný nekolegiální přístup byl shledáván při přerozdělování prostor štábu, kdy policie zabrala velké množství pokojů, přičemž vyšší důstojníci vojska museli sdílet pokoje i po třech, kdežto policejní strážmistři měli k dispozici samostatné pokoje. Kladení nižších nároků na příslušníky policie šlo příkladně shledat i na situaci, kdy Windeck požadoval jeden podřízený prapor SS pro nasazení v horách, přičemž *SS-Standartenführer* Attenberger protestoval proti nasazení a vyžadoval pro prapor den volna, neboť oddíl minulý den provedl pročesání jednoho horského úseku. Nasazení pluku v minulém dni, na které Attenberger poukazoval, však skončilo předčasně a již v odpoledních hodinách byl prapor na ubikacích a dostalo se mu plnému nočnímu klidu. Obdobná uvolněná disciplína policejních oddílů byla patrná i při prohlídkách domů, které byly policejními jednotkami prováděny stále povrchnějším způsobem a v pátý a šestý den akce probíhaly pouze v dopoledních hodinách.

Tyto příklady dle *Generalleutnanta* Windecka ilustrují, jak ohleduplně přistupoval *SS-Standartenführer* Attenberger k nasazování policejních sil a dovoluje konstatovat, že „*nedostatečný výsledek celé operace tedy není následkem malých chyb vojáků, ale daleko více následkem pohodlí policie a policejních vedoucích, kteří si vůbec netroufali klást někdy své jednotce větší požadavky*“.¹⁹¹ Hodnocení spolupráce vojenských a policejních jednotek a její vyznění na výsledku protipartyzánské operace *Generalleutnant* Windeck shrnul následovně: „*Závěrem musím konstatovat, že spolupráce s policií byla v každém ohledu neradostná a nekamarádká. Policie se neslýchaně vyvyšovala, byla domýšlivá, přitom ale pohodlná. Policejní vedení bylo málo rázné, ba vysloveně měkké. Za energičtějšího velení nasazených policejních sil, byly by bývaly výsledky příznivější.*“¹⁹²

¹⁹⁰ Tamtéž, fol. 4a a fol. 80–81.

¹⁹¹ Tamtéž, fol. 5 a fol. 82.

¹⁹² Tamtéž, fol. 5a a fol. 84.

Důvody neúspěchu akce však *Generalleutnant* Windeck shledával i v dalších, podstatnějších příčinách. Při průzkumu hornaté oblasti, kterým Windeck v severní části operačního prostoru pověřil *Jagdkommando* z jemu přiděleného praporu SS a v jižní části *Jagdkommando* z aspirantské školy, nebyly nalezeny jakékoli známky přítomnosti partyzánů. I když komanda prohledala frekventované oblasti Radhoště, Pusteven, Mazurky a Kněhyně, nenarazila na žádnou osobu nebo skupinu osob, ani na jedinou stopu v deset dní starém sněhu, která by prozrazovala přítomnost partyzánů. „*Bylo jasné, že zprávy policie o přítomnosti nepřátelských band byly velmi přehnané. Jednalo se většinou – jak to i nyní opět ukazují početné přepady – o Čechy, kteří se pod vlivem bolševických agentů večer scházejí a provádějí loupežná přepadení, a pak se opět vracejí domů, aby druhého dne vykonávali své normální zaměstnání.*“¹⁹³ Rozsah akce tak byl značně naddimenzovaný, přičemž text Windeckovy zprávy jasně odhaluje, že *Generalleutnant* při plánování operace nebyl seznámen se zásadními událostmi, které se v operačním prostoru odehrály počátkem listopadu. Předně nebyl vyrozuměn o rozbití štábu 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky, které se uskutečnilo 2. listopadu v prostoru Čertova mlýna. Na skutečnost, že policejní hlášení nepodávala přesvědčivé údaje o četnosti partyzánů a že jejich výskyt v operační oblasti při průběhu akce nebyl zaručený Windeckova zpráva poukázala hned několikrát.

„...*jsem se od svých důstojníků dozvěděl, že na Kněhyni prý došlo k přestřelce mezi policií a vedením bandy. Potom jsem se ještě od policejních vedoucích doslechl, že přítom prý byl jeden vedoucí bandy těžce raněn a že policie prý celý tento horský masív již vícekrát prohledala (zpráva policejního oddílu Ruhsam z období 1.–6. 11. 1944 tyto informace potvrzuje). Bylo ihned jasno, že za těchto okolností nelze předpokládat, že bychom v tomto prostoru narazili na početnější bandy nebo, že by se v tomto prostoru zdržoval ještě jeden štáb band.*“¹⁹⁴

Také velitel praporu Waffen SS *SS-Hauptsturmführer* Kanth zaslal K. H. Frankovi zprávu pojednávající o zkušenostech z nasazení v operaci Tetřev, z níž lze vypozařovat řadu nedostatků, jež se projevíly v průběhu akce. Zpráva z 3. prosince kladla důraz zejména na nedostatečnou zkušenost nasazených oddílů

¹⁹³ Tamtéž, fol. 4 a fol. 79.

¹⁹⁴ Tamtéž.

a obzvláště jejich velitelů, kteří nebyli plně schopni vést oddíly složené na místě určení z různorodých jednotek. Stejně tak nevhodná výzbroj s malou palebnou silou a nedostatečná výstroj, zejména pak nedostatečné vybavení zimním oblečením zásadním způsobem komplikovala průběh akce. Především mužstvo oddílu IV. výcvikového a náhradního pluku SS z Olomouce nebylo zaopatřeno ani zimními plášti a rukavicemi. Mnozí muži pak nebyli seznámeni ani s faktem, že nasazení potrvá delší dobu a neměli s sebou mycí a holicí potřeby, ani spodní prádlo a punčochy na výměnu.

Jako důležitý poznatek z nasazení v geografických podmínkách Beskyd se ukázala nedostatečnost použitých vysílacích stanic, které při zhoršení povětrnostních podmínek vykazaly službu. Z praktických poznatků pak bylo zprávou upozorněno na obtíže při nasazení psů, kdy psi překonávající vysoký sníh často nebyli schopni pro únavu odvést požadovaný úkol, a také na dodržování správného postupu při obklíčování domů, skrýší a bunkrů, v nichž se nalézají partyzáni.¹⁹⁵

Ze strany K. H. Franka nedošlo k vyvození žádného písemného závěru o výsledku akce. Způsob protipartyzánského boje, ke kterému se v dalších měsících Frank přiklonil, nasvědčuje závěru, že uplatňování velkých pátracích akcí se neosvědčilo především pro vysoké náklady, logistickou komplikovanost a potřebu značného počtu nasazených osob. Pro protipartyzánský boj bylo následně využíváno zejména bezpečnostní policie a speciálních protipartyzánských oddílů pořádkové policie. Jednou ze základních metod se stalo nasazování provokatérů a konfidentů, díky kterým byla podryvána loajalita podporovatelů partyzánů. Takto uplatňovaný preventivní teror na civilním obyvatelstvu, které čekalo za neohlášení přítomnosti partyzána velmi tvrdý zásah, vyvolával nejistotu a v konečném důsledku odrazení od spolupráce s partyzány.

Přestože dopad protipartyzánské operace ve vytyčené lokalitě byl ze strany pronásledovatelů relativně dobrý, neboť jak vypovídá Müllerova zpráva, v místě po několik dní nedošlo k ohlášení jakékoli partyzánské činnosti, aktivita partyzánů v okolních oblastech, a to i v těsné blízkosti uzavřeného pásma, nedoznala jakýchkoli změn. Zvýšený počet ohlášených nucených zásobování,

¹⁹⁵ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 7–8a a fol. 85–89, zpráva o poznatecích nasazení praporu z 3. prosince 1944.

loupeží a přepadů dává tušit, že partyzáni z uzavřené oblasti ještě před vypuknutím německé akce přesídlili do přílehlých lokalit.

Dne 20. listopadu ozbrojení útočníci přepadli protektorátního občana Souska v Polici u Valašského Meziříčí a odcizili mu oblečení a jídlo.¹⁹⁶ Dne 21. listopadu byla partyzánská aktivita ohlášena v Kamenci, následujícího dne pak v Kelči, Valašské Bystřici, Horní Bečvě, Ostravici, Pražmu a Mikulůvce.¹⁹⁷ Například v Ostravici se skupina dvanácti ozbrojených mužů dopustila krádeže potravin. Čtyřčlenná skupina ozbrojených mužů se dožadovala v Mikulůvce nuceného zásobování a stejně tak tříčlenná skupina partyzánů v Pražmu si u pekaře vynutila značné množství pečiva. Taktéž 23. listopadu byla zaznamenána přítomnost partyzánů na samotě v lese u Krásné a 24. listopadu ve Lhotě. Téhož dne tři ozbrojení muži přepadli hájovnu v Podolí.¹⁹⁸

Malý počet zadržených partyzánů při akci Tetřev a tím obecný neúspěch rozsáhlé operace lze vysvětlit značnou rozptýleností poměrně malých jednotek oddílů v oblasti severovýchodní Moravy. Partyzánský oddíl Jana Žižky utrpěl v listopadových bojích na Kněhyni a v jejím okolí značné ztráty, byl rozbit jeho štáb, avšak samotný oddíl nebyl zničen. Štáb přestal fungovat, radisté padli a tím bylo znemožněno spojení s Ukrajinským štábem partyzánského hnutí. Nekoordinované jednotky partyzánů tak byly rozptýleny na území severovýchodní a střední Moravy, a to ještě před vypuknutím rozsáhlé protipartyzánské akce.

V partyzánském boji úspěšně pokračovaly organizátorské skupiny kapitána I. P. Stěpanova a kapitána V. G. Ševcova-Grekovského operující v prostoru Valašského Meziříčí – Vsetín.¹⁹⁹ Na Vizovicku působila skupina kapitána P. Buďka. Místo jednoho centra na Kněhyni tedy bylo na území východní Moravy od Beskydských hor po Chříby, od Přerova po Javorníky, mnoho partyzánských skupin, které se postupně začleňovaly pod jedno vedení Žižkova oddílu. Bylo nutné nesourodé skupiny spojit do jednoho útvaru, přičemž velení převzal kpt. D. B. Murzin, komisařem oddílu se stal kpt. I. P. Stěpanov,

¹⁹⁶ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 4, inv. č. 54, fol. 7–7/3, hlášení SS policejního pluku 21 č. 2130 z 25. listopadu 1944.

¹⁹⁷ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 4, inv. č. 54, fol. 14, hlášení SS policejního pluku 21 č. 2053 z 24. listopadu 1944.

¹⁹⁸ NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 4, inv. č. 54, fol. 7–7/3, hlášení SS policejního pluku 21 č. 2130 z 25. listopadu 1944.

¹⁹⁹ Po smrti kpt. V. G. Ševcova-Grekovského se stal velitelem por. P. Moskalenko.

zástupcem velitele kpt. P. Budřko a náčelníkem štábu por. V. P. Nastěnko. Bylo rozhodnuto, že celý oddíl nebude kvůli bezpečnosti umístěn kompaktně na jednom místě, ale jednotlivé části budou působit odděleně a v rámci svého vytyčeného území budou plnit úkoly dle pokynů velitelství. V souladu s početním růstem oddílu a přebudováním partyzánského oddílu Jana Žižky na 1. československou partyzánskou brigádu Jana Žižky vzrostl i počet jednotek brigády a zpřesňovalo se umístění, okruh činnosti a úkoly každé jednotky.²⁰⁰

²⁰⁰ VÚA – VHA, fond Partyzánské jednotky, sign. PJ 157/33-2, kart. 28a, s. 5, vzpomínky por. V. P. Nastěnka.

Závěr

Práce se pokusila zmapovat příčiny vedoucí k uskutečnění největší protipartyzánské operace na území protektorátu a na základě archivních materiálů vylíčit její plánování a průběh. Přestože odborné práce z části o operaci Tetřev pojednávají, žádná studie se dosud nevěnovala přípravě a kritickému zhodnocení výsledků akce.

Operace Tetřev uskutečněná v listopadu 1944 představovala logické vyústění situace, v níž partyzánské skupiny svou činností nejen podřývaly říšskou autoritu v kraji a posilovaly nacionalistické cítění místních obyvatel, ale i sabotážními akcemi a případy zejména policejních stanic přímo útočily na německý bezpečnostní aparát. Rozsáhlá protipartyzánská akce, která měla za cíl především zničení 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky, nejpočetnější a nejaktivnější skupiny na Moravě, se však minula účinkem.

Práce se po stručném přehledu odbojových činností na Moravě a zmapování německého bezpečnostního aparátu věnuje událostem bezprostředně předcházejícím operaci Tetřev. Právě události začátku listopadu 1944 a jejich důsledky zásadní měrovou ovlivnily výsledek protipartyzánské operace. Ačkoliv rozkaz k *SS-Obergruppenführerem* K. H. Frankem připravované akci lze datovat do 3. listopadu, zhruba ve stejné době došlo k zásadním událostem, které ovlivnily jak podobu a funkčnost štábu Žižkova oddílu, tak samotnou přítomnost partyzánů a příslušníků paravýsadek v inkriminované oblasti. Střety německých bezpečnostních složek s partyzány v oblasti Beskyd na počátku listopadu měly za následek rozbití štábu 1. čsl. partyzánského oddílu Jana Žižky a rozmělnění sítě partyzánských jednotek v oblasti. I přesto byla K. H. Frankem iniciována rozsáhlá protipartyzánská akce směřovaná proti příslušníkům Žižkova oddílu. Do akce bylo pod velením *Generalleutnanta* Hanse Windecka a *SS-Standartenführera* Georga Attenbergera zapojeno na 13 000 příslušníků policie a *Wehrmachtu*, kteří měli v pohoří Beskyd provést akci kotlového typu, tedy vykonat obklíčení vytyčeného území a jeho následné systematické pročesání. Samotná akce proběhla od 16. do 22. listopadu a souběžně s ní byla realizována akce Tetřívka s cílem zasáhnout partyzánskou činnost v obcích Zubří a Zašová.

„V rámci potírání partyzánů byla provedena zvláštní akce branným obvodním velitelem (Wehrkreisbefehlshaber) z příkazu armádní skupiny v krajině

radhošťské. Území bylo uzavřeno divisi vojska a za pomoci policie prohledáno, poněvadž došla zpráva, že se v tomto kraji zdržují silné partyzánské skupiny. Došlo k několika přestřelkám, aniž bylo možné dosáhnouti nějakého výsledku. Vesnice Zubří (Zubern), ležící v těsném sousedství tohoto území, byla zvláště policií uzavřena a prohledána, poněvadž v této obci bylo provedeno 40 přepadů a partyzáni byli obyvatelstvem ukrýváni. Byl jsem osobně přítomen akci proti Radhošti i prohledávání vesnice Zubří.

V Zubří byl dopaden jeden člen partyzánské skupiny německou policií, který potom vyradil přítomnému pátracímu oddílu úkryt skupiny ve vesnici. Ukázal přesně útulek (tábořiště) partyzánů, jež bylo zřetelně viditelné, a chalupník doznal, že u sebe ukrýval skupinu partyzánů, zásoboval je a podporoval. Mimo to dovedl pátrací oddíl k bunkru v nedalekém lese u Zubří, který byl však opuštěn. Chalupník byl se svou ženou státní policií zatčen, dům na můj rozkaz spálen. Bunkr byl vyhozen do povětří, mužské obyvatelstvo vesnice po dobu pátrání zavřeno do tělocvičny obecné školy a večer propuštěno, když k němu důstojník pátracího oddílu učinil projev.²⁰¹

Výsledky obou akcí však nelze z německé strany považovat za úspěšné. Zejména závěrečné zprávy velitelů jednotlivých útvarů dávají znát, ve kterých bodech nedošla akce naplnění a prozrazují také napjatou situaci mezi příslušníky policie a *Wehrmachtu*. Nezdár akce všechny zprávy připisují nejednotnosti a nesehranosti mužstev, která byla složená především z nezkušených a méně fyzicky zdatných jedinců, a malému počtu a nezkušenosti velících důstojníků. Akci doprovázely rozpory o vedení operace, respektive o strategii nasazení jednotek a způsobu pročesávání oblasti. Tyto rozpory, stejně jako výsledné zprávy, pak byly polarizovány z hlediska jednotlivých velitelů. Ačkoliv se závěrečné zprávy snažily nalézt klady a přínos akce v posílení německé autority u domácího obyvatelstva a v zastrašení partyzánů, připouští nezdár operace jako celku. Ze zprávy *Generalleutnanta* Windecka pak jasně vysvítá, že neúspěch akce byl zapříčiněn již u jejího zrodu, kdy velení nebylo srozuměno s událostmi, které se odehrály na počátku listopadu, zejména pak o rozbití Žižkova štábu. Lze totiž reálně předpokládat, jak tomu napovídají i prameny zpravující o partyzánské

²⁰¹ Zpověď K. H. Franka. Podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci. Praha 1946, s. 155–156.

činnosti, že příslušníci Žižkova oddílu se po rozbití štábu v malých skupinách či jednotlivě z inkriminované oblasti přemístili do okolních lokalit. Zřejmě pro neúspěch a organizační a finanční náročnost nebyla podobná akce napříště opakována a nenalezne na území protektorátu obdoby.

Protipartyzánskou operaci doprovázela také řada zstrašujících akcí a perzekuce místního obyvatelstva. Mezi pasivní teror lze zařadit využívání provokatérů, v průběhu protipartyzánské operace pak vyhlášení stanného práva, provádění bezdůvodného zatýkání a výslechů. Pro zstrašení a odrazení obyvatelstva od spolupráce s partyzány bylo přistoupeno k výkonu exemplárních poprav a devastace majetku.

Z práce vysvítá, že za neúspěchem mnohých akcí německých bezpečnostních sil stála nedostatečná spolupráce jednotlivých bezpečnostních složek. Tuto špatnou koordinaci lze spatřit již při říjnovém nasazení konfidentů úřadovnou ostravského gestapa do blízkosti štábu Žižkova oddílu a překažení této infiltrace akcí policejních oddílů z Holešova. Obdobnou nekoordinovanost a neinformovanost lze shledat i u samotné přípravy akce Tetřev, kdy plán nebyl přizpůsoben zásadním událostem, jako faktickému rozbití Žižkova štábu. Příprava operace neakceptovala zejména rychle se měnící rozmístění partyzánských skupin v oblasti vyvolané protipartyzánskými zásahy. Svalování viny za neúspěch operace na policejní či vojenské jednotky lze považovat za víceméně irelevantní.

Seznam pramenů a literatury

PRAMENY

Národní archiv v Praze

fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu

fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor, Praha

Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv v Praze

fond Domáci odboj

fond Partyzánské jednotky

fond Partyzánské a odbojové hnutí

Moravský zemský archiv v Brně

fond B 72 – Zemské četnické velitelství v Brně

fond B 252 – Zemský prezident Brno, správa z příkazu říše

fond B 314 – Velitel pořádkové policie Morava

fond C 141 – Mimořádný lidový soud v Brně

Historické oddělení Moravského zemského muzea v Brně

fond Písemnosti

EDICE DOKUMENTŮ

BOUČEK, Miroslav – KLIMEŠ, Miloš (ed.): *Slovenské národní povstání a české země*. Praha 1974.

KLENOVSKÝ, Jaroslav: *Dokumenty k partyzánskému hnutí na Moravě v letech 1944 – 1945*. In: *Sborník Matice moravské*, ročník 1958, s. 127 –140.

NOVÁK, Oldřich – SLÁDEK, Oldřich – ŽIŽKA, Jaroslav (ed.): *Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů II*. Praha 1970.

NOVÁK, Oldřich – SLÁDEK, Oldřich – ŽIŽKA, Jaroslav (ed.): *KSČ v boji proti nacismu. KSČ v dokumentech nacistických bezpečnostních a zpravodajských orgánů*. Praha 1971.

Zločiny nacistů za okupace a osvobozenecký boj našeho lidu. Praha 1961.

NEPUBLIKOVANÉ PRÁCE

ČERNÝ, Vladimír: *Protipartyzánské operace na Moravě v letech 1944–1945*. Disertační práce na Historickém ústavu FF MU, Brno 2006.

KŘENOVSKÝ, Jan: *Příchod partyzánské skupiny Janko Ušiaka na Moravu*. MZM, HO, inv. č. S 4237.

MARTÍNEK, Ludvík: *Vzpomínky na odboj v Zubří*. MZM, HO, inv. č. S 5122.

PEŠA, Václav: *Vznik a činnost partyzánské oddílu „Olga“*. *Sborník dokumentů*. Brno 1968/69. NA, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor, Praha, soutěžní práce č. 1407.

PILEČKA, Gustav: *K. H. Frank v měšťanské škole v Zubří*. Strojopis datovaný v Zubří 21. června 1945. MZM, HO, inv. č. S 8608.

SMUTEK, Jan: *Odboj Valašska a nacistická persekuce bývalého okresu Valašské Meziříčí*. NA, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor, Praha, soutěžní práce č. 840.

TKÁČOVÁ, Anežka: *Přechovávání velitele 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky D. B. Murzina*. MZM, HO, inv. č. S 4253.

LITERATURA

Almanach obětí nacismu v letech 1939–1945 v okrese Vsetín. Vsetín 1994.

BARTOŠ, Josef: *Odboj proti nacistickým okupantům na severozápadní Moravě*. Šumperk 1986.

BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš: *Dějiny Moravy, díl 4. Svobodný stát a okupace*. Brno 2004.

BENČÍK, Antonín a kolektiv: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha 1961.

BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939 – 1945*. Praha 1999.

Český antifašismus a odboj. Slovníková příručka. Praha 1988.

ČVANDA, František: *Noční akce*. Ostrava 1965.

FIC, Vladimír: *Protipartyzánská opatření fašistických okupantů na východní Moravě a ve Slezsku v letech 1943–1944*. In: *Morava v boji proti fašismu II*. Brno 1990, s. 77–100.

GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české XV.b*. Praha 2007.

- GOFMAN, Genrich: *Černý generál*. Praha 1972.
- GEBHART, Jan – ŠIMOVČEK, Ján: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Bratislava 1984.
- GEBHART, Jan – ŠIMOVČEK, Ján: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha 1985.
- HALAJ, Dušan: *Protifašistický odboj na Slovensku v rokoch 1938–1945*. Martin 1980.
- HROŠOVÁ, Marie: *Partyzánské hnutí na východní Moravě koncem roku 1944*. In: *Válečný rok 1944. Příspěvky účastníků mezinárodní konference konané ve dnech 19.–20. října 1999 v Praze*. Praha 2001, s. 226–230.
- HROŠOVÁ, Marie: *Několik poznámek k problematice historického zpracování bojové cesty I. čs. partyzánské brigády Jana Žižky*. In: *Morava v boji proti fašismu*. Brno 2008, s. 138–154.
- HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj. Historie I. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944–květen 1945)*. Vsetín 2012.
- IVANOV, Miroslav: *Akce Tetřev*. Praha 1974.
- JELÍNEK, Zdeněk: *Partyzánské organizátorské desanty v českých zemích v letech 1944–1945*. Roztoky u Prahy 1984.
- KÁŇA, Otakar – MICHŇÁK, Josef: *Ostravsko v době nacistické okupace. Studie a dokumenty*. Ostrava 1962.
- KAREL, R.: *Žaluji. Pankrácká kalvárie II*. Praha 1946.
- KLINKA, Jan – BŘEČKA, Jan – KOLESA, Václav: *ROBERT MATULA – Parašutista skupiny WOLFRAM*. Zlín 2009.
- KOLEKTIV autorů: *Nacistický bezpečnostní aparát na Moravě v letech 1939–1945*. In: *Sborník Matice moravské, ročník LXXXIV*, 1965, s. 232–257.
- KOPEČNÝ, Petr: *Dvoji role partyzánského hnutí na území Československa v letech 1943–1945*. In: *Pocta svobodě. Sborník z pracovních setkání historiků a odbojářů k 50. výročí osvobození*. Brno 1995, s. 37–45.
- KOVÁŘ, Josef: *Protifašistický odboj v Pobeskydí*. Frýdek-Místek 1981.
- MAREK, Jindřich: *Poznámky ke vzniku a vývoji odbojového seskupení Carbon na jihovýchodní Moravě v letech 1944–1945*. In: *Morava v boji proti fašismu II*. Brno 1990, s. 101–119.
- MARTÍNEK, Ludvík – SATINSKÝ, Bohuslav: *Odboj v Zubří. Vzpomínky a dokumenty*. Valašské Meziříčí 1970.

Mírová manifestace Zubří 1964. Od minulosti k dnešku – od válek k míru v budování nového života valašského lidu. Zubří 1946.

PŘÍKRYL, Josef: *I. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944).* Ostrava 1976.

PŘÍKRYL, Josef: *Z bojů za svobodu na jihovýchodní Moravě.* Gottwaldov 1984.

PŘÍKRYL, Josef – SLEZÁK, Lubomír: *Jihovýchodní Morava v boji proti okupantům.* Brno 1965.

RADIMSKÝ, Jiří: *Chronologie partyzánských a jiných bojových akcí na Moravě 1943–1945.* In: *Sborník archivních prací*, ročník XV, 1965, s. 3–172.

SLÁDEK, Oldřich: *Zločinná role gestapa. Nacistická bezpečnostní policie v českých zemích 1938–1945.* Praha 1986.

SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945.* Praha 1991.

SLÁDEK, Oldřich: *Přicházeli z nebe.* Praha 1993.

ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války.* Praha 1991.

ŠOLC, Jiří: *Za frontou na východě. Českoslovenští parašutisté ve zvláštních operacích na východní frontě za druhé světové války (1941–1945).* Cheb 2003.

ŠTĚPÁNEK, Zdeněk: *Slovenské národní povstání a východní Morava.* In: *Sborník Matice moravské*, ročník LXXXIV, 1965, s. 28–40.

ŠTĚPÁNEK, Zdeněk: *Nacifikace a moravští lékaři (1939–1945).* Brno 2004.

TKÁČ, Karel: *Partyzánská obec Čeladná I. U čeladenských pomníků.* Frýdek-Místek 1980.

VAŠEK, František: *Řídící úřadovna gestapa v Brně proti partyzánskému hnutí na severozápadní Moravě.* In: *Sborník vojenské akademie v Brně*, řada C–D, 1997, č. 1, s. 37–54.

VÁVROVSKÝ, Emil: *Partyzánská Morávka ústy Moravčanů.* Frýdek-Místek 1982.

ZÁMEČNÍK, Stanislav: *Český odboj a národní povstání v květnu 1945.* Praha 2006.

Za obnovu státu Čechů a Slováků. Slovníková příručka. Praha 1992.

Zpověď K. H. Franka. Podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci. Praha 1946.

ŽIŽKA, Jaroslav: *Partyzánské hnutí v českých zemích 1944–1945.* Praha 1975.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2007, [cit. 20. 9. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.mvcr.cz/>>.

Kronika obce Prostřední Bečva z let 1939–1945 [online]. [cit. 3. 10. 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.prostrednibecva.cz/files/dokumenty/rok-1939-1945.pdf>>.

Seznam a původ obrazové přílohy

- Obr. 1 Mapa přechodu Žižkova oddílu na Moravu a míst zásobování (VÚA – VHA, fond PJ 157/33-5, fol. 484.)
- Obr. 2 Kpt. Dajan Bajanovič Murzin (TKÁČ, Karel: *Partyzánská obec Čeladná I. U čeladenských pomníků*. Frýdek-Místek 1980.)
- Obr. 3 Por. Ján Ušiak (TKÁČ, Karel: *Partyzánská obec Čeladná I. U čeladenských pomníků*. Frýdek-Místek 1980)
- Obr. 4 Hostinec na Martiňáku (dobová pohlednice, archiv autorky)
- Obr. 5 Zbytky štábního bunkru Žižkova oddílu u Čertova mlýna (Foto: Autorka)
- Obr. 6 a 7 Rozkaz K. H. Franka pro velitele pořádkové policie z 3. listopadu 1944 (NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 50–51.)
- Obr. 8 Sovětští radisté Alexandra Michailovna Timochovová a Vladimír Kolomackij (TKÁČ, Karel: *Partyzánská obec Čeladná I. U čeladenských pomníků*. Frýdek-Místek 1980.)
- Obr. 9 Celkové sestavení ztrát a zatčení v rámci operace Tetřev (NA, fond Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu, kart. 17, inv. č. 252, fol. 13, závěrečná zpráva *SS-Standartenführera* G. Attenbergera z 1. prosince 1944.)
- Obr. 10 Pamětní deska v Čeladné věnovaná por. Jánovi Ušiakovi (Foto: Autorka)
- Obr. 11 Pamětní deska v Zubří věnovaná Václavu Sedlákově a Václavu Procházkovi (Foto: Autorka)
- Obr. 12 Místo popravky Zdeňka Dvořáka, Václava Indrucha, Jiřího Krále, Svatopluka Prokeše a Aloise Zouhara v Růžďce (SMUTEK, Jan: *Odboj Valašska a nacistická persekuce bývalého okresu Valašské Meziříčí*. NA, fond Svaz protifašistických bojovníků – ústřední výbor, Praha, soutěžní práce č. 840, fol. 280.)
- Obr. 13 Karel Vinkler (TKÁČ, Karel: *Partyzánská obec Čeladná I. U čeladenských pomníků*. Frýdek-Místek 1980.)
- Obr. 14 Oldřich Machander (TKÁČ, Karel: *Partyzánská obec Čeladná I. U čeladenských pomníků*. Frýdek-Místek 1980.)
- Obr. 15 Pomník v Čeladné k památce Karla Vinklera a Oldřicha Machandra (Foto: Autorka)

Obr. 16 Pomník na místě vyhořelého stavení Tkáčových u rozcestí Lhotská
(Foto: Autorka)

Obr. 17 Památník 1. čsl. partyzánské brigádě Jana Žižky na Kněhyni
(Foto: Autorka)

Obrazová příloha